

2026

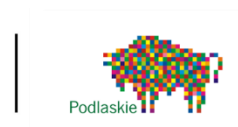

DETERMINANTY WPŁYWAJĄCE NA DECYZJE MIGRACYJNE MŁODZIEŻY W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM

Politechnika Białostocka

**Determinanty wpływające
na decyzje migracyjne młodzieży
w województwie podlaskim**

Białystok 2026

Autorzy:

dr Alicja Gudanowska
dr Danuta Szpilko
dr Urszula Kobylińska
prof. dr hab. inż. Joanna Ejdys
dr hab. inż. Katarzyna Halicka, prof. PB

Koordynator projektu z ramienia Politechniki Białostockiej:

dr hab. inż. Katarzyna Halicka, prof. PB

Lider projektu:

Województwo Podlaskie

Redakcja naukowa:

dr Alicja Gudanowska

Recenzent:

dr hab. inż. Ryszard Pukała, prof. ucz.

Korekta językowa:

dr Alicja Gudanowska

Skład techniczny:

dr Alicja Gudanowska

Projekt okładki:

dr Danuta Szpilko

Wydawca:

Politechnika Białostocka

Publikacja w formie elektronicznej

ISBN: 978-83-68673-31-9

DOI: 10.24427/978-83-68673-31-9

Publikacja przygotowana w ramach projektu „Zbudowanie systemu koordynacji i monitorowania regionalnych działań na rzecz kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, w tym uczenia się dorosłych” współfinansowanego ze środków Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności, inwestycja A.3.1.1. Wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie.

Publikacja bezpłatna

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	5
1. Metodyka badawcza	8
1.1. Cel i zakres badania	8
1.2. Metody i techniki badawcze	9
1.3. Procedura badawcza	10
2. Migracje młodzieży	13
2.1. Istota migracji w ujęciu teoretycznym	13
2.2. Specyfika migracji młodych ludzi	18
2.3. Sytuacja migracyjna województwa podlaskiego	21
3. Czynniki determinujące decyzje migracyjne w świetle analizy literatury	26
3.1. Wieloaspektowość czynników migracyjnych	26
3.2. Determinanty wpływające na decyzje migracyjne młodych ludzi .	31
3.3. Bariery migracyjne	35
4. Identyfikacja determinant migracyjnych istotnych dla młodych osób w województwie podlaskim	38
4.1. Determinanty emigracji z województwa podlaskiego w ocenie młodych mieszkańców.....	38
4.2. Motywatory pozostania w województwie lub imigracji do województwa podlaskiego w ocenie młodych mieszkańców ...	45
5. Postrzeganie województwa podlaskiego przez młodych mieszkańców	53
5.1. Ocena województwa podlaskiego jako miejsca do życia i rozwoju	53
5.2. Diagnoza oczekiwań wobec regionu o wysokiej atrakcyjności.....	60
6. Ocena czynników motywujących i barier migracyjnych	69
6.1. Kluczowe motywatory migracji w perspektywie młodych ludzi w podziale na poszczególne podregiony	69
6.2. Bariery wpływające na decyzje migracyjne w ocenie młodych osób w podziale na poszczególne podregiony	73

6.3. Kluczowe determinanty i bariery migracyjne według młodych ludzi – ujęcie zbiorcze	77
Wnioski i rekomendacje	85
Bibliografia	92
Wykaz tabel	96
Wykaz rysunków	96
Załącznik 1.....	98
Załącznik 2.....	103
Słownik zastosowanych skrótów	108

Wprowadzenie

Migracje stanowią jeden z kluczowych procesów kształtujących współczesne społeczeństwa, wpływając na dynamikę demograficzną, rynek pracy oraz funkcjonowanie lokalnych i regionalnych struktur społecznych. Przemieszczanie się ludzi nie jest zjawiskiem nowym i towarzyszy człowiekowi od najdawniejszych czasów. Równocześnie może być ono związane z różnymi motywacjami, a migracja stanowić może efekt poszukiwania bezpieczeństwa, lepszych warunków życia czy możliwości rozwoju. W warunkach globalizacji mobilność przestrzenna staje się jednak bardziej złożona, szybsza i obejmuje coraz bardziej zróżnicowane grupy ludności. Mimo rosnącej skali migracji, badacze wskazują równocześnie, że jedynie niewielka część populacji mieszka poza krajem urodzenia, a wiele osób deklarując chęć wyjazdu pozostaje w miejscu zamieszkania z powodu barier ekonomicznych, politycznych czy społecznych. We współczesnych badaniach migracja oznacza trwałą lub długookresową zmianę miejsca zamieszkania, zwykle związaną z pobytem dłuższym niż rok. Tak rozumiana mobilność różni się od krótkotrwałych form przemieszczania się i wiąże się zarówno z przekroczeniem określonej granicy administracyjnej, jak i z koniecznością adaptacji do nowych warunków społecznych, kulturowych oraz instytucjonalnych. Migracje pociągają za sobą konsekwencje nie tylko dla jednostek, ale także dla społeczności wysyłających i przyjmujących, wpływając na strukturę wieku, zasoby pracy, edukację czy na przykład lokalne sieci społeczne.

Szczególną rolę we współczesnych ruchach migracyjnych odgrywają ludzie młodzi. Ich mobilność wiąże się jednocześnie ze zmianą przestrzenną, wejściem w nowe środowiska edukacyjne i zawodowe oraz koniecznością odnalezienia się w odmiennych strukturach instytucjonalnych. Dla wielu młodych wyjazd staje się elementem przejścia w dorosłość, sposobem poszukiwania możliwości rozwoju, zdobywania doświadczeń oraz realizacji aspiracji. Zmiany te zachodzą w kontekście rosnącej dostępności zagranicznych ofert edukacyjnych, otwartości rynków pracy i ułatwień w przekraczaniu granic.

W literaturze przedmiotu wyróżnia się wiele czynników kształtujących decyzje migracyjne, odwołujących się zarówno do motywów ekonomicznych, jak i społecznych, psychologicznych czy instytucjonalnych. Klasyczne modele i ujęcia nadal pozostają podstawowymi narzędziami interpretacji i porządkowania migracji, jednak współczesne badania podkreślają, że decyzje o wyjeździe wynikają z kombinacji nakładających się na siebie uwarunkowań, które rzadko działają w oderwaniu od siebie.

Niniejsza publikacja powstała w wyniku realizacji badania pt. „Determinanty wpływające na decyzje migracyjne młodzieży w województwie podlaskim”. Celem głównym było zidentyfikowanie kluczowych czynników wpływających na decyzje migracyjne młodzieży w trzech podregionach województwa podlaskiego

(białostockim, suwalskim i łomżyńskim). Poza celem głównym można wskazać również sześć celów szczegółowych odnoszących się do: (1) identyfikacji determinant wpływających na decyzje migracyjne młodzieży; (2) diagnozy czynników motywujących i barier towarzyszących migracjom młodych osób w województwie podlaskim; (3) oceny województwa podlaskiego jako miejsca do życia i rozwoju przez młodzież oraz diagnozy oczekiwań w tym zakresie z perspektywy respondentów; (4) identyfikacji różnic w ocenie czynników wpływających na decyzje migracyjne młodych osób z perspektywy podziału na podregiony: białostocki, łomżyński i suwalski; (5) wskazania rekomendacji skierowanych do różnych grup interesariuszy, w zakresie działań zachęcających młodzież do wybrania województwa podlaskiego jako swojego miejsca życia i rozwoju. Badanie obejmowało zebranie opinii zarówno młodych ludzi, którzy stoją przed decyzją o ewentualnej emigracji z województwa podlaskiego oraz młodzieży, która imigrowała do województwa podlaskiego.

Monografia składa się z sześciu rozdziałów uzupełnionych wprowadzeniem, wnioskami oraz rekomendacjami i niezbędnymi wykazami. W rozdziale pierwszym przedstawiona została metodyka badawcza. Opisano cel i zakres analizy, wykorzystane metody i techniki badawcze oraz przyjętą procedurę postępowania. Rozdział drugi zawiera przegląd literatury dotyczącej migracji młodych ludzi, obejmujący wyjaśnienie istoty migracji, specyfiki migracji młodzieży oraz sytuacji migracyjnej województwa podlaskiego. W rozdziale trzecim scharakteryzowano wieloaspektowość czynników migracyjnych oraz zidentyfikowano determinanty wpływające na decyzje migracyjne młodych ludzi, które stały się podstawą planowanych badań. Rozdział dopełnia opis barier migracyjnych, które również ujęto w badaniach. W rozdziale czwartym, piątym i szóstym zaprezentowano wyniki będące rezultatem przeprowadzonych badań jakościowych zrealizowanych w postaci indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI). Rozdział czwarty dotyczył identyfikacji czynników migracyjnych istotnych dla młodych osób w województwie podlaskim z perspektywy ich indywidualnych opinii i dotychczasowych doświadczeń. W rozdziale skupiono się z jednej strony na czynnikach motywujących do migracji, zaś z drugiej motywatorach pozostania w województwie lub imigracji do województwa. W rozdziale piątym przedstawiono wyniki w zakresie postrzegania województwa podlaskiego przez młodzież. Skupiono się zarówno na ocenie województwa oraz na diagnozie oczekiwań co do regionu o wysokiej atrakcyjności. Rozdział szósty to prezentacja oceny determinant i barier migracyjnych zidentyfikowanych w ramach przeglądu literatury. Zaprezentowano kolejno perspektywę młodych ludzi z różnych podregionów w odniesieniu do motywatorów migracji, następnie grup barier wpływających na decyzje migracyjne, a finalnie ujęcie zbiorcze odnoszące się do całego województwa. Podsumowaniem wyników analizy przedstawionych w monografii są wnioski i rekomendacje w zakresie działań sprzyjających zatrzymaniu młodzieży oraz zwiększeniu atrakcyjności województwa podlaskiego jako przestrzeni do życia, nauki, pracy i rozwoju kompetencji.

Przygotowując monografię wykorzystano pierwotne źródła danych w postaci wyników indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) zrealizowanych wśród młodych ludzi w podregionach białostockim, suwalskim oraz łomżyńskim, jak również wtórne źródła danych obejmujące artykuły naukowe oraz książki pozyskane z licencjonowanych baz danych, jak również tak zwaną szarą literaturę (ang. grey literature) odnoszącą się do podejmowanej tematyki.

Potencjalnymi odbiorcami monografii są przede wszystkim osoby zaangażowane w kształtowanie polityk młodzieżowych, w tym przedstawiciele administracji publicznej, instytucji samorządowych, ale również badacze migracji, analitycy rynku pracy oraz osoby pracujące w instytucjach edukacyjnych i akademickich, które mają kontakt z młodymi ludźmi stojącymi przed decyzjami migracyjnymi. Jej treść będzie także przydatna dla wszystkich zainteresowanych zrozumieniem uwarunkowań migracji młodego pokolenia.

1. Metodyka badawcza

1.1. Cel i zakres badania

Niniejsze opracowanie służy przedstawieniu wyników diagnozy najistotniejszych determinant wpływających na decyzje migracyjne młodych ludzi w województwie podlaskim. Diagnoza objęła zarówno systematyzację pojęć w analizowanej tematyce, identyfikację motywacji i barier migracji w literaturze przedmiotu oraz ocenę ich znaczenia w procesie podejmowania decyzji migracyjnych z perspektywy młodych ludzi reprezentujących województwo podlaskie. Podjęto się także zebrania opinii na temat województwa podlaskiego w kontekście oceny jego atrakcyjności oraz oczekiwań młodzieży wobec miejsca sprzyjającego życiu i rozwojowi. Przedmiotem analizy były czynniki motywujące w przypadku decyzji migracyjnych, ujęte w sześciu perspektywach oraz dziewięć grup zidentyfikowanych w wyniku analizy literatury barier migracyjnych, jak również oczekiwania wobec regionu o wysokiej atrakcyjności.

Celem głównym analizy było zidentyfikowanie kluczowych determinant wpływających na decyzje migracyjne młodych ludzi w województwie podlaskim. Analiza objęła zarówno czynniki motywujące i bariery, a także oczekiwania, które są ważne dla młodych ludzi przy podejmowaniu decyzji o zmianie miejsca zamieszkania, jak również wypracowanie propozycji działań, które mogą wpływać na te migracje.

Cele szczegółowe analizy obejmowały:

- Cel 1. Identyfikację determinant wpływających na decyzje migracyjne młodzieży w literaturze.
- Cel 2. Diagnozę czynników motywujących i barier towarzyszących migracjom młodych osób w województwie podlaskim.
- Cel 3. Ocenę województwa podlaskiego jako miejsca do życia i rozwoju przez młodzież oraz diagnoza oczekiwań w tym zakresie z perspektywy respondentów.
- Cel 4. Identyfikację różnic w ocenie czynników wpływających na decyzje migracyjne młodych osób z perspektywy podziału na podregiony: białostocki, łomżyński i suwalski.
- Cel 5. Wskazanie rekomendacji, skierowanych do różnych grup interesariuszy, w zakresie działań zachęcających młodzież do wybrania województwa podlaskiego jako swojego miejsca życia i rozwoju.

Zakres podmiotowy analizy obejmował młodzież i młodych ludzi w wieku powyżej 18 roku życia, którzy stoją przed decyzją o ewentualnej emigracji z województwa podlaskiego bądź imigrowały do województwa podlaskiego. Z uwagi na niejednolite ramy wiekowe, jakie podawane są w różnych źródłach w odniesieniu do młodzieży lub młodych dorosłych przyjęto perspektywę Joint Research Centre – jednostki naukowo-badawczej Komisji Europejskiej, według której migrację młodzieży należy rozumieć jako formę mobilności zachodzącą w okresie przechodzenia młodych ludzi

w dorosłość (szeroko ujmowaną jako przypadającą na wiek od 15 do 29 lat), która pozostaje w relacji z kształtującymi się w tym czasie przemianami osobistymi, rodzinnymi i społecznymi¹. Do udziału w wywiadach poszukiwano zatem osób zgodnych z przyjętym założeniem. Finalnie, w badaniu wzięły udział osoby w wieku od 19 do 29 lat. Dla uproszczenia przyjęto również, że pojęć młodzież i młodzi ludzie będzie się używać na potrzeby niniejszej publikacji zamiennie.

Z kolei zakres terytorialny analizy obejmował obszar województwa podlaskiego z uwzględnieniem trzech podregionów: białostockiego, suwalskiego i łomżyńskiego. Prace badawcze były prowadzone od listopada 2025 do lutego 2026 roku.

1.2. Metody i techniki badawcze

Metody i techniki badawcze dobrano tak, aby zrealizować założony cel główny, jak i cele szczegółowe. Przeprowadzono studia literaturowe, dokonując tym samym analizy danych wtórnych oraz indywidualne wywiady pogłębione (IDI) w ramach analizy danych pierwotnych (Tabela 1).

Tabela 1. Zadania, metody i rezultaty badań

Cel badawczy	Zadanie badawcze	Metoda i technika badawcza	Rezultat
C1. Identyfikacja determinant wpływających na decyzje migracyjne młodzieży w literaturze	Z1. Przegląd literatury naukowej w celu systematyzacji pojęć i poznania uwarunkowań związanych z migracją młodych ludzi Z2. Przegląd literatury naukowej i grey literature w celu identyfikacji czynników motywujących do migracji i barier migracyjnych	Desk research: studia literatury, metoda analizy i konstrukcji logicznej	R1. Wyjaśnienie istoty pojęcia migracji i określenie specyfiki migracji młodych osób R2. Zestaw usystematyzowanych czynników migracyjnych R3. Lista grup barier wpływających na decyzje migracyjne
C2. Diagnoza czynników motywujących i barier towarzyszących migracjom młodych osób w województwie podlaskim	Z4. Analiza zidentyfikowanych czynników motywujących do migracji w kontekście migracji młodzieży Z5. Opracowanie narzędzia badawczego Z6. Przeprowadzanie indywidualnych wywiadów pogłębionych wśród młodych ludzi z województwa podlaskiego	Badania jakościowe Individual In-Depth Interview (IDI), metoda analizy i konstrukcji logicznej	R4. Lista sklasyfikowanych czynników migracyjnych mających zastosowanie w kontekście analizy migracji młodych ludzi R5. Scenariusz wywiadu wraz z arkuszami ocen R6. Charakterystyka wskazywanych przez respondentów motywów emigracji z regionu

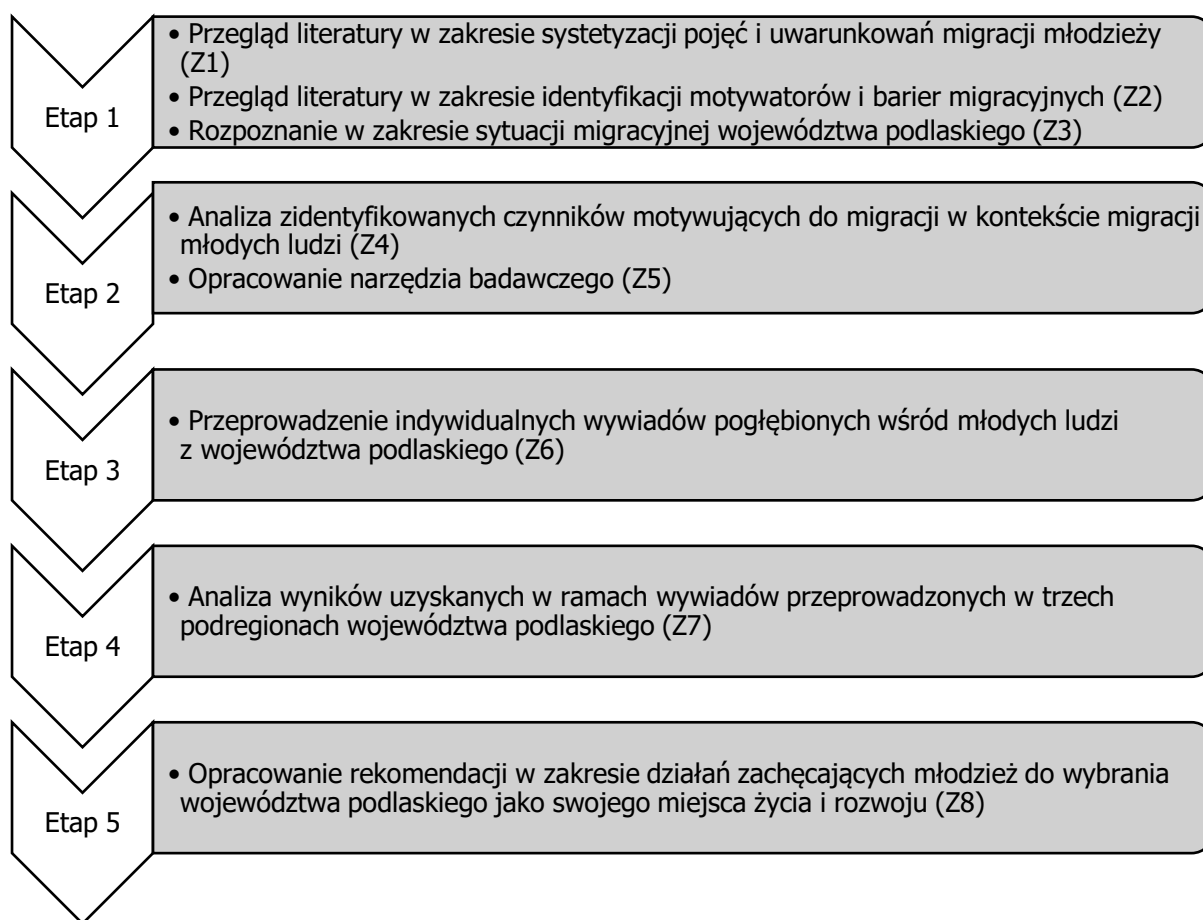
¹ Belmonte M., Conte A., Ghio D., Kalantaryan S., McMahon S. (2020). Youth and migration: An overview. Luxembourg: Publications Office of the European Union, s. 8.
<https://doi.org/10.2760/625356>.

Cel badawczy	Zadanie badawcze	Metoda i technika badawcza	Rezultat
	Z7. Analiza wyników uzyskanych w ramach wywiadów przeprowadzonych w trzech podregionach województwa podlaskiego		R7. Charakterystyka wskazywanych przez respondentów motywów pozostania lub imigracji do regionu
C3. Ocena województwa podlaskiego jako miejsca do życia i rozwoju przez młodzież oraz diagnoza oczekiwań w tym zakresie z perspektywy respondentów	Z3. Rozpoznanie w zakresie sytuacji migracyjnej województwa podlaskiego Z5. Opracowanie narzędzia badawczego Z6. Przeprowadzanie indywidualnych wywiadów pogłębionych wśród młodych ludzi z województwa podlaskiego Z7. Analiza wyników uzyskanych w ramach wywiadów przeprowadzonych w trzech podregionach województwa podlaskiego	Badania jakościowe Individual In-Depth Interview (IDI), metoda analizy i konstrukcji logicznej	R8. Opis oceny województwa podlaskiego jako miejsca do życia i rozwoju (przy uwzględnieniu perspektywy młodych ludzi z trzech podregionów województwa podlaskiego: białostockiego, suwalskiego i łomżyńskiego) R9. Opis oczekiwań w odniesieniu do regionu o wysokiej atrakcyjności w ocenie młodych ludzi z województwa podlaskiego
C4. Identyfikacja różnic w ocenie czynników wpływających na decyzje migracyjne młodych osób z perspektywy podziału na podregiony: białostocki, łomżyński i suwalski	Z6. Przeprowadzanie indywidualnych wywiadów pogłębionych wśród młodych ludzi z województwa podlaskiego Z7. Analiza wyników uzyskanych w ramach wywiadów przeprowadzonych w trzech podregionach województwa podlaskiego	Badania jakościowe Individual In-Depth Interview (IDI)	R10. Zestawy kluczowych czynników motywujących do migracji w ocenie młodych ludzi z poszczególnych podregionów województwa oraz w ujęciu zbiorczym R11. Ranking grup barier migracyjnych w perspektywie młodych ludzi z województwa podlaskiego
C5. Wskazanie rekomendacji, skierowanych do różnych grup interesariuszy	Z8. Opracowanie rekomendacji w zakresie działań zachęcających młodzież do wybrania województwa podlaskiego jako swojego miejsca życia i rozwoju	Metoda analizy i konstrukcji logicznej	R12. Rekomendacje stanowiące wsparcie w zakresie przeciwdziałania odpływowi młodych osób w województwie podlaskim

Źródło: opracowanie własne.

1.3. Procedura badawcza

Założona do realizacji procedura badawcza, mająca na celu osiągnięcie przyjętych celów obejmowała 5 etapów badawczych (Rysunek 1).

Rysunek 1. Procedura badawcza

Źródło: opracowanie własne.

W etapie pierwszym odnoszącym się do desk research, a więc analizy danych wtórnych przeprowadzono zarówno przegląd literatury naukowej i tzw. grey literature w celu systematyzacji pojęć oraz poznania uwarunkowań migracji młodych ludzi (Zadanie 1), jak również zidentyfikowania czynników motywujących do migracji i barier migracyjnych (Zadanie 2). Na tym etapie scharakteryzowano również sytuację migracyjną województwa podlaskiego (Zadanie 3).

Etap drugi zakładał przeprowadzenie analizy zidentyfikowanych czynników motywujących do migracji w kontekście migracji młodzieży, tak aby były one gotową listą do oceny przez uczestników wywiadów z podregionów województwa podlaskiego (Zadanie 4). Na etapie tym opracowano również narzędzia badawcze (Zadanie 5), które przyjęły formę scenariuszy indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI). Obejmowały one zagadnienia do dyskusji oraz wykorzystywane w jej trakcie arkusze oceny ujmujące czynniki motywujące do migracji i grupy barier migracyjnych (Załącznik 1 i Załącznik 2).

W etapie trzecim nastąpiło gromadzenie danych w wyniku przeprowadzenia łącznie 37 indywidualnych wywiadów pogłębionych wśród młodych ludzi z trzech podregionów województwa podlaskiego (Zadanie 6). W wywiadach wzięło udział

15 reprezentantów podregionu białostockiego (w tym 10 osób będących młodymi potencjalnymi emigrantami oraz 5 imigrantów do podregionu, w wieku od 19 do 28 lat); 11 reprezentantów podregionu suwalskiego (w tym 7 osób będących młodymi potencjalnymi emigrantami oraz 4 imigrantów do podregionu, w wieku od 19 do 29 lat) oraz 11 osób z podregionu łomżyńskiego (10 osób będących młodymi potencjalnymi emigrantami oraz 1 imigrant do podregionu, w wieku od 21 do 25 lat). W badaniu zastosowano metodę doboru kuli śnieżnej, co było uzasadnione jakościowym charakterem analizy oraz koncentracją na wąskiej, trudno uchwytej populacji młodych osób stojących przed decyzją migracyjną lub posiadających doświadczenie migracyjne^{2, 3}. Metoda ta umożliwiła dotarcie do respondentów poprzez sieci kontaktów, co zwiększyło dostęp do osób spełniających przyjęte kryteria wieku i doświadczeń migracyjnych. Jednocześnie wykorzystanie tej metody pozwoliło pogłębić perspektywę badawczą charakterystyczną dla wywiadów IDI. W kontekście przyjętej procedury badawczej i realizacji 37 indywidualnych wywiadów pogłębionych w trzech podregionach województwa podlaskiego był to dobór adekwatny do celów eksploracyjnych badania.

Etap czwarty obejmował analizę danych pierwotnych, uzyskanych w ramach wywiadów indywidualnych przeprowadzonych wśród młodych ludzi z podregionów województwa podlaskiego (Zadanie 7). Przedmiotem badań były opinie i dotychczasowe doświadczenia dotyczące motywów emigracji poza region podlaski oraz motywów pozostania lub imigracji do regionu. Analizie poddano również wypowiedzi respondentów odnoszące się do oceny województwa podlaskiego jako miejsca do życia i rozwoju oraz opinie w zakresie oczekiwań w odniesieniu do regionu o wysokiej atrakcyjności. Ostatnie części analizy stanowiły wskazania w zakresie kluczowych czynników motywujących i barier związanych z migracjami młodych osób. Wypowiedzi respondentów zostały zakodowane, pierwszym elementem było oznaczenie podregionu (B – podregion białostocki, S – podregion suwalski, Ł – podregion łomżyński), drugim charakter respondentą (E – potencjalny emigrant, I – imigrant), z kolei trzeci oznaczał numer nadany konkretnemu respondentowi.

W ramach ostatniego – piątego etapu badawczego opracowano rekomendacje w zakresie wsparcia działań zachęcających młodzież do wybrania województwa podlaskiego jako swojego miejsca życia i rozwoju (Zadanie 8), dedykowane różnym grupom interesariuszy.

---

² Hancock M. S., Gile K. J. (2011). Comment: On the concept of snowball sampling. *Sociological methodology*, 41(1), s. 367-371.

³ Parker C., Scott S., Geddes A. (2019). Snowball sampling. *SAGE research methods foundations*. <https://doi.org/10.4135/9781526421036831710>.

2. Migracje młodzieży

2.1. Istota migracji w ujęciu teoretycznym

Migracja jest jednym z kluczowych procesów społecznych i demograficznych, wpływających na strukturę ludności, rynek pracy, rozwój regionalny i relacje społeczne. Równocześnie to zjawisko towarzyszące człowiekowi od zawsze. Od dawna ludzie przemieszczali się w różnych celach (poszukiwanie pożywienia, lepszego czy bezpieczniejszego miejsca do życia, poszerzanie terytoriów, potrzeba eksploracji, rozwoju). Wynika ona z ludzkiej historii i doświadczenia, jest wpisana w naturę ludzką jako „instykt wędrowny”. Współcześnie migracja jest postrzegana jako zjawisko o charakterze globalnym, wynikające z interakcji czynników ekonomicznych, społecznych, politycznych i kulturowych, postępujące szybciej niż kiedyś i bardziej zróżnicowane. Równocześnie warto zauważyć przywoływany przez Kinga „paradoks niemobilności”, mówiący o tym, że mimo ogromnej liczby migrantów, jedynie niewielki odsetek ludzi mieszka poza krajem urodzenia. Jednocześnie wiele osób chce migrować, ale z powodu trudnych warunków, w których funkcjonuje, jak bieda czy bariery polityczne nie może. Z perspektywy badań demograficznych i społecznych migracja to pewna forma mobilności przestrzennej, a więc przemieszczanie się osób prowadzące do zmiany miejsca zamieszkania na dłuższy czas. Migracja zakłada osiedlenie się w nowym miejscu, choć nie zawsze na stałe. Przyjmuje się, że czas ten zwykle obejmuje pobyt na dłużej niż 12 miesięcy, ma więc charakter trwały lub długookresowy, co odróżnia ją od mobilności krótkotrwałej, takiej jak dojazdy, delegacje czy podróże turystyczne. Aby dane ruchy można było uznać za migrację, w przypadku międzynarodowej musi nastąpić przekroczenie granicy państwowej, zaś wewnętrznej – granic administracyjnych w kraju (regionu, województwa, gminy)^{4, 5, 6}.

Migracja jest wielowymiarowym procesem społecznym i demograficznym. To nie tylko ruch fizyczny. Implikuje ona zmiany w życiu jednostki, w życiu danej struktury społecznej czy w całej populacji regionu bądź państwa. Zjawisko może mieć charakter dobrowolny, ale i przymusowy, może być krótkotrwałe lub długotrwałe, czasowe/sezonowe lub stałe (ciekawe graficzne ujęcie migracji stałych przedstawił Wład – Rysunek 2), legalne lub nieuregulowane, wewnętrzne lub międzynarodowe. Można dzielić je ze względu na różne kryteria, na przykład: przyczyny, zasięg, kierunek, czas trwania czy stopień dobrowolności (Rysunek 3). Ponadto w literaturze

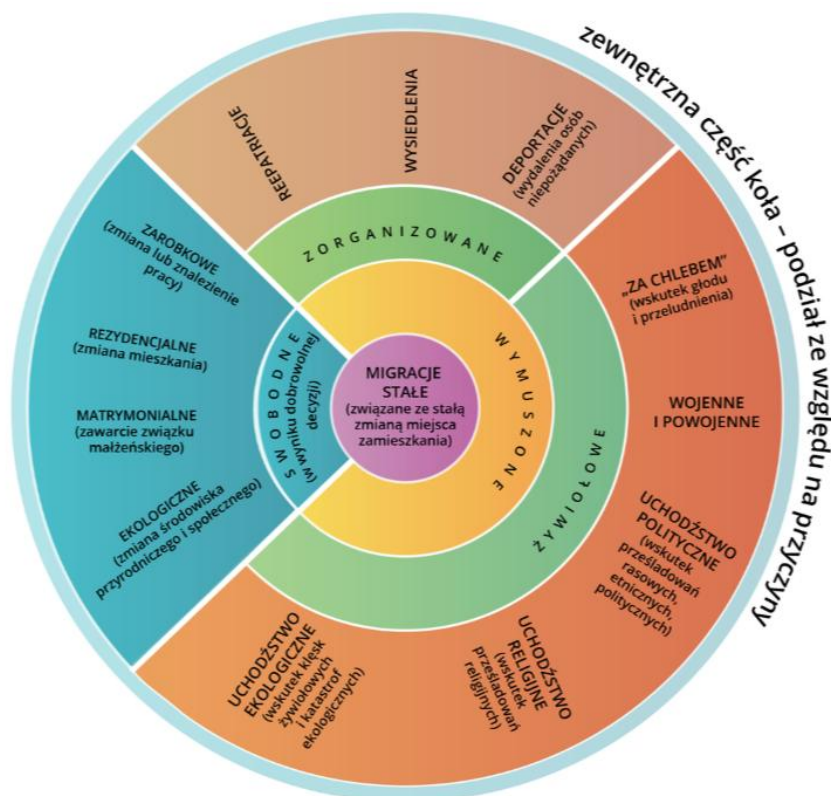
---

⁴ King R. (2012). Theories and Typologies of Migration: An Overview and a Primer. Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations, nr 3/12, Malmö: Malmö University, s. 4-10.

⁵ Górny A., Kaczmarczyk P. (2003). Uwarunkowania i mechanizmy migracji zarobkowych w świetle wybranych koncepcji teoretycznych. Instytut Studiów Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, s. 5-10.

⁶ de Haas H., Castles S., Miller M. J. (2020). The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World (6th ed.). New York & London: The Guilford Press / Bloomsbury Academic. ISBN: 9781462542895, s. 23-24.

podkreśla się także przenikalność kategorii migracyjnych: migracje czasowe często przechodzą w osiedlenie, a motywacje ekonomiczne splatają się z politycznymi i społecznymi. Dodatkowo obserwuje się wiele innych form mobilności, takich jak tranzyt, migracje dalsze (onward migration), studenckie, emerytalne, małżeńskie, wysoko wykwalifikowane (w tym zjawisko „drenażu mózgów”), a także migracje zarobkowe, rodzinne, w trybie humanitarnym czy środowiskowe (w tym klimatyczne) oraz złożone, mieszane przepływy migracyjne. Do przymusowych przemieszczeń należą ponadto deportacje, ewakuacje, przesiedlenia, repatriacje^{7, 8, 9, 10}.

Rysunek 2. Podział migracji stałych

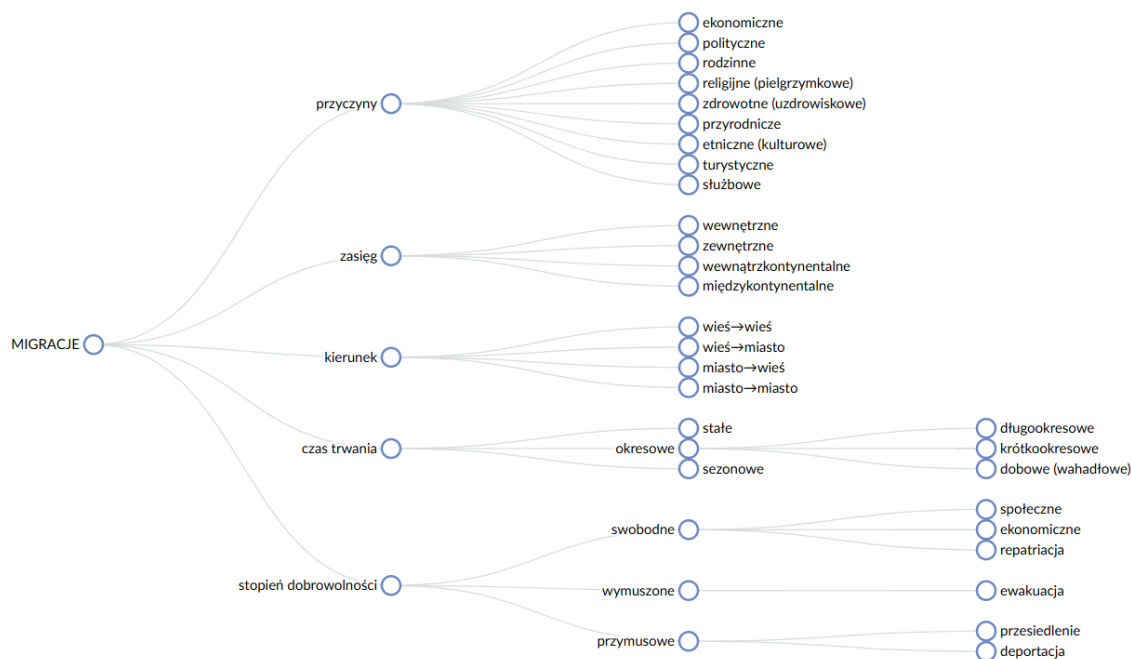
Źródło: Wład P., Geografia. Człowiek gospodarzem Ziemi. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum. Zakres podstawowy, PWN, Warszawa 2007 [za:] Zintegrowana Platforma Edukacyjna, Serwis Ministerstwa Edukacji Narodowej: <https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/D10e2yIE1> [08.02.2026].

⁷ King R. (2012). Theories and Typologies of Migration ..., op. cit., s. 7-9.

⁸ de Haas H. (2021). A theory of migration: the aspirations-capabilities framework. Comparative Migration Studies, 9(8). <https://doi.org/10.1186/s40878-020-00210-4>.

⁹ Sironi A. (red.), Bauloz C. (red.), Emmanuel M. (red.). (2004). Glossary on Migration. Geneva: International Organization for Migration (IOM). ISSN 1813-2278.

¹⁰ Zintegrowana Platforma Edukacyjna, Serwis Ministerstwa Edukacji Narodowej: <https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/D10e2yIE1> [08.02.2026].

Rysunek 3. Kategoryzacja migracji ze względu na różne kryteria

Źródło: Zintegrowana Platforma Edukacyjna, Serwis Ministerstwa Edukacji Narodowej: <https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/D10e2yIE1> [08.02.2026].

Próbując dokonać typologii migracji można wskazać jako główne^{11, 12, 13}:

- migracje wewnętrzne, a więc przemieszczanie się w obrębie kraju (jak na przykład ze wsi do miast);
- migracje zewnętrzne, związane z przekraczaniem granic państwowych;
- emigracje – wyjazdy z kraju dotyczące osób, które wyjechały z zamiarem osiedlenia się za granicą i wyrejestrowały się ze swojego stałego miejsca zamieszkania w kraju;
- imigracje – przyjazd do kraju osób, które przybyły z zagranicy i zostały zarejestrowane jako stali mieszkańcy w dowolnej podstawowej jednostce administracyjnej w kraju;
- reemigracja – powrót migrantów do kraju pochodzenia;
- migracje przymusowe – wynikające z konfliktów, prześladowań lub katastrof;
- migracje dobrowolne – podejmowane w celu poprawy warunków życia.

Migracje wewnętrzne mogą być definiowane odmiennie w zależności od poziomu analizy przestrzennej. W ujęciu regionalnym za migrację wewnętrzną uznaje się zmianę stałego lub czasowego miejsca zamieszkania połączoną z przekroczeniem granicy administracyjnej gminy. Oznacza to zarówno przeprowadzkę do innej gminy,

¹¹ Fihel A., Kaczmarczyk P., Stefańska R. (2012). Recent Trends in International Migration in Poland. Central and Eastern European Migration Review, 1(1), s. 69-90.

¹² Sironi A. (red.), Bauloz C. (red.), Emmanuel M. (red.). (2004). Glossary on Migration ..., op. cit.

¹³ King R. (2012). Theories and Typologies of Migration ..., op. cit.

jak i zmianę pobytu czasowego na stały, jeśli poprzednie miejsce pobytu stałego znajdowało się poza daną jednostką. W gminach miejsko-wiejskich za migrację uznaje się także przemieszczanie się między częścią miejską a wiejską. Nie rejestruje się natomiast zmian adresu w obrębie tej samej gminy, ponieważ nie wpływają one na jej liczbę i strukturę ludności. W ramach migracji wewnętrznych wyróżnia się ruch międzywojewódzki (przeniesienie się do innego województwa) oraz wewnątrzwojewódzki (zmiana miejsca zamieszkania w granicach tego samego województwa)¹⁴.

Warto podkreślić, że w literaturze nie istnieje jedna teoria migracji. Różne podejścia łączą różne poziomy analizy, wiele wymiarów migracji i uwzględniają różnice w dostępie do mobilności. Istotne jest nie tylko to dlaczego ludzie migrują, ale też dlaczego tego nie robią. W powszechnie opisywanym modelu push-pull migracje są wynikiem bilansu działania czynników wypychających (push), takich jak bezrobocie, niskie zarobki, brak perspektyw, a także czynników przyciągających (pull), takich jak lepsze możliwości pracy, edukacji czy wyższa jakość życia. Model został sformalizowany przez E. S. Lee w 1966 roku¹⁵ i choć jest jednym z najczęściej przywoływanych ujęć, to współczesne publikacje wskazują, że decyzje migracyjne są bardziej złożone i obejmują także poza wymienionymi w modelu również czynniki kulturowe, psychologiczne i aspiracyjne^{16, 17, 18, 19}.

Z kolei migracje z perspektywy nie tyle bodźców a motywów decyzji migracyjnej rozważa teoria kapitału ludzkiego. Zgodnie w nią migracja to inwestycja w przyszłe dochody i kompetencje, a ludzie przenoszą się tam, gdzie mogą korzystać z systemów szkolnictwa wyższego i rynków pracy o wyższej jakości^{20, 21}. W modelach migracji opartych na teorii kapitału ludzkiego nacisk kładzie się na indywidualną decyzję o migracji, która jest uzależniona od oczekiwanych korzyści z przeprowadzki w porównaniu z pozostaniem w miejscu zamieszkania. W przypadku tego ujęcia niektórzy autorzy również wskazują, że motywy migracji są bardziej złożone niż zakłada teoria kapitału ludzkiego²². Ujęcie mikro zawarte w teorii, po uzupełnieniu o bardziej ogólne spojrzenie makro, zakładające, że migracja jest reakcją na różnice płac i niedopasowanie między kapitałem a pracą oraz że w długim okresie prowadzi

---

¹⁴ Godlewska A., Szeszko A. (2025). Sytuacja demograficzna województwa podlaskiego w 2024 r. / Demographic situation of Podlaskie Voivodship in 2024. Białystok: Urząd Statystyczny w Białymstoku, s. 38.

¹⁵ Lee E. S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), s. 47-57.

¹⁶ King R. (2012). Theories and Typologies of Migration ..., op. cit., s. 12-25.

¹⁷ de Haas H. (2021). A theory of migration ... op. cit.

¹⁸ de Haas H., Castles S., Miller M. J. (2020). The Age of Migration ..., op. cit.

¹⁹ O'Reilly K. (2015). Migration theories: A critical overview. [w:] Triandafyllidou A. (red.), *Routledge Handbook of Immigration and Refugee Studies*. London & New York: Routledge., s. 2-8.

²⁰ King R. (2012). Theories and Typologies of Migration ..., op. cit., s. 12-14.

²¹ de Haas H. (2021). A theory of migration ... op. cit., s. 10-12.

²² Korpi M., Clark W. A. V. (2015). Internal migration and human capital theory: To what extent is it selective? *Economics Letters*, 136, s. 31-34. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2015.08.016>.

do wyrównywania wynagrodzeń między regionami, wpisuje się w neoklasyczną teorię migracji²³.

Z tradycyjnej neoklasyki wychodzi nowa ekonomia migracji pracy (NELM)²⁴, jednak w odróżnieniu od niej największą wagę przykładają nie do jednostki a do gospodarstwa domowego, rodziny. W tym ujęciu migracja służy nie tylko maksymalizacji dochodu, ale zróżnicowaniu jego źródeł, minimalizacji ryzyka dochodowego i zabezpieczeniu przed zawodnością rynków (kredytów, ubezpieczeń, pracy). Migracja jest więc sposobem radzenia sobie z niepewnością, a nie próbą maksymalizacji płac²⁵.

Z kolei historyczno-strukturalna teoria zależności traktuje migrację przede wszystkim z perspektywy efektu nierówności strukturalnych, a nie indywidualnych kalkulacji. Teoria wskazuje, że migracja wynika z relacji rdzeń i peryferie oraz przepływu taniej siły roboczej w kierunku gospodarek dominujących^{26, 27}.

Z czasem zaczęto dostrzegać, że o migracji decydują nie tylko struktury czy ekonomia, ale też relacje społeczne. Według teorii sieci migracyjnych migracje utrzymują się i rozszerzają dzięki sieciom rodzinnym i wspólnotowym, które dostarczają informacji, wsparcia finansowego, obniżają koszty, zmniejszają ryzyko i niepewność, ułatwiają pierwsze zatrudnienia i mieszkanie, tworzą samopodtrzymujące się strumienie^{28, 29}. Migranci często kierują się tam, gdzie mają rodzinę lub znajomych, co ułatwia adaptację i zwiększa prawdopodobieństwo sukcesu migracyjnego^{30, 31}.

Inną perspektywę nazywaną aspiracyjną (aspirations-capabilities framework), a więc mobilności jako stylu życia zaproponował de Haas. W tym podejściu migracja to pochodna z jednej strony aspiracji do zmiany (np. poprawy jakości życia, edukacji, bezpieczeństwa), a z drugiej możliwości ich realizacji (zasoby, sieci, polityki, koszty)³².

W ostatnich dekadach rozwinęły się też ujęcia, które traktują migrację jako element powiązanych systemów migracyjnych między państwami, obejmujących przepływy ludzi, kapitału, informacji i idei. Koncepcja transnarodowości pokazuje z kolei, że współcześni migranci często żyją jednocześnie w więcej niż jednym miejscu, utrzymując ciągłe relacje i praktyki ponad granicami³³.

---

²³ Arango J. (2000). Explaining migration: A critical view. *International Social Science Journal*, 52(165), s. 284-287. <https://doi.org/10.1111/1468-2451.00259>.

²⁴ Stark O., Bloom D. E. (1985). The new economics of labor migration. *The American Economic Review*, 75, s. 173-178.

²⁵ Arango J. (2000). Explaining migration ..., op. cit., s. 287-288.

²⁶ Ślęzak-Belowska, E., Jelinkova, M., Bielewska, A., & Yilmaz, S. (2024). Migration theories at a glance. MINTe. https://minte.edu.pl/wp-content/uploads/2024/11/2_migration-theories.pdf

²⁷ Arango J. (2000). Explaining migration ..., op. cit., s., 290-291.

²⁸ Ślęzak-Belowska, E., Jelinkova, M., Bielewska, A., & Yilmaz, S. (2024). Migration theories ..., op. cit.

²⁹ Arango J. (2000). Explaining migration ..., op. cit., s. 291-292.

³⁰ Fihel A., Kaczmarczyk P., Stefańska R. (2012). Recent Trends in International Migration ..., op. cit.

³¹ King R. (2012). Theories and Typologies of Migration ..., op. cit., s. 20-22.

³² de Haas H. (2021). A theory of migration ... op. cit.

³³ Ślęzak-Belowska, E., Jelinkova, M., Bielewska, A., & Yilmaz, S. (2024). Migration theories ..., op. cit.

Migracje to obecnie zjawisko powszechne i zróżnicowane. Stały się one integralnym elementem współczesnego życia. Ludzie przemieszczają się z różnych powodów, a każda migracja pociąga za sobą istotne zmiany w życiu migrującej osoby oraz uruchamia proces nabywania nowych doświadczeń i kompetencji. Każdą migrację cechują też specyficzne uwarunkowania rodzinne, społeczne, ekonomiczne czy polityczne a obok nich uwarunkowania osobowościowe migranta³⁴.

2.2. Specyfika migracji młodych ludzi

Specyficzną grupą migrantów, szczególnie istotną z perspektywy niniejszej publikacji są młodzi ludzie. Migracja w fazie przejścia do dorosłości może stwarzać szczególne szanse i wyzwania, które wpływają na dalsze dorosłe życie jednostki³⁵. Migracje młodych to złożone procesy przemieszczania się osób najczęściej w wieku od 18 do 35 lat, pomiędzy różnymi miejscami w kraju lub za granicą, które wiążą się nie tylko ze zmianą lokalizacji, lecz także z przejściem do nowych warunków społecznych, edukacyjnych i zawodowych. Mobilność ta obejmuje zarówno zmianę przestrzenną, jak i zmianę społecznej pozycji jednostki, ponieważ wyjazd oznacza wejście w inne sieci społeczne i style życia, w inne instytucje, a tym samym wymaga od młodych dostosowania się do nowych reguł i oczekiwań środowiska przyjmującego³⁶.

Migracje młodych mają silnie regionalny charakter (w 2020 roku, według Komisji Europejskiej, 53-69% z nich pozostawało w obrębie kontynentu). Młodzi częściej migrują „bliżej” niż starsi. W wielu przypadkach, pomimo że chcą migrować, faktyczna migracja ma miejsce już w dużo mniej licznej grupie, co wskazuje na pewną lukę między aspiracją a realizacją³⁷. Choć jak podaje Kałuża-Kopias to właśnie młodzież charakteryzuje się najwyższym poziomem gotowości do przemieszczeń, również tych na dalsze odległości, a ich przemieszczenia są związane głównie z edukacją oraz wejściem na rynek pracy³⁸. Młodzi migranci są zwykle lepiej wykształceni, bardziej mobilni i mają rozbudowane sieci społeczne³⁹. Migracje młodych to obecnie często element trajektorii życiowych i rozwoju osobistego, pewien sposób na budowanie swojej tożsamości, motywowany nie tylko

---

³⁴ Młynarczuk-Sokołowska A. (2020). Doświadczenie migracji w badaniach, edukacji i praktyce życia codziennego. Tytułem wprowadzenia. *Kultura i Edukacja*, 3(129), s. 9-10. <https://doi.org/10.15804/kie.2020.03.01>.

³⁵ Belmonte M., Conte A., Ghio D., Kalantaryan S., McMahon S. (2020). Youth and migration ..., op. cit., s. 8.

³⁶ Kozielska J. (2020). Aspiracje migracyjne młodzieży akademickiej. *Kultura – Społeczeństwo – Edukacja*, 1(17), s. 307-309.

³⁷ Belmonte M., Conte A., Ghio D., Kalantaryan S., McMahon S. (2020). Youth and migration ..., op. cit., s. 22-27.

³⁸ Kałuża-Kopias D. (2020). Przestrzenny zasięg migracji a wiek migrantów na przykładzie największych miast w Polsce. *Wiadomości Statystyczne. The Polish Statistician*, 65(12), s. 10, 20. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.5728>.

³⁹ Belmonte M., Conte A., Ghio D., Kalantaryan S., McMahon S. (2020). Youth and migration ..., op. cit., s. 28-29.

przyczynami ekonomicznymi czy strukturalnymi, ale także aspiracjami, czy momentem w cyklu życia⁴⁰. Chociaż motywy migracji w dużej mierze są wspólne dla różnych grup migrantów, jednak młodzi ludzie reagują szczególnie silnie na bodźce związane z edukacją, rynkiem pracy oraz potrzebą samodzielności, rozwoju, kontaktów społecznych i nowych doświadczeń⁴¹.

W Polsce współczesne migracje młodzieży przybierają różnorodne formy: od typowych wyjazdów zarobkowych i migracji edukacyjnych po mobilność krótkoterminową, cyrkulacyjną. Po 2004 roku (po wejściu Polski do Unii Europejskiej) szczególnego znaczenia nabrała tak zwana migracja płynna, którą cechuje powtarzalność, spontaniczność, tymczasowość i elastyczność. W jej ramach młodzi wyjeżdżają na krótko, łączą pracę i naukę, często powracają, a następnie podejmują kolejne wyjazdy⁴².

Wśród szczególnie istotnych kategorii migracji młodzieży podkreśla się mobilność edukacyjną, w tym mobilność programową (na przykład wynikającą z wyjazdów w ramach programów Erasmus), która chociaż nie ma charakteru osiedleńczego, pełni ważną funkcję w procesie kształtowania kompetencji, doświadczeń, sieci relacji i tak zwanej kultury mobilności. Uczestnictwo w programach mobilności międzynarodowej często staje się zaczątkiem późniejszych decyzji o wyjazdach zarobkowych lub dalszej edukacji za granicą^{43, 44}. W przypadku mobilności edukacyjnej decyzje młodych kształtują często zasoby rodzinne, sieci rówieśnicze i wcześniejsze doświadczenia zagraniczne, a nie tylko kalkulacje jednostkowe, co potwierdzają dokumentowane w literaturze badania przeprowadzone w kilku różnych krajach europejskich⁴⁵.

Warto podkreślić, że w Polsce zauważalny jest wzrost koncentracji młodych dorosłych w miastach wojewódzkich oraz ich strefach podmiejskich (wysokie przyrosty w: Warszawie, Wrocławiu, Krakowie, Trójmieście, Poznaniu) i ubytki w obszarach peryferyjnych⁴⁶. Na obszarach peryferyjnych można zidentyfikować typową ścieżkę: wczesne migracje edukacyjne na etapie kształcenia w szkole

---

⁴⁰ Cairns D. (2014). *Youth transitions, international student mobility and spatial reflexivity: Being mobile?* London: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9781137388513>.

⁴¹ Jończy R., Rokitowska-Malcher J. (2024). Powrót do domu? Analiza deklarowanych warunków wyjazdów i powrotów młodych zagranicznych migrantów zarobkowych z województwa opolskiego, s. 93 [w:] Jończy R., Rokitowska-Malcher J. (red.), *Współczesne migracje osób młodych – wybrane zagadnienia*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. <https://doi.org/10.15611/2024.78.9.06>.

⁴² Kozielska J. (2020). Aspiracje migracyjne młodzieży akademickiej ..., op. cit., s. 308-309.

⁴³ Van Mol C., Timmerman C. (2014). Should I stay or should I go? An analysis of the determinants of intra-European student mobility. *Population, Space and Place*, 20, s. 465-466. <https://doi.org/10.1002/psp.1833>.

⁴⁴ Cairns D., Krzaklewska E., Cuzzocrea V., Allaste A. A. (2018). *Mobility, education and employability in the European Union: Inside Erasmus*. Cham: Palgrave Macmillan / Springer International Publishing, s. 12-15, 22-25. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-76926-4>.

⁴⁵ Van Mol C., Timmerman C. (2014). Should I stay or should I go ..., op. cit., s. 466-472.

⁴⁶ Szukalski P. (2025). Skąd i dokąd uciekają młodzi Polacy? *Demografia i Gerontologia Społeczna – Biuletyn Informacyjny*, 6, s. 2-4.

ponadpodstawowej w mieście powiatowym lub wojewódzkim, następnie studia w dużym ośrodku, a później rozterki związane z planami powrotu, rozdarcie między wartościami rodzimych stron a możliwościami, jakie daje metropolia⁴⁷.

Równocześnie można zauważyć pewien deficyt badań poświęconych młodzieży, zwłaszcza tej opuszczającej obszary peryferyjne. Zdecydowanie większa uwaga koncentrowana jest na migracjach zagranicznych czy uchodźstwie. Jak wskazują Jończy i Romaniszyn pomimo, że migracje młodych stanowią najsilniej oddziałujący proces demograficzny i społeczny ostatnich dekad, to nie znajduje to odzwierciedlenia w badaniach naukowych, a badacze migracji rzadko podejmują się analiz przepływów ludności wewnątrz kraju, a co za tym idzie ich głównej składowej, czyli mobilności młodzieży⁴⁸. Autorzy zauważają również, że młodzież stanowi jednocześnie grupę najbardziej wrażliwą na zmiany strukturalne i to właśnie jej decyzje migracyjne mają możliwości kształtowania rozwoju całych regionów. Za szczególnie cenne uznają rozwijanie badań, które obejmą nie tylko same przepływy migracyjne, ale także ich motywacje, uwarunkowania biograficzne oraz towarzyszące im doświadczenia społeczne⁴⁹. Brak badań nad migracjami młodzieży nie jest problemem wyłącznie polskim. W raporcie Joint Research Centre Komisji Europejskiej stwierdzono, że dostępne dowody dotyczące migracji młodych są ograniczone, ponieważ brakuje danych rozbitych na grupy wiekowe, stosowane definicje są niespójne, a istniejące badania obejmują jedynie wybrane regiony świata⁵⁰.

Migracje młodych ludzi cechują szeroko oddziałujące konsekwencje, tak dla samych migrujących, jak i dla społeczności czy regionów. Migranci w wyniku wyjazdów mogą rozwijać swoje kompetencje oraz zdobywać doświadczenie, poszerzyć sieci społeczne i bardziej świadomie planować dalsze przemieszczenia. Nawet jeśli dana migracja wiąże się z pracą poniżej kwalifikacji to często jest postrzegana w tym wieku jako inwestycja w doświadczenie⁵¹. Z drugiej strony taka sytuacja może wiązać się ze spadkiem wartości posiadanych kwalifikacji (tzw. deprecjacja kwalifikacji), okresową niestabilnością ekonomiczną, zawodową lub życiową czy osamotnieniem⁵².

Z kolei z perspektywy konsekwencji dla społeczności i regionów, w wyniku migracji młodzieży duże miasta zyskują młodych i dobrze wykształconych ludzi, natomiast obszary peryferyjne ich tracą. Równocześnie im więcej młodych wyjeżdża, tym mniej atrakcyjny staje się region. W efekcie metropolie rozwijają się szybciej,

---

⁴⁷ Jończy R., Romaniszyn K. (2025). Migracje młodzieży z obszarów peryferyjnych na studia do dużych ośrodków regionalnych. Raport z rozpoznawczych badań studiów przypadków. Opole: Centrum Badań Migracji, Depopulacji i Rozwoju Uniwersytetu Opolskiego, s. 25-33, 84-101.

⁴⁸ Jończy R., Romaniszyn K. (2025). Migracje młodzieży z obszarów peryferyjnych ..., op. cit., s. 6.

⁴⁹ Ibidem, s. 84.

⁵⁰ Belmonte M., Conte A., Ghio D., Kalantaryan S., McMahon S. (2020). Youth and migration ..., op. cit., s. 18.

⁵¹ Kozielecka J. (2020). Aspiracje migracyjne młodzieży akademickiej ..., op. cit., s. 313-314.

⁵² Ibidem, s. 315-316.

a słabsze regiony zostają coraz bardziej w tyle^{53, 54}. Brak młodych ludzi zapewniających wymianę pokoleń w starzejącej się populacji oddziałuje na wzrost gospodarczy i prowadzi do strukturalnych niedoborów będących efektem braku kapitału ludzkiego niezbędnego do rozwoju⁵⁵. W wyniku migracji osób, których wiedza i umiejętności mogą być kluczowe dla rozwoju ich miejsc pochodzenia następuje spadek produktywności i innowacyjności⁵⁶.

Młodzi ludzie są najbardziej mobilną częścią populacji, a migracje współczesnej młodzieży są procesem dynamicznym, realizowanym w realiach globalizującego się rynku pracy, rosnącej dostępności zagranicznych możliwości edukacyjnych oraz europejskiej swobody przemieszczania się. Nierzadko stanowią przejście w dorosłość, w ramach którego poszukują lepszych warunków rozwoju, nowych doświadczeń i ścieżek realizacji własnych aspiracji.

2.3. Sytuacja migracyjna województwa podlaskiego

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w województwie podlaskim wyraźnie widoczny jest systematyczny odpływ mieszkańców i trwałe ujemne saldo migracji. Ogólne saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały wyniosło w 2024 roku minus 1274 osoby, poprawiając się jedynie nieznacznie względem roku poprzedniego (minus 1370 w 2023 roku). Dane pokazują, że w 2024 roku do województwa podlaskiego napłynęło z innych województw 2206 osób, równocześnie jednak wyjechały 4064 osoby, co oznacza, że w skali migracji wewnętrznych region stracił blisko 1858 mieszkańców netto. Biorąc pod uwagę również migracje zagraniczne możliwe jest do zaobserwowania niewielkie dodatnie saldo (plus 584, wynikające z 730 imigrantów i 146 emigrantów), lecz skala ta jest zbyt mała, by zrównoważyć znaczny odpływ krajowy⁵⁷ (Rysunek 4).

Przyglądając się kierunkom poczynionych migracji w województwie podlaskim można zauważyć, że ma ona charakter emigracyjny. Mieszkańcy zmieniają miejsce zamieszkania kierując się do bardziej rozwiniętych części kraju, mających bardziej metropolitalny charakter. Największy odpływ dotyczy mobilnych grup wieku, wybierających głównie województwa mazowieckie, pomorskie oraz warmińsko-mazurskie (Rysunek 5), czyli kierunki atrakcyjniejsze pod względem edukacyjnym i zawodowym. Z kolei najwięcej osób do województwa podlaskiego przyjechało z województw: mazowieckiego, warmińsko-mazurskiego oraz lubelskiego. W ramach przemieszczeń wewnętrznych, jak i ogólnego odpływu ludności z województwa dominowały kobiety. Z kolei biorąc pod uwagę wiek, można

⁵³ Szukalski P. (2025). Skąd i dokąd uciekają młodzi Polacy ..., op. cit., s. 2-4.

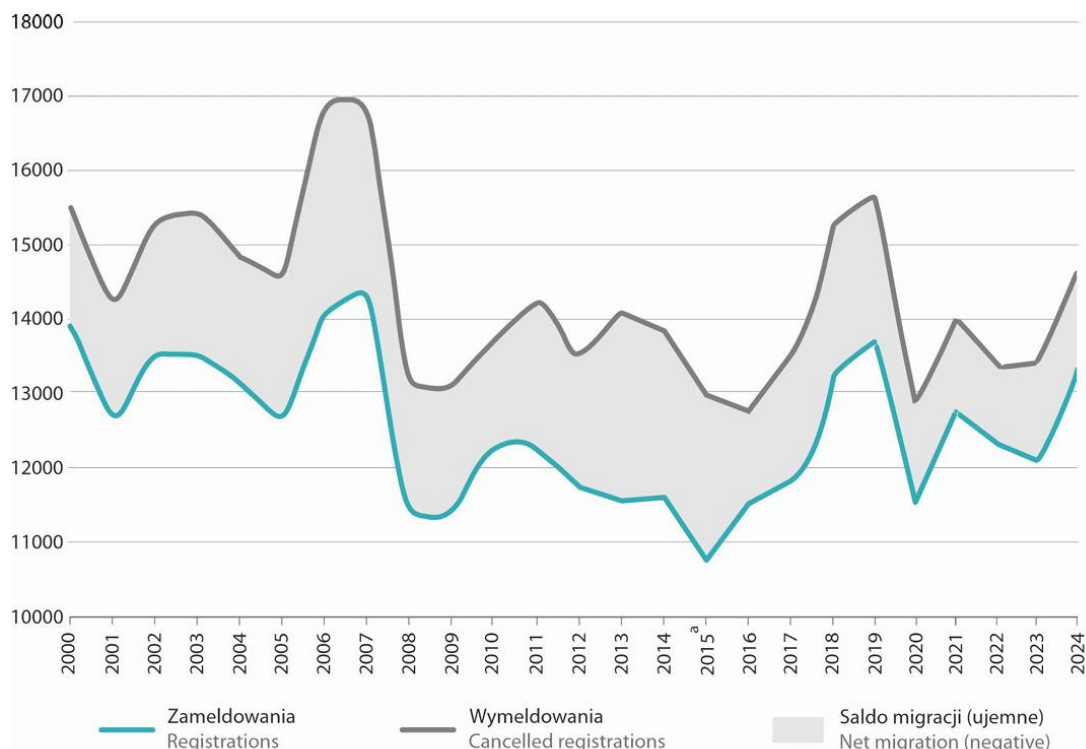
⁵⁴ Kałuża-Kopias D. (2020). Przestrzenny zasięg migracji a wiek migrantów ..., op. cit., s. 15.

⁵⁵ Núñez-Martínez J., Rodríguez-Fernández L., Rodríguez L. F. (2025). The proximity of hybrid universities as a key factor for rural development. *Social Sciences*, 14, article 467, s. 3.
<https://doi.org/10.3390/socsci14080467> s.3

⁵⁶ Cecchini S. (2024). Migration and human capital. *UNEN Policy Brief*, s. 4.

⁵⁷ Godlewska A., Szeszko A. (2025). Sytuacja demograficzna województwa podlaskiego ..., op. cit., s. 11, 39, 41.

zauważyć, że najczęściej wyjeżdżają osoby młode (w wieku 25-39 lat), zarówno wśród przybywających na stałe, jak i wśród wyjeżdżających⁵⁸.

^a W przypadku migracji zagranicznych dane dotyczą 2014 r.
^a In case of the international migration data relate to 2014.

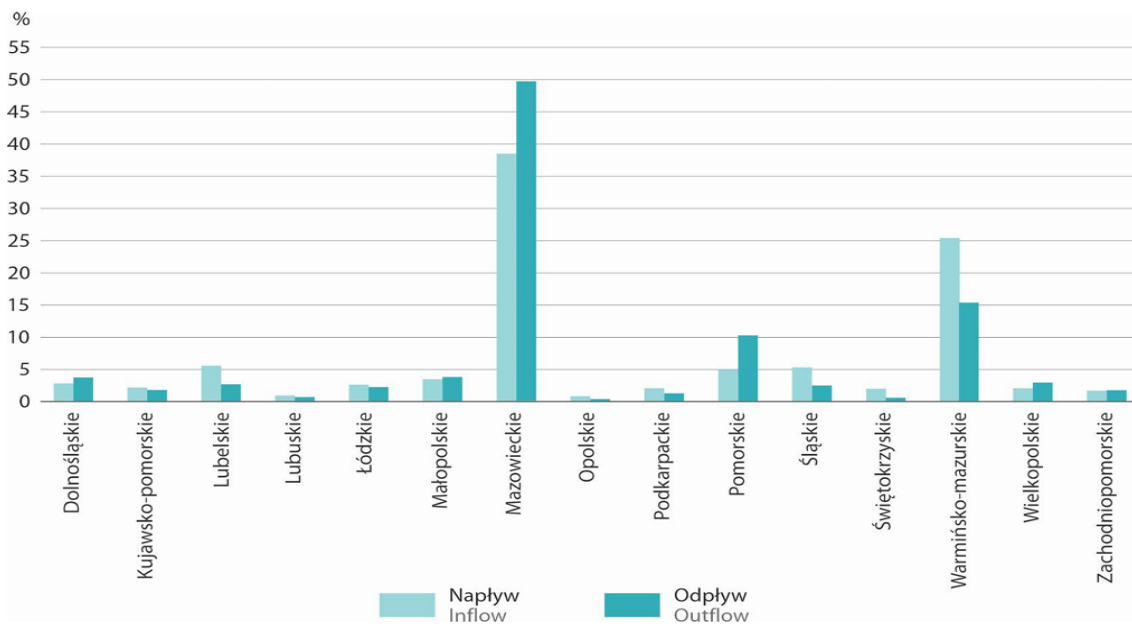
Rysunek 4. Migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności na pobyt stały – województwo podlaskie

Źródło: Godlewska A., Szeszko A. (2025). Sytuacja demograficzna województwa podlaskiego w 2024 r. / Demographic situation of Podlaskie Voivodship in 2024. Białystok: Urząd Statystyczny w Białymstoku, s. 41.

Analizując z kolei przemieszczenia wewnątrzwojewódzkie można zauważyć, że w 2024 roku wśród migracji wewnętrznych przeważały migracje dotyczące osób przemieszczających się między gminami województwa. Dominował odpływ z największych miast oraz napływ do gmin ościennych (Rysunek 6). Najmniejsza liczba osób przemieściła się ze wsi na wieś⁵⁹.

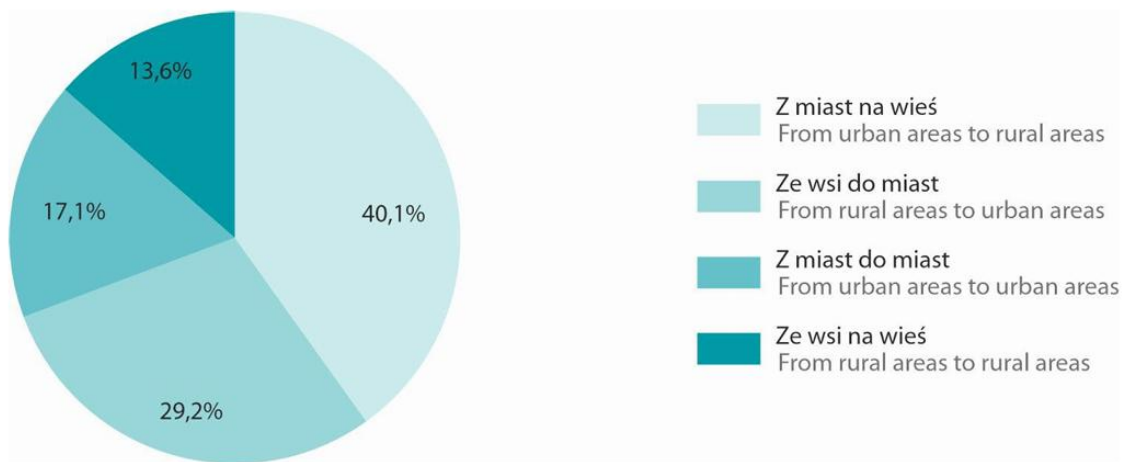
⁵⁸ Godlewska A., Szeszko A. (2025). Sytuacja demograficzna województwa podlaskiego ..., op. cit., s. 38-39.

⁵⁹Ibidem.

Rysunek 5. Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały według województwa obecnego i poprzedniego zamieszkania w 2024 roku – województwo podlaskie

Źródło: Godlewska A., Szeszko A. (2025). Sytuacja demograficzna województwa podlaskiego w 2024 r. / Demographic situation of Podlaskie Voivodship in 2024. Białystok: Urząd Statystyczny w Białymstoku, s. 39.

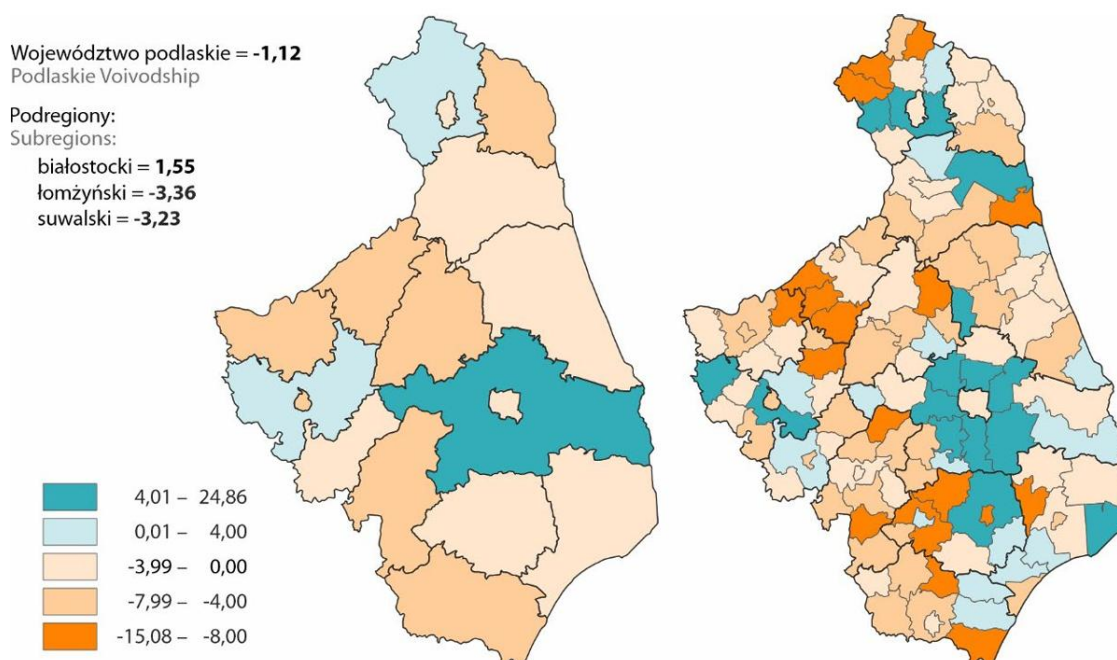

Rysunek 6. Migracje wewnątrzwojewódzkie na pobyt stały według kierunków w 2024 roku – województwo podlaskie

Źródło: Godlewska A., Szeszko A. (2025). Sytuacja demograficzna województwa podlaskiego w 2024 r. / Demographic situation of Podlaskie Voivodship in 2024. Białystok: Urząd Statystyczny w Białymstoku, s. 39.

Zróznicowanie przestrzenne migracji jest bardzo silne (Rysunek 7). Dodatkowo saldo migracji w 2024 roku odnotowano tylko w trzech powiatach: białostockim, łomżyńskim i suwalskim. W pozostałych saldo migracji było ujemne (najniższe

w mieście Białystok). W szczególności powiat białostocki wyróżnia się dodatnim bilansem, co potwierdza rosnącą atrakcyjność jego gmin podmiejskich (jak Wasilków, Jeleniewo, Supraśl czy Choroszcz). Jest to efekt procesów suburbanizacyjnych, mieszkańcy migrują na krótkie dystanse, poprawiając warunki mieszkaniowe, jednocześnie jednak statystycznie wyprowadzają się z Białegostoku. Równocześnie można zauważyć wręcz drastyczne ubytki w powiatach peryferyjnych, jak hajnowski, sejneński czy bielski, gdzie saldo migracji przyjmuje wartości szczególnie niskie⁶⁰.

Rysunek 7. Mapa przedstawiająca saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności w 2024 roku – województwo podlaskie

Źródło: Godlewska A., Szeszko A. (2025). Sytuacja demograficzna województwa podlaskiego w 2024 r. / Demographic situation of Podlaskie Voivodship in 2024. Białystok: Urząd Statystyczny w Białymstoku, s. 42.

Zgodnie z prognozami Głównego Urzędu Statystycznego na 2060 rok, w przyszłości migracje pozostaną jednym z najważniejszych czynników pogłębiającej się depopulacji regionu. W wyniku ujemnego przyrostu naturalnego, jak i trwałego odpływu migracyjnego utrzymującego się od lat na wysokim poziomie, liczba mieszkańców województwa ma spaść aż o nieco ponad 20% względem roku 2024⁶¹.

Województwo podlaskie od wielu lat charakteryzuje się trwałym ujemnym saldem migracji. Największy odpływ dotyczy osób młodych, co pogłębia depopulację i starzenie się społeczności lokalnych, a jednocześnie prowadzi do dalszej

⁶⁰ Godlewska A., Szeszko A. (2025). Sytuacja demograficzna województwa podlaskiego ..., op. cit., s. 41-42.

⁶¹ Ibidem, s. 11.

koncentracji wzrostu ludności w gminach sąsiadujących z Białymstokiem. Migracje pozostają zatem jednym z kluczowych czynników negatywnych przemian demograficznych w regionie.

3. Czynniki determinujące decyzje migracyjne w świetle analizy literatury

3.1. Wieloaspektowość czynników migracyjnych

Literatura dotycząca zjawiska migracji dostarcza informacji o wielu możliwych czynnikach wpływających na decyzje migracyjne ludzi. Koncepcją wyjściową w tym względzie jest omówiony w poprzednim rozdziale klasyczny model push-pull zakładający, że migracje są wynikiem działania dwóch grup czynników: wypychających (strona push) oraz przyciągających (strona pull). Możliwe jest jednak wyodrębnienie również bardziej złożonych zestawów, a wielu autorów grupuje poszczególne motywatory migracyjne w różny sposób.

Według Kinga podział zaproponowany w modelu push-pull prezentuje intuicyjne i bardzo przydatne, ale jednak zbyt uproszczone wyjaśnienie migracji, ponieważ nie uwzględnia złożoności współczesnych procesów społecznych. Autor zaprezentował obszerną syntezę ujęć dotyczących migracji. Podkreślił, że ekonomia jest najstarszym i najbardziej klasycznym wyjaśnieniem migracji i powinna stać się jedną z kategorii czynników (bazującą na neoklasycznej teorii migracji, teorii kapitału ludzkiego oraz nowej ekonomii migracji – NELM). Badacz wymienił w tym kontekście między innymi różnice w poziomie wynagrodzeń w regionach (lub krajach), czy dostępność pracy. Podkreślił również, że migracje mogą być wynikiem oddziaływania czynników demograficznych i strukturalnych (takich jak struktura populacji, urbanizacja, czy nierównomierny rozwój regionów), a także społeczno-kulturowych (a więc na przykład sieci migracyjnych, kapitału społecznego oraz czynników kulturowych). W opinii Kinga to między innymi sieci migracyjne obniżają koszty i ryzyko związane z migracją, co stanowić może dużą motywację do wyjazdu. Z kolei z perspektywy ujęć instytucjonalnych i politycznych istotne w odniesieniu do migracji będą na przykład polityki migracyjne, regulacje wizowe i programy mobilności, które mogą ułatwiać a także ograniczać mobilność. Migracje mogą mieć też charakter dobrowolny lub przymusowy, wewnętrzny lub międzynarodowy, sezonowy, cyrkulacyjny, edukacyjny lub uchodźcowy. Współczesne migracje są zatem wynikiem oddziaływania wielu czynników o interdyscyplinarnym charakterze, a pojedyncza teoria nie opisze ich w wystarczający sposób, warto więc łączyć aspekty ekonomiczne, socjologiczne, geograficzne, antropologiczne i politologiczne⁶². Ponadto wraz ze Skeldonem wskazali, że migracje zarówno wewnętrzne jak i zewnętrzne mogą być powodowane tymi samymi determinantami, wśród których wyodrębnić można między innymi nierówności przestrzenne, czynniki rynku pracy czy sieci migracyjne⁶³.

---

⁶² King R. (2012). Theories and Typologies of Migration ..., op. cit.

⁶³ King R., Skeldon R. (2010). "Mind the gap!" Integrating approaches to internal and international migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), s. 1619-1646.
<https://doi.org/10.1080/1369183X.2010.489380>

Inni autorzy również podkreślają, że czynniki migracyjne mogą mieć różny charakter i wymieniają aspekt ekonomiczny, polityczny, instytucjonalny, a także wskazują, że mogą być kształtowane przez oddziaływania społeczno-kulturowe, demograficzne, historyczne i przestrzenne⁶⁴. Według Van Mola i Timmerman ważne są czynniki strukturalne, które tworzą otoczenie, w jakim młodzi ludzie podejmują decyzje. Istotne też są czynniki społeczno-ekonomiczne i sieci społeczne, czy też czynniki indywidualne, związane z osobistymi motywacjami i wcześniejszymi doświadczeniami⁶⁵. Z kolei Cairns (odnosząc się głównie do mobilności studentów) wskazuje, że wyjazdy młodych ludzi nie są wyłącznie wynikiem indywidualnych wyborów, lecz efektem interakcji między aspiracjami jednostki a strukturami społecznymi, takimi jak rynek pracy, system edukacji czy normy kulturowe. Autor wprowadza pojęcie *spatial reflexivity*, czyli zdolności młodych ludzi do porównywania różnych miejsc i oceniania, gdzie mogą najlepiej realizować swoje cele życiowe. Migracja może być częścią szerszego procesu przejścia w dorosłość i wiązać się z poszukiwaniem autonomii, doświadczenia i rozwoju osobistego^{66, 67}.

Brooks i Waters prezentując swoje podejście do współczesnej migracji młodych osób wskazują, że jest ona silnie powiązana z globalizacją, nierównościami społecznymi i procesami internacjonalizacji szkolnictwa wyższego. Podkreślają, że decyzje o wyjeździe są społecznie zakorzenione, a nie wyłącznie indywidualne, a mobilność jest częścią strategii życiowych młodych ludzi, związanych z budowaniem kapitału kulturowego, społecznego i zawodowego. W prezentowanym ujęciu za istotną uznawana jest pozycja społeczna. Osoby z wyższym kapitałem społecznym i kulturowym mają większe możliwości wyjazdu, lepszy dostęp do informacji i wsparcia oraz większą pewność siebie. Według Autorów młode osoby mogą migrować nie tylko w poszukiwaniu doświadczenia, ale także dyplomu uczelni o wyższym prestiżu czy poczynienia pewnej inwestycji w swoją przyszłość a decyzje migracyjne kształtowane mogą być przez rodzinę, rówieśników, szkoły, polityki państwowe, jak i pewną presją społeczną związaną z potrzebą „bycia mobilnym”. Czynniki migracyjne mogą obejmować zatem czynniki społeczne i rodzinne, czynniki edukacyjne i instytucjonalne, ale także czynniki ekonomiczne (jak koszty studiowania i życia, możliwe do zdobycia dofinansowania czy korzyści jak wyższe zarobki) lub czynniki kulturowe i aspiracyjne⁶⁸.

Z kolei Findlay i in. krytykują spojrzenie na migracje młodych jak na pewną szansę edukacyjną i podkreślają w pierwszej kolejności znaczenie czynników społecznych i klasowych (jak kapitał kulturowy rodziny, sieci kontaktów, znajomi studiujący za granicą, wsparcie rodziny w podejmowaniu ryzyka), ale także

---

⁶⁴ de Haas H., Castles S., Miller M. J. (2020). *The Age of Migration ...*, op. cit.

⁶⁵ Van Mol C., Timmerman C. (2014). *Should I stay or should I go ...*, op. cit.

⁶⁶ Cairns D., Krzaklewska E., Cuzzocrea V., Allaste A. A. (2018). *Mobility, education and ...*, op. cit.

⁶⁷ Cairns D. (2014). *Youth transitions, international student mobility ...*, op. cit.

⁶⁸ Brooks R., Waters J. (2011). *Student mobilities, migration and the internationalization of higher education*. London: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9780230305588>.

czynników ekonomiczno-rynkowych, kulturowo-geograficznych, czynników związanych z prestiżem (np. globalne rankingi uczelni, prestiż regionu/kraju i instytucji edukacyjnej), czy wynikających z aspiracji i tożsamości (jak chęć rozwoju osobistego, czy poszukiwanie doświadczeń)⁶⁹. Favell wskazuje natomiast, że mobilność młodych osób nie jest tylko ekonomicznym wyborem, a może być związana ze stylem życia, aspiracjami i poszukiwaniem indywidualnego poczucia wolności, ucieczką od ograniczeń kultury w danym miejscu⁷⁰.

W polskiej literaturze determinanty migracji młodzieży były badane między innymi przez Dolińską. Autorka wskazuje, że migracje młodych ludzi wynikają z wielu różnych czynników – od sytuacji na lokalnym rynku pracy, przez szersze kryzysy gospodarcze, po indywidualne ambicje zawodowe. Podkreśla ona, że ekonomiczne teorie migracji uwypuklają przede wszystkim rolę różnic płacowych i dostępności stabilnych, atrakcyjnych miejsc pracy. Z kolei podejścia socjologiczne, zwracają uwagę na subiektywne oceny miejsc wyjazdu i docelowych. Analiza migracji wymaga i w tym spojrzeniu, ujęcia łączącego zarówno perspektywę ekonomiczną, jak i społeczną. Dolińska przeprowadziła badania determinant migracji młodzieży w kontekście lokalnych warunków rynku pracy. Przeanalizowała zestaw czynników obejmujący siedem powodów: chęć poprawy sytuacji materialnej i/lub warunków życia własnych lub rodziny, brak pracy w miejscu zamieszkania, chęć rozwoju zawodowego i osobistego, chęć usamodzielnienia się lub niechęć do dalszego mieszkania z rodzicami lub w ich pobliżu, chęć poznania innych kultur/regionów/krajów, względy rodzinne (np. zawarcie małżeństwa) oraz ucieczka od środowiska, problemów, rodziny/znajomych. W wyniku przeprowadzonych badań stwierdziła dominację kwestii ekonomicznych (głównie chęć poprawy sytuacji materialnej i brak pracy w miejscu pochodzenia). Zauważono również, że warunki ekonomiczne, w jakich młodzi ludzie dorastają (zwłaszcza poziom stopy bezrobocia w regionie pochodzenia), formują ich aspiracje i wyobrażenia o przyszłości, a tym samym oddziałują na ich skłonność do migracji. Ponadto stwierdzono, że motywacje do migracji mogą zmieniać się w zależności od tego, dokąd dana osoba planuje migrować⁷¹.

W szerszym kontekście analizę migracji Polaków po 2004 roku przedstawia Kaczmarczyk. Autor szczególną uwagę poświęcił młodym ludziom i zmianom społeczno-ekonomicznym, które wpłynęły na ich mobilność. W wyniku przeprowadzonych analiz pokazał, że migracje stały się zjawiskiem masowym,

---

⁶⁹ Findlay A. M., King R., Smith F., Geddes A., Skeldon R. (2012). World class? An investigation of globalisation, difference and international student mobility. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 37(1), s. 118-131.

⁷⁰ Favell A. (2008). *Eurostars and Eurocities: Free movement and mobility in an integrating Europe*. Chichester: Wiley. <https://doi.org/10.1002/9780470712818>.

⁷¹ Dolińska A. (2024). Determinanty migracji młodzieży w kontekście lokalnych warunków rynku pracy – wnioski z badań własnych, [w:] Jończy R., Rokitowska-Malcher J. (red.), *Współczesne migracje osób młodych – wybrane zagadnienia*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, s. 13-29.

wielowymiarowym i silnie powiązaniem zarówno z warunkami strukturalnymi, jak i aspiracjami jednostek. Wśród czynników motywujących do wyjazdu pojawiały się przede wszystkim bodźce ekonomiczne, takie jak wyższe wynagrodzenia za granicą, różnice płacowe między Polską a krajami UE oraz możliwość podjęcia stabilnej pracy. Ważną rolę odgrywały również czynniki strukturalne, takie jak swoboda mobilności, niższe koszty podróży, łatwy dostęp do informacji oraz aktywna rekrutacja prowadzona przez zagranicznych pracodawców. Pojawiły się również motywacje społeczne i aspiracyjne obejmujące rosnące ambicje młodych ludzi wynikające z boomu edukacyjnego, poczucie przynależności do Europy, chęć realizacji indywidualnych planów życiowych, wpływ globalizacji oraz atrakcyjność stylów życia w krajach zachodnich. Wreszcie, istotne znaczenie miały sieci migracyjne i kapitał społeczny, które ułatwiają podejmowanie decyzji o wyjeździe i zmniejszają ryzyko związane z migracją⁷².

Z kolei Jończy i Rokitowska-Malcher skupili swoją uwagę na uwarunkowaniach wyjazdów i powrotów młodych migrantów w kontekście jednego z województw w Polsce. Według Autorów migracje (także te dotyczące młodych ludzi) wynikają z działania wielu różnorodnych czynników. Różne teorie migracji podkreślają odmienne aspekty tych procesów, jednak zazwyczaj się uzupełniają, wskazując na znaczenie zarówno czynników ekonomicznych, jak i pozaekonomicznych: edukacyjnych, rozwojowych, rodzinnych, towarzyskich oraz politycznych (Rysunek 8). Migracje edukacyjne wynikać mogą z dążenia do zdobycia wyższego wykształcenia oraz doświadczenia zawodowego i wpisują się w logikę teorii kapitału ludzkiego, według której wyjazd ma zwiększać kompetencje i przyszłe możliwości zawodowe. Kolejna grupa migracji to wyjazdy motywowane względami rodzinnymi i osobistymi, obejmujące między innymi łączenie rodzin, poszukiwanie partnera czy funkcjonowanie w ramach sieci migracyjnych. Najważniejszą kategorią są jednak migracje zarobkowe, wyjaśniane przez ekonomię neoklasyczną: młodzi ludzie wyjeżdżają w poszukiwaniu pracy, wyższych zarobków i możliwości zatrudnienia zgodnego z kwalifikacjami. Wysoki odsetek osób z wyższym wykształceniem oraz ograniczona liczba atrakcyjnych miejsc pracy, zwłaszcza w mniejszych ośrodkach, prowadzą do konkurencji i wypychania młodych z lokalnych rynków pracy. Jednocześnie zagraniczne rynki przyciągają ich perspektywą szybkiej niezależności finansowej, lepszych wynagrodzeń i realizacji aspiracji zawodowych. Motywacje ekonomiczne mogą obejmować także chęć zabezpieczenia materialnego rodziny i korzystniejsze warunki socjalne, co podkreśla różnice gospodarcze między miejscami/krajami wysyłającymi i przyjmującymi⁷³. Z badań przeprowadzonych przez Jończy i Rokitowską-Malcher w województwie opolskim w kontekście wyjazdów zarobkowych wynika, że czynniki, które skłaniają młodych ludzi do wyjazdu to

---

⁷² Kaczmarczyk P. (2021). Młodzi a migracje – oczywiste i nieoczywiste relacje. Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego.

⁷³ Jończy R., Rokitowska-Malcher J. (2024). Powrót do domu ..., op. cit., s. 94-95.

głównie czynniki ekonomiczne, zaś motywów pozaekonomicznych wskazywano prawie dwa razy częściej niż ekonomicznych w kontekście decyzji o wyborze konkretnego miejsca pracy⁷⁴.

Motywy migracji na poziomie indywidualnym			
Typ	edukacyjno-rozwojowe	rodzinno-towarzyskie	ekonomiczno-zarobkowe
Przykładowe czynniki	akumulacja kapitału ludzkiego: chęć zdobycia wykształcenia i doświadczenia	łączenie rodzin, migracja całych rodzin, założenie rodziny, poszukiwanie partnerów, sieci migracyjne	związane bezpośrednio z rynkiem pracy (wyższe wynagrodzenie, brak miejsc pracy, dostępność miejsc pracy); strategia migracyjna, chęć osiągnięcia niezależności ekonomicznej, niska jakość życia, przyjęta strategia migracyjna
Prawdopodobieństwo powrotu	stosunkowo wysokie	niskie	zależne od przymusowości migracji, sytuacji na rynku pracy i ogólnoeconomicznej
Teoria migracji	teoria kapitału ludzkiego	teoria sieci migracyjnych	ekonomia neoklasyczna, NELM

Rysunek 8. Motywy migracji na poziomie indywidualnym migrujących w kontekście wybranych teorii migracyjnych i prawdopodobieństwa powrotu

Źródło: Jończy R., Rokitowska-Malcher J. (2024). Powrót do domu? Analiza deklarowanych warunków wyjazdów i powrotów młodych zagranicznych migrantów zarobkowych z województwa opolskiego, s. 93 [w:] Jończy R., Rokitowska-Malcher J. (red.), Współczesne migracje osób młodych – wybrane zagadnienia. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. <https://doi.org/10.15611/2024.78.9.06>.

Natomiast Jończy i Romaniszyn analizując migracje młodych ludzi z obszarów peryferyjnych pokazali (zgodnie z modelem push-pull), że migracje te wynikać mogą z połączenia czynników przyciągających do dużych miast oraz czynników wypychających z regionów pochodzenia. Według wniosków Autorów z przeprowadzonych analiz młodzież wybiera ośrodki akademickie przede wszystkim ze względu na wyższy prestiż uczelni, bogatszą i bardziej zróżnicowaną ofertę kierunków, lepsze perspektywy zawodowe oraz atrakcyjniejsze życie społeczne i kulturalne. Duże miasta oferują także większą anonimowość i swobodę, co dodatkowo wzmacnia ich atrakcyjność. Jednocześnie regiony peryferyjne często nie zapewniają młodym ludziom możliwości rozwoju: brakuje w nich uczelni lub ich oferta jest bardzo ograniczona, rynek pracy jest słaby, a jakość usług publicznych niska. Podkreślono jednak, że decyzje migracyjne młodzieży nie są wyłącznie

⁷⁴ Jończy R., Rokitowska-Malcher J. (2024). Powrót do domu ..., op. cit., s. 105.

efektem kalkulacji ekonomicznej. Silnie oddziałują na nie czynniki społeczne, takie jak aspiracje rodziców, presja rówieśnicza czy utrwalone w lokalnej społeczności wzorce migracyjne. W wielu miejscowościach wyjazd na studia stał się wręcz normą kulturową, co sprawia, że migracja jest postrzegana jako naturalny etap wchodzenia w dorosłość⁷⁵.

Analizę zależności między jakością życia a saldem migracji w powiatach województwa podlaskiego w 2018 roku przeprowadził Rajtarski. Jakość życia określona została jako zestaw zmiennych dotyczących między innymi infrastruktury, kultury, zdrowia, bezpieczeństwa, edukacji i sytuacji ekonomicznej. Choć motywatory migracji nie były głównym tematem badania, to pojawiały się jako ważne tło analityczne. Najsilniej podkreślane były czynniki ekonomiczne, takie jak chęć poprawy jakości życia, poszukiwanie lepiej płatnej pracy czy różnice w oczekiwanych wynagrodzeniach między regionami. Za odgrywające ważną rolę uznane zostały także czynniki społeczne i infrastrukturalne, obejmujące dostęp do usług publicznych, lepsze warunki mieszkaniowe, wyższy poziom bezpieczeństwa i rozwiniętą infrastrukturę. Warto wspomnieć, że w ramach przeprowadzonych badań stwierdzono, że najwyższą jakość życia okazały się mieć powiaty hajnowski, bielski i białostocki, natomiast miasta na prawach powiatu (Białystok, Suwałki, Łomża) uzyskały zaskakująco niskie wyniki. Choć w artykule potwierdzono, że motywacje migracyjne są związane z dążeniem do poprawy jakości życia, szczególnie poprzez lepszą pracę i dostęp do usług, to jednak w województwie podlaskim w 2018 roku jakość życia nie była statystycznie istotnym czynnikiem wpływającym na saldo migracji. Oznacza to, że choć teoretycznie ludzie migrowali w poszukiwaniu lepszych warunków, to w praktyce w województwie podlaskim migracje mogły być kształtowane przez inne czynniki, jak bariery społeczne, przywiązanie do miejsca, brak mobilności, specyfikę lokalnego rynku pracy⁷⁶.

3.2. Determinanty wpływające na decyzje migracyjne młodych ludzi

Determinanty odnoszące się do migracji młodych ludzi to szeroki zestaw czynników, który może być rozpatrywany, jak wykazano w poprzednim podrozdziale w wielu aspektach. Poniżej przedstawiono determinanty migracji młodych osób, zidentyfikowane przez Autorki opracowania. Zebrane czynniki zostały zaproponowane jako wynik z jednej strony przeprowadzonego przeglądu literatury, zaś z drugiej własnych obserwacji i doświadczeń w pracy z młodymi ludźmi, również w ramach ich mobilności akademickiej i późniejszych ewentualnych migracji. W celu zagregowania różnych podziałów i kategorii czynników zaproponowano sześć głównych grup, z których każdą po kolei pokrótce opisano poniżej. Staraniem Auterek było ujęcie

---

⁷⁵ Jończy R., Romaniszyn K. (2025). Migracje młodzieży z obszarów peryferyjnych ..., op. cit.

⁷⁶ Rajtarski K. (2022). Jakość życia a procesy migracyjne na przykładzie powiatów województwa podlaskiego w 2018 roku. *Akademia Zarządzania*, 6(2), s. 281-289. <https://doi.org/10.24427/az-2022-0026>.

zarówno aspektów strukturalnych, jak i indywidualnych motywacji oraz połączenie perspektywy teoretycznej z rzeczywistymi doświadczeniami.

Pierwszą grupę – podkreślaną w wielu opracowaniach – stanowią determinanty ekonomiczne. Jest to najczęściej analizowany zestaw czynników wpływających na migracje w ogóle, jak również na młodych ludzi. Determinanty, które tu się pojawiają to przede wszystkim różnice w wynagrodzeniach, dostępność pracy, warunki pracy, stabilność zatrudnienia czy perspektywy zawodowe. Gdy przewidywane zyski ekonomiczne w ocenie młodego człowieka przewyższają koszty pozostania w danym miejscu będzie on decydował się na migrację, czy będzie to migracja wewnętrzna czy też za granicę. W ramach kategorii determinant ekonomicznych można wymienić także poziom bezrobocia, bezrobocie młodych, prekaryzację pracy⁷⁷, czy możliwości rozwoju kariery. Te czynniki zmieniają postrzeganie migracji i powodują, że można na nią spojrzeć jak na pewną strategię startu zawodowego, sposób zdobycia doświadczenia oraz swego rodzaju inwestycję w kapitał ludzki. Motywacja do migracji może być również tym silniejsza im większe będą różnice w jakości i atrakcyjności rynku pracy między regionami/krajami, a także im silniejsze oczekiwanie wyższej jakości życia i stabilności ekonomicznej.

Kolejne, również często wymieniane czynniki to determinanty edukacyjne. Odgrywają one kluczową rolę szczególnie w migracjach studentów i młodych dorosłych. Wymienić wśród nich można prestiż uczelni, dostępność pożądaných kierunków studiów, jakość kształcenia, koszty kształcenia oraz ofertę uczelni w zakresie mobilności akademickiej, na przykład w ramach programów Erasmus+. Na decyzje migracyjne w ujęciu krajowym jak i międzynarodowym mogą wpływać też czynniki w szerszym kontekście, jak rankingi uczelni, polityka internacjonalizacji oraz wsparcie instytucjonalne ze strony uczelni, w tym również stypendia. Dostęp do wyższej jakości edukacji i szerszych perspektyw zawodowych w dużych miastach czy za granicą silnie wpływają szczególnie na wybór miejsca migracji, z kolei szersze możliwości w zakresie mobilności będą ułatwiać jej realizację.

Następny zestaw czynników stanowią determinanty społeczne, obejmujące sieci migracyjne i rodzinne. To czynniki biorące pod uwagę oddziaływanie rodziny, znajomych, grupy rówieśniczej, a także wzorców kulturowych w lokalnym środowisku. Posiadanie krewnych lub znajomych z doświadczeniem mobilności bądź posiadanie własnych doświadczeń w korzystaniu z mobilności wpływa silnie na postrzeganie ryzyka wyjazdu. Z kolei obecność znajomych lub rodziny poza miejscem zamieszkania, szczególnie za granicą, zwiększa prawdopodobieństwo wyjazdu i często może też obniżać koszty mobilności, a także zapewniać

---

⁷⁷ „Prekaryzacja pracy” oznacza proces narastania niepewności zatrudnienia, pogarszania warunków pracy oraz osłabienia stabilnych form zatrudnienia, prowadzący do ograniczenia bezpieczeństwa socjalnego, zawodowej stabilizacji i tożsamości wynikającej z pracy.

Źródło: Czakon P. (2025). Prekaryzacja pracy. Propozycja socjologicznego ujęcia zjawiska. Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Seria: Organizacja i Zarządzanie, 112, s.123; Standing G. (2016). The precariat: The new dangerous class. London: Bloomsbury Publishing.

rekomendacje i wsparcie informacyjne. Sieci społeczne i rodzinne działają więc jak mechanizm wzmacniający aspiracje migracyjne. Wsparcie rodziny może mieć również charakter postrzegania przez młodych migracji jako inwestycji w przyszłość, a w niektórych przypadkach nawet kultura danej społeczności lokalnej może traktować migrację (na przykład na studia) jako wręcz oczekiwaną praktykę. Migracja może być również kontynuacją zachowań i dotychczasowych praktyk rodzinnych. W takich sytuacjach wyjazd stanowić będzie pewien wzorzec migracyjny w środowisku. Również powiązana z nim presja rówieśnicza może motywować młodych do opuszczenia regionu/kraju. W literaturze wskazuje się, że ta grupa determinant jest szczególnie istotna z perspektywy młodych osób.

Determinanty kulturowe, aspiracyjne i psychologiczne to kolejna grupa czynników. Odzwierciedlają one motywacje związane z samorealizacją, stylem życia i tożsamością. Młodzi kierujący się nimi migrują z uwagi na rozwój swoich kompetencji, w tym również kompetencji językowych, potrzebę poznania nowych kultur, zebrania doświadczeń, realizację aspiracji a także poszukiwanie poczucia samodzielności, niezależności, sprawczości, potrzebę zmiany czy pragnienie życia w bardziej dynamicznym, atrakcyjnym środowisku. Czynniki te wpływają na decyzje migracyjne w sposób niezależny od czynników ekonomicznych czy edukacyjnych, a migracja staje się w przypadku ich oddziaływania narzędziem ucieczki od stagnacji, dążenia do eksploracji świata oraz kształtowania własnej tożsamości. Migracja w tej grupie czynników może wynikać także z ciekawości świata, upodobania pewnych stylów życia, na przykład w krajach zachodnich, czy chęci przynależności do jakiegoś konkretnego środowiska.

Czynnikami, które mogą stanowić motywację do migracji mogą być również determinanty przestrzenne, infrastrukturalne i regionalne. Odnieść je można do różnic między peryferyjnymi a większymi obszarami. Niedostateczna infrastruktura lokalna, ograniczony dostęp do usług publicznych, koszty utrzymania bądź niska atrakcyjność przestrzenna regionu mogą powodować uciekanie młodych z miejsc pobytu. Duże miasta mogą przyciągać młodych ludzi szerszymi możliwościami w zakresie edukacji i perspektyw zawodowych, bogatszym życiem społecznym i kulturalnym, lepszymi warunkami mieszkaniowymi oraz wygodną infrastrukturą transportową. Nie bez znaczenia pozostaje także depopulacja i starzenie się społeczności, które mogą sprawiać, że szczególnie młody człowiek nie widzi dla siebie perspektyw rozwoju w danym miejscu. Zjawiska te mogą współtworzyć „spirale peryferyjności”⁷⁸, w której migracja młodzieży przyczynia się do utraty kapitału ludzkiego w regionach mniej rozwiniętych.

---

⁷⁸ „Spirala peryferyjności” w kontekście migracji to mechanizm, w którym odpływ ludności (zwłaszcza młodej i wykształconej) z regionów słabiej rozwiniętych osłabia ich potencjał rozwojowy, co pogłębia zacofanie i wywołuje dalszą emigrację.

Źródło: Royer J., Leibert, T. (2024). Suspended in time? Peripheralised and “left behind” places in Germany, *Geographica Helvetica* 79, s. 224, <https://doi.org/10.5194/gh-79-221-2024>.

Ostatnią wyodrębnioną grupę stanowią determinanty instytucjonalne i polityczne, wśród których znalazły się regulacje prawne, polityki migracyjne, szczególnie te dotyczące rynku pracy, ułatwienia wizowe oraz stabilność państwa i poziom zaufania do jego instytucji. Przejrzyste i sprzyjające polityki migracyjne, uznawalność kwalifikacji, otwartość granic a także programy wsparcia, programy mobilności, systemy stypendialne czy działania na rzecz promocji mobilności zachęcać będą do wyjazdów, podczas gdy bariery administracyjne, prawne lub wizowe ograniczać.

Przyjęty wyjściowo w powyższym zestawieniu, szeroki kontekst zidentyfikowanych determinant migracji należało w dalszym etapie analiz zawęzić do kontekstu podejmowanych badań. Autorki dokonały wyboru determinant, które miały stać się przedmiotem oceny respondentów planowanych badań (Tabela 2). Wyboru dokonano z jednej strony z uwagi na potrzebę zawężenia zestawu czynników, tak aby ich ocena nie była zbyt obciążająca dla badanych, a z drugiej z uwagi na analizowany obszar migracji (województwo podlaskie) jak i grupę, której badanie dotyczyło (młodzi ludzie).

Tabela 2. Wybrane czynniki migracyjne

Grupa czynników	Czynniki migracyjne
Ekonomiczne	<ul style="list-style-type: none"> • różnice w wynagrodzeniach • dostępność pracy • warunki pracy • stabilność zatrudnienia • poziom bezrobocia i bezrobocie młodych • możliwości rozwoju kariery • oczekiwanie poprawy standardu życia
Edukacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • prestiż uczelni • dostępność różnych kierunków studiów • jakość kształcenia • koszty kształcenia • dostępność oferty mobilności akademickiej (np. Erasmus+) • wsparcie uczelni (np. zakwaterowanie, wyżywienie, stypendia)
Społeczne (w tym sieci migracyjne i rodzinne)	<ul style="list-style-type: none"> • wpływ rodziny, znajomych, rówieśników • wzorce kulturowe w rodzinie/środowisku lokalnym (migracja jako naturalny, zwyczajowy etap życia) • posiadanie krewnych lub znajomych z doświadczeniem migracji, wsparcie z ich strony • poziom otwartości i życzliwości społeczności lokalnej
Kulturowe, aspiracyjne i psychologiczne	<ul style="list-style-type: none"> • potrzeba samorealizacji, niezależności • rozwój kompetencji • chęć poznania nowego środowiska, kultury, ciekawość świata • zdobywanie doświadczeń • potrzeba zmiany, ucieczka od problemów, środowiska • poszukiwanie bardziej atrakcyjnego, interesującego miejsca do życia

Grupa czynników	Czynniki migracyjne
Przestrzenne, infrastrukturalne i regionalne	<ul style="list-style-type: none"> • koszty utrzymania • dostęp do usług publicznych i zdrowotnych • infrastruktura kulturalna, sportowa i rekreacyjna • atrakcyjność przestrzeni regionu pod względem walorów przyrodniczych • warunki mieszkaniowe • warunki transportowe • depopulacja i starzenie się społeczności w regionie
Instytucjonalne i polityczne	<ul style="list-style-type: none"> • programy wsparcia finansowego dla regionów • poziom zaufania do lokalnych instytucji (urzędy, samorząd, służby publiczne) • bariery administracyjne i prawne (skomplikowanie lokalnych przepisów, sprawność urzędów, zbyt długie i nieprzyjemne procedury)

Źródło: opracowanie własne.

Determinanty zidentyfikowane w pierwszej części niniejszego podrozdziału, z uwagi na ich szeroki kontekst stanowić mogą wyjściową inspirację dla innych badań, zaś te przedstawione w tabeli 2 stały się przedmiotem dalszych analiz i ocen w zakresie ich wpływu na decyzje migracyjne młodzieży w województwie podlaskim.

3.3. Bariery migracyjne

Warto zauważyć, że migracje poza pewnymi motywacjami mogą wiązać się również z szeregiem barier, które powstrzymują jednostkę przed zmianą miejsca zamieszkania. Są one często złożonym zestawem czynników makrospołecznych i ekonomicznych wynikającym z uwarunkowań danego miejsca i poziomu jego rozwoju, które ograniczają realne możliwości migracji. Asymetria pomiędzy krajami, szczególnie w aspekcie politycznym czy regulacyjnym sprawia, że czasem trudno gdzieś się osiedlić, ale już dużo łatwiej wyjechać (lub odwrotnie)⁷⁹.

Massey z współautorami identyfikował bariery w teoriach migracji, wskazując, że mają one charakter ekonomiczny, instytucjonalny i społeczny. Obejmują one koszty i ryzyko migracji, brak mechanizmów zabezpieczających, braki informacyjne, sztywności instytucjonalne rynku pracy oraz brak kapitału społecznego. Dualny rynek pracy i segmentacja mogą powodować, że migranci często trafiają do segmentu niższych płac i ograniczonych ścieżek awansu. Zwrócono uwagę także na silne oddziaływanie sieci migracyjnych, których brak może stanowić istotny próg wejścia w migrację⁸⁰.

⁷⁹ Li X., Xu H., Chen J., Chen Q., Zhang J., Di Z. (2016). Characterizing the international migration barriers with a probabilistic multilateral migration model. *Scientific Reports*, 6, article 32522, s. 6-7. <https://doi.org/10.1038/srep32522>.

⁸⁰ Massey D. S., Arango J., Hugo G., Kouaouci A., Pellegrino A., Taylor J. E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), s. 434-455. <http://www.jstor.org/stable/2938462>.

Natomiast Van Mol i Timmerman zwrócili uwagę na wpływ otoczenia rodzinnego, sieci rówieśniczych oraz kontekst makroekonomiczny. Wśród wskazanych przez Autorów barier (i „odwróconych” czynników sprzyjających) znaleźć można między innymi status społeczno-ekonomiczny ze wskazaniem, że studenci z wyższych warstw wyjeżdżają częściej (z uwagi chociażby na koszty pobytu). W swoich analizach badacze zwrócili także uwagę, że brak doświadczenia zagranicznego rodziców lub rodzeństwa czy wzorców wyjazdowych wśród przyjaciół a także brak lub niska jakość informacji negatywnie oddziałuje na gotowość do migracji. Również kwestie znajomości języka, aspekty kulturowe, niepewność, przywiązanie do rodziny czy aspekty wynikające ze strony jednostki edukacyjnej, jak strach przed przedłużeniem studiów, czy problemów z uznawalnością zaliczeń wpływają na decyzję o nie podejmowaniu migracji. Nie bez znaczenia pozostają też finanse (posiadanie niewystarczających środków i koszty życia), czy postrzeganie sytuacji gospodarczej obszaru pochodzenia i jego rynku pracy⁸¹.

Z kolei de Haas wskazuje na sytuacje, kiedy pomimo chęci nie ma realnej możliwości wyjazdu (na przykład z powodu biedy, zdrowia, braku sieci kontaktów, wysokich kosztów albo restrykcyjnych przepisów) lub gdy ludzi blokują zewnętrzne ograniczenia, takie jak przemoc, wojna, prześladowania, represje czy zakazy wyjazdu. Bariery może być też brak wiary we własne możliwości, czy wyższy poziom rozwoju i szanse oferowane lokalnie w obecnym miejscu zamieszkania oraz pewne przywiązanie do niego⁸².

W ocenie Janickiego poza dystansem fizycznym barierą wyjazdu może stanowić koszt lub czas przejazdu, czy też różnice kulturowe, w tym też językowe, różnice w pozycji społecznej i zamożności czy przywiązanie do rodziny. Polityka wizowa i zasady rynku pracy są również istotnymi czynnikami, jakie mogą blokować chęć migracji. Autor wskazuje na bariery fizyczne, kulturowe, psychologiczne i społeczne, a także podkreśla szczególne znaczenie barier administracyjno-instytucjonalnych⁸³.

Wśród barier procesów migracyjnych Ratajski wskazuje jako główne odległość, bariery społeczne, etniczno-kulturowe, psychologiczne czy prawne. Podkreśla również, że nie zawsze to jakość czy warunki życia są tym co determinuje jednoznacznie procesy migracyjne⁸⁴. To relacja między aspiracjami a możliwościami przesądza o tym, czy bariera okaże się decydująca, a ta jest dynamiczna, podatna na zmianę w zależności od polityki, rozwoju społeczno-ekonomicznego czy sieci kontaktów i dotychczasowych doświadczeń.

W tabeli 3 podjęto próbę usystematyzowania sygnalizowanych w literaturze grup barier.

---

⁸¹ Van Mol C., Timmerman C. (2014). Should I stay or should I go ..., op. cit., s. 466-475.

⁸² de Haas H. (2021). A theory of migration ... op. cit., s. 12-19, 23-27.

⁸³ Janicki W. (2006). Analiza migracji wewnętrznych i międzynarodowych na obszarze Unii Europejskiej – razem czy osobno? *Studia Demograficzne*, 2(150), s. 67-76.

⁸⁴ Rajtarski K. (2022). Jakość życia a procesy migracyjne ..., op. cit.

Tabela 3. Wybrane grupy barier wpływające na decyzje migracyjne

Grupa barier	Uszczegółowienie
Ekonomiczne	koszty wyjazdu, koszty transportu, koszty relokacji (związane z osiedleniem się w nowym miejscu), ograniczone możliwości finansowe rodziny, ryzyko finansowe związane z migracją, koszty utrzymania w miejscu docelowym
Geograficzno-środowiskowe	duża fizyczna odległość, czas podróży, trudność podróży
Kulturowo-językowe	różnice językowe, różnice kulturowe i obyczajowe
Społeczne i strukturalne	brak sieci wsparcia społecznego, różnice statusu społecznego i poziomu zamożności, segregacja przestrzenna
Psychologiczno-emocjonalne	lęk przed zmianą, niepewność dotycząca przyszłości, stres związany z adaptacją, silne przywiązanie i/lub ewentualna zależność finansowa do rodziny i znajomych, obawa przed niepowodzeniem, przywiązanie do regionu
Instytucjonalno-prawne	biurokracja i wymogi formalne, regulacje i przepisy dotyczące pobytu
Zawodowe	obawa przed pracą poniżej kwalifikacji i dyskryminacją na rynku pracy, poczucie braku wystarczającego doświadczenia i kwalifikacji
Akademickie	obawy przed wydłużeniem czasu studiów, różnice programowe i niepewność dotycząca uznawalności zaliczeń, trudności w adaptacji do nowego systemu edukacyjnego
Informacyjne	brak wiedzy lub niepewność co do warunków życia i zatrudnienia w nowym miejscu

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki przedstawionej w tabeli 3 agregacji wykorzystano podczas realizacji zaplanowanych badań, których wyniki opisane zostały w kolejnych podrozdziałach.

4. Identyfikacja determinant migracyjnych istotnych dla młodych osób w województwie podlaskim

4.1. Determinanty emigracji z województwa podlaskiego w ocenie młodych mieszkańców

Pierwsza część prowadzonych badań empirycznych obejmowała identyfikację czynników migracyjnych. W pierwszej kolejności skupiono się na tych wpływających na decyzje o wyjeździe z województwa podlaskiego, biorąc pod uwagę zarówno opinie młodych emigrantów, jak i imigrantów. Niniejszy podrozdział obejmuje zatem zestawienie opinii w zakresie motywatorów do wyjazdu i osiedlenia się poza województwem podlaskim.

Z całej grupy około połowa badanych (51%, 19 z 37 osób) wskazała, że zastanawiała się nad wyjazdem z województwa (potencjalni emigranci) lub myślała o ponownej migracji, tym razem poza województwo podlaskie (imigranci). Zarówno jedni jak i drudzy zostali poproszeni o wskazanie, jakie argumenty za wyjazdem z województwa podlaskiego rozważali oraz czego oczekiwaliby po takiej zmianie.

W podregionie białostockim emigrację rozważało 73% respondentów z podregionu (11 z 15 osób). Był to najwyższy odsetek w porównaniu do pozostałych obszarów województwa. Najczęściej pojawiające się kierunki to duże miasta kojarzone z rozwojem akademickim i zawodowym (Warszawa, Wrocław, Poznań, Kraków, Trójmiasto, w tym wyszczególniony Gdańsk) oraz regiony o silniejszych rynkach pracy (mazowieckie, pomorskie). Trzy osoby deklarowały rozważanie migracji za granicę. Warto dodać, że część respondentów traktuje migrację jako etapową – najpierw duże miasto w Polsce, później zagranica.

Respondenci wskazali na kilka głównych przyswiecejących im przyczyn ewentualnej emigracji. Wśród nich wymienili motywy zawodowo-ekonomiczne i to one pojawiały się najczęściej, tak więc najsilniejszymi czynnikami z perspektywy pracy i rozwoju kariery okazały się większy rynek pracy, wyższe zarobki, możliwość zdobycia doświadczenia i kompetencji oraz lepsza jakość życia wynikająca z sytuacji zawodowej. Rzadziej badani wskazywali edukację i rozwój osobisty. Część osób w podregionie białostockim rozważało wyjazd ze względu na atrakcyjniejszą ofertę uczelni, możliwość studiowania w większym ośrodku akademickim oraz rozwój osobisty, samodzielność i poznawanie nowych środowisk. Podkreślany był też styl życia i oferta dużych miast. Respondenci uznawali znaczenie infrastruktury miejskiej, dostępu do usług, wydarzeń, miejsc spotkań, różnorodnych ludzi oraz ogólnie większych możliwości oferowanych przez duże miasta i aglomeracje. Pojawiały się też motywy psychologiczno-tożsamościowe, a więc argumenty związane z potrzebą zmiany otoczenia, zdobycia nowych doświadczeń, wyjścia ze strefy komfortu, poznania świata i samorealizacji. Wspomniano również o czynnikach jakości życia,

jak lepsza opieka zdrowotna, komunikacja, infrastruktura miejska czy atrakcyjność turystyczna miejsca.

BE5: „Podstawowym argumentem na pewno są większe możliwości zawodowe. Większe zarobki, większa ilość miejsc pracy”.

BE4: „Przede wszystkim [oczekuję] większych możliwości rozwoju zawodowego i dostępu do szerszego rynku pracy”.

BE6: „Lepsze perspektywy zarobkowe, więcej różnorodnych osób. Więcej ciekawych miejsc do spotkania ze znajomymi”.

BE1: „Decydującymi argumentami były lepsze możliwości studiowania oraz większe szanse na znalezienie atrakcyjnej pracy po ukończeniu studiów”.

BE7: „Najbardziej zachęca mnie oferta tamtejszych uczelni i większe możliwości na rynku pracy”.

BE2: „Chciałbym coś zmienić w swoim życiu oraz chciałbym zamieszkać w trochę większym mieście, aby mieć większe możliwości do rozwoju”.

BE3: „Głównym argumentem byłaby zmiana otoczenia i zaczerpnięcie 'nowej energii' poprzez poznanie nowych osób i miejsc”.

BE4: „Przeprowadzka zmusiłaby mnie do wyjścia ze strefy komfortu, co pozwoliłoby na lepsze poznanie świata i samej siebie”.

BI3: „(...) dostęp do większej liczby usług oraz możliwość świadczenia usług”.

BE9: „Od dziecka chciałam mieszkać w Gdańsku. Dodatkowym plusem jest lepsza sytuacja na rynku pracy, perspektywa wyjazdów oraz lepsza komunikacja z innymi miastami”.

BE8: „Większe zarobki, więcej możliwości zawodowych, lepsza opieka zdrowotna, nowe otoczenie, chęć usamodzielnienia”.

BE10: „Chęć wyjazdu w atrakcyjny obszar turystyczny oraz dużą aglomerację miejską, która daje większe możliwości rozwoju i perspektywy zawodowe”.

Poza ekonomią w podregionie białostockim najważniejsze dla respondentów w przypadku ewentualnej emigracji poza województwo wydają się być motywy takie jak potrzeba zmiany, rozwoju osobistego i atrakcyjniejszego stylu życia. Czynniki strukturalne (edukacja, infrastruktura) uznawane były za ważne podczas rozważań emigracji, ale pojawiały się rzadziej i zwykle jako argumenty wspierające, a nie główne.

Z kolei w podregionie suwalskim ewentualną emigrację rozważało 55% respondentów z podregionu (6 z 11 osób). Ta grupa spośród respondentów jako kierunki ewentualnej migracji wskazała duże ośrodki miejskie (Warszawa, Kraków, Poznań, a także Gdańsk, Gdynia lub ogólnie Trójmiasto) oraz regiony południowej i zachodniej Polski (śląskie, dolnośląskie, małopolskie). Pojawiały się także kierunki

zagraniczne – w kontekście ekonomicznym (kraje skandynawskie), jak i aspiracyjnym (Japonia).

Najczęściej wśród rozważanych motywów występowały te o charakterze zawodowo-ekonomicznym oraz związane z rozwojem osobistym czy zmianą środowiska. Były to zatem dominujące kwestie pracy i dochodów: brak ofert w regionie, niskie zarobki, ograniczone perspektywy kariery, chęć stabilności finansowej oraz dostęp do bardziej rozwiniętych rynków pracy, a także często podkreślana potrzeba zmiany otoczenia, poznawania nowych ludzi, samodzielności oraz spełniania marzeń życiowych. Wskazywano również na dostęp do wydarzeń, kultury, rozrywki oraz różnorodnych środowisk społecznych, a więc pewien styl życia i ofertę dużych miast, czy atrakcyjność konkretnej lokalizacji. Pojawił się też aspekt czynników społecznych i sieci kontaktów jako element ułatwiający decyzję migracyjną.

SI1: „[Decyduje] praca, której oddziały znajdują się właśnie w tamtych rejonach Polski. Niestety nie ma ich w województwie podlaskim”.

SI3: „Obawy przed brakiem perspektyw zawodowych (...) problemy ze znalezieniem pracy w branży zgodnej z moim wykształceniem”.

SE3: „Przede wszystkim większe perspektywy i bardziej rozbudowana ścieżka rozwoju zawodowego”.

SE6: „Stabilność finansowa. Szczęście (z powodu spełnienia marzeń)”.

SE1: „Zmiana środowiska (...) poznanie nowych ludzi”.

SE5: „Czułem, że większe miasto może dawać większe możliwości. (...) Chęć usamodzielnienia się”.

SI1: „Dostęp do większej liczby różnego rodzaju wydarzeń sportowych”.

SE3: „Bogatsza oferta kulturalna i rozrywkowa. (...) Łatwiejsze nawiązywanie kontaktów z ludźmi z różnych środowisk”.

SE5: „W każdym z rozważanych miast miałem znajomego, co ułatwiało wyobrażenie sobie przeprowadzki. (...) Najbardziej przyciągało mnie też morze, Trójmiasto”.

W podregionie suwalskim rozważania na temat ewentualnej emigracji młodych ludzi poza województwo były przede wszystkim instrumentalne (praca, zarobki), ale również z silnym komponentem aspiracyjnym – migracja jako narzędzie poprawy jakości życia i samorealizacji, a nie wyłącznie ekonomiczna konieczność.

W ostatnim z analizowanych podregionów – łomżyńskim – o emigracji myślały jedynie 2 osoby spośród 11 udzielających wywiadu (18%). Wskazały one województwo mazowieckie oraz mniejsze miasta w pobliżu stolicy lub duże ośrodki metropolitalne (Warszawa, Wrocław) jako kierunki migracji. Wskazano również rozważania emigracji zagranicznej.

W obu wypowiedziach jedynym wskazanym powodem były kwestie finansowe i związane z zatrudnieniem, a więc wyższe zarobki oraz większe szanse znalezienia pracy lub lepszego stanowiska. Nie pojawiły się inne typy motywacji.

ŁE6: „Argumenty za wyjazdem z województwa podlaskiego to przede wszystkim wyższe zarobki oraz łatwiejsze znalezienie pracy”.

ŁE10: „Lepsze zarobki, lepsza praca”.

W dalszej kolejności w pierwszej części badania, bez względu na fakt rozważania ewentualnej emigracji, zadano respondentom pytanie o ich opinię dotyczącą powodów, jakimi ogólnie kierują się młodzi ludzie wyjeżdżając na stałe z województwa podlaskiego.

Wśród powodów, dla których młodzi ludzie decydują się na emigrację z województwa podlaskiego respondenci z podregionu białostockiego wskazali poszukiwanie lepszych perspektyw zawodowych i wyższych zarobków. Większość badanych sugerowała trudny lokalny rynek pracy i niskie wynagrodzenia jako główny motywator do wyjazdu.

BI1: „ (...) trudności ze znalezieniem zatrudnienia, duża konkurencja na rynku pracy, niższe zarobki niż w innych miastach wojewódzkich”.

BI4: „Mała liczba atrakcyjnych ofert pracy i niskie wynagrodzenie w porównaniu z innymi większymi miastami”.

BE4: „Chęć zdobycia doświadczeń, których nie oferuje lokalny rynek oraz poszukiwanie wyższych zarobków”.

BE7: „Pragnienie zdobywania nowych doświadczeń, lepszych zarobków i życia na wyższym poziomie”.

Za istotne powody migracji młodych osób uznano także rozwój edukacyjny i zawodowy. Znaczna liczba respondentów zwróciła uwagę na możliwość zdobycia lepszej edukacji i rozwoju kompetencji. Podkreślano także chęć usamodzielnienia się i zmiany otoczenia, zarówno w kontekście rozwoju osobistego, jak i pragnienia uniezależnienia się od rodzinnego środowiska.

BE1: „Studenci emigrują także ze względu na większe możliwości rozwoju edukacyjnego i zawodowego oferowane przez inne duże miasta”.

BE9: „Lepsza renoma różnych uczelni oraz szerszy wybór kierunków w innych województwach”.

BE10: „Sporo młodych ludzi wyjeżdża za pracą i lepszą uczelnią”.

BE2: „Młodzi ludzie również chcą się usamodzielnić. Dlatego w mojej opinii decydują się na wyjazd”.

BE7: „Możliwość spróbowania nowych rzeczy na własnych warunkach, potrzeba usamodzielnienia się”.

BE9: „Młodzi pragną zmian a możliwość opuszczenia miasta rodzinnego na okres studencki lub szerszą perspektywę czasu, daje im na to szansę”.

W opinii badanych z podregionu białostockiego młodzi ludzie szukają też życia w bardziej dynamicznym otoczeniu, kieruje nimi ciekawość świata i przekonanie o atrakcyjności życia w większym mieście, a migracja jest także kwestią społeczno-kulturową. Niektórzy wskazywali też na pewne uwarunkowania logistyczne, a więc czynniki takie jak dostępność transportowa, czy bliskość dużych ośrodków, które powinny ułatwiać decyzję o migracji.

BE5: „Chęć rozwoju pod względem pozyskania nowych kontaktów, ciekawość świata i poszukiwanie bardziej atrakcyjnego i dynamicznego miejsca do życia”.

BE4: „Często jest to też ciekawość świata i przekonanie, że w większych miastach dzieje się więcej”.

BE2: „Myślę, że chęć zmiany w życiu oraz chęć rozwoju w większym mieście”.

BE1: „Jednym z czynników sprzyjających emigracji jest bliskość oraz dobre skomunikowanie regionu z Warszawą”.

BE9: „Młodzi ludzie myślą o wyjeździe do miast w centralnej części kraju, również lepiej skomunikowanych z innymi miastami”.

Motywacje do emigracji młodzieży identyfikowane przez młodych ludzi z podregionu białostockiego, którzy wzięli udział w badaniu są postrzegane wielowymiarowo, łącząc aspekty ekonomiczne, edukacyjne i społeczne, a także elementy aspiracyjne i kulturowe.

Z kolei w podregionie suwalskim wskazano, że młodzież podczas emigracji z województwa podlaskiego kieruje się ograniczonymi perspektywami zawodowymi i wysokością zarobków. Kilukrotnie zwracano uwagę zarówno na niskie wynagrodzenia, jak i ograniczony rynek pracy, szczególnie w bardziej wyspecjalizowanych branżach, a co za tym idzie ograniczone możliwości rozwoju zawodowego w regionie. Tu również zwrócono uwagę na kwestie możliwości edukacji i rozwoju kompetencji. Podkreślano, że większe miasta oferują lepsze możliwości nauki i rozwoju zawodowego, lepsze uczelnie, czy szerszy wybór kierunków edukacyjnych.

SI1: „W mniejszych miastach są bardzo małe szanse na zależenie dobrze płatnej pracy bez wysokich kwalifikacji oraz doświadczenia”.

SI3: „Województwo podlaskie kojarzone jest z zupełnie innymi zarobkami i perspektywami zawodowymi, szczególnie w wąskich, wyspecjalizowanych branżach”.

SI4: „Niższe zarobki niż w większych miastach, mniejsza liczba miejsc pracy”.

SE6: „Brak perspektyw na lepsze zarobki, miejsc pracy jest niewystarczająco dużo”.

SI2: „Możliwość rozwoju czy nauki, większe możliwości zatrudnienia, wyższe płace, to prestiż większych miast”.

SI4: „Powodem emigracji są studia poza regionem”.

SI1: „Województwo podlaskie nie jest w stanie sprostać oczekiwaniom młodych ludzi pod względem oferty studiów”.

Za powody emigracji młodych ludzi z województwa podlaskiego respondenci z podregionu suwalskiego uznali też oprócz aspektów ekonomicznych i edukacyjnych poszukiwanie atrakcyjniejszego życia społecznego i kulturowego. Wskazywano również na braki w infrastrukturze i ograniczenia logistyczne, a także przekonanie o województwie podlaskim jako o obszarze gorszej kategorii. Młodzi ludzie chcą nie tylko lepszych zarobków, ale także udowodnienia własnej wartości i osiągnięcia wyższego prestiżu społecznego.

SE3: „Mniejsze możliwości rozwoju oraz uboższe życie społeczne i kulturalne w porównaniu z większymi miastami”.

SE6: „Brak perspektyw na życie, mało atrakcji, deficyt mieszkaniowy itd”.

SE5: „Duży wpływ mają social media, które kreują życie w wielkim mieście jako lepsze i bardziej atrakcyjne”.

SI1: „Brak Akademii Wojskowych, różnego rodzaju rozrywki, infrastruktury transportowej tj. portów lotniczych”.

SE5: „W mniejszych miastach często brakuje atrakcji dla młodzieży, przez co pojawia się chęć wyrwania się ze swojej tzw. dziury”.

SE4: „Wciąż pokutuje przekonanie o Polsce B, więc młodzi wyjeżdżają, żeby udowodnić sobie i innym, że im się udało”.

Podobnie jak w podregionie białostockim, także i w podregionie suwalskim motywacje wskazane przez respondentów były wielowymiarowe i obejmowały czynniki ekonomiczne, edukacyjne, społeczne i psychologiczne, przy czym w tej grupie silniej zaznaczył się postrzegany prestiż dużego miasta oraz społeczny wymiar wyjazdu.

Główne czynniki motywujące młodych ludzi do emigracji z województwa podlaskiego to w ocenie młodych mieszkańców podregionu łomżyńskiego przede wszystkim perspektywy zawodowe i wyższe zarobki. Wyjazd jest często wymuszony niedostatkiem ofert adekwatnych do wykształcenia i aspiracji zawodowych, a najsilniejszym motywem są kwestie ekonomiczne i związane z karierą. Wyjazdy w dużej mierze w opinii badanych wiążą się też z potrzebą lepszego wykształcenia i doświadczenia zawodowego. Edukacja i rozwój kariery są zatem istotnym motorem emigracji, często powiązanych z późniejszym osiedleniem się w większych miastach.

ŁI1: „Powód emigracji to chęć zwiększenia zarobków, podnoszenie kwalifikacji, praca”.

ŁE4: „Niskie płace, ograniczone możliwości rozwoju zawodowego, mniejsza liczba atrakcyjnych miejsc pracy”.

ŁE9: „Chęć wyższych zarobków i lepszych perspektyw zawodowych, np. pracy w dużych, zagranicznych firmach”.

ŁE6: „Różnica zarobków na tych samych stanowiskach, brak ofert pracy dla osób z wykształceniem kierunkowym – jeżeli już takie ogłoszenia widnieją, zazwyczaj zarobki są niedużo większe od płacy minimalnej”.

ŁE5: „Ograniczone miejsca pracy oraz mniejsze możliwości rozwoju zawodowego”.

ŁE1: „Wiele osób wyjeżdża do większych miast, aby kształcić się na bardziej cenionych uczelniach i prestiżowych kierunkach”

ŁE8: „Etap wyboru studiów, wiele osób wyjeżdża wtedy do innych województw ze względu na szerszy wybór kierunków oraz przekonanie o wyższym poziomie kształcenia poza regionem”.

ŁE3: „Główną przyczyną wyjazdów jest brak ofert pracy adekwatnych do zdobytego wykształcenia oraz ograniczone ścieżki rozwoju zawodowego”.

ŁE1: „Chęć szybszego rozwoju zawodowego, zdobycia nowych doświadczeń oraz budowania samodzielnego życia”.

Respondenci w podregionie łomżyńskim wskazali także na potrzebę nowych doświadczeń i życia w bardziej dynamicznym środowisku. Wyjazd z tej perspektywy motywowany jest aspiracjami osobistymi i społecznymi, nie tylko kwestiami ekonomicznymi. Sugerowano także ograniczenia regionu pod kątem lokalnej infrastruktury transportowej. Zidentyfikowanym tu czynnikiem emigracji okazały się też związki i relacje rodzinne.

ŁE2: „Główną przyczyną emigracji jest prawdopodobnie chęć zaznania tzw. wielkiego świata i potrzeba zmiany otoczenia na bardziej dynamiczne”.

ŁE4: „(...) przekonanie, że lepsze życie jest w większych miastach lub za granicą”.

ŁE2: „Młodzi ludzie często szukają bogatszej oferty kulturalnej i rozrywkowej, której w naszym regionie bywa za mało”.

ŁE9: „Chęć ułożenia życia na nowo, po swojemu, w nowym miejscu”.

ŁE6: „Istotnym problemem jest również wykluczenie komunikacyjne, szczególnie na wschodzie województwa”.

ŁE1: „Często jest to podyktowane nawiązywaniem w tym wieku związków partnerskich, gdzie impulsem do wyjazdu jest przeprowadzka do innego miasta za drugą osobą.”

Podobnie jak w pozostałych podregionach, motywacje w świetle przekonań i dotychczasowych doświadczeń młodych osób z podregionu łomżyńskiego są

wielowymiarowe, choć silniej zaznaczono połączenie aspektów ekonomicznych, edukacyjnych i osobistych, a także znaczenie życia kulturalnego i możliwości budowania samodzielnego życia w większych miastach.

W trzech podregionach młodzi ludzie wskazywali na podobne ogólne powody emigracji – przede wszystkim czynniki zawodowo-ekonomiczne (lepsze zarobki, szerszy rynek pracy, większe możliwości kariery) oraz edukacyjne (lepsze uczelnie, rozwój kompetencji). Jednak różniła ich skala rozważania wyjazdu oraz kontekst motywacyjny. W podregionie białostockim odsetek osób myślących o migracji był najwyższy, a obok ekonomii bardzo silnie pojawiały się takie motywacje, jak: potrzeba zmiany, styl życia dużego miasta, samorealizacja, poznawanie świata. W suwalskim również dominowała ekonomia i rozwój, ale częściej pojawiał się komponent prestiżowy i psychologiczny, a więc chęć „wyrwania się”, poczucie ograniczeń peryferyjnego regionu, czy znaczenie sieci kontaktów. Z kolei w podregionie łomżyńskim chęć emigracji była zdecydowanie najniższa pod względem wielkości, a motywacje nieco mniej wielowymiarowe, dominowały determinanty finansowe i związane z zatrudnieniem; pozostałe czynniki (osobiste, kulturowe, infrastrukturalne) pojawiały się raczej w szerszych opiniach o młodych, lecz nie we własnych planach wyjazdowych.

W ujęciu całościowym młodzi mieszkańcy województwa podlaskiego biorąc pod uwagę swoje przekonania i doświadczenia postrzegają emigrację jako odpowiedź na ograniczony lokalny rynek pracy, niższe płace i słabszą ofertę edukacyjną, ale także jako drogę do bardziej dynamicznego życia, samodzielności i rozwoju.

4.2. Motywatory pozostania w województwie lub imigracji do województwa podlaskiego w ocenie młodych mieszkańców

W dalszej ocenie determinant migracyjnych skupiono się na motywacjach związanych z pozostaniem w województwie podlaskim lub skłaniających do imigracji do regionu. Potencjalni młodzi emigranci, którzy deklarowali rozważanie wyjazdu na stałe z województwa podlaskiego zostali poproszeni o podanie powodu, który zdecydował o pozostaniu. Z kolei młodych imigrantów do województwa zapytano o to co zdecydowało w ich przypadku o wyborze województwa podlaskiego na miejsce swojego zamieszkania.

W podregionie białostockim najczęściej wskazywanym powodem wyboru województwa podlaskiego na swoje miejsce zamieszkania przez młodych ludzi była edukacja i dostępność studiów wyższych. Respondenci podkreślali zarówno jakość oferty edukacyjnej, ale też pewną wygodę związaną ze studiowaniem w pobliżu rodzinnego domu. Badani wyraźnie podkreślali, że województwo podlaskie jest tańsze niż inne duże aglomeracje, zarówno pod względem nieruchomości, jak i bieżących wydatków.

BI1: „Województwo podlaskie zostało wybrane z uwagi na wybór jednostki szkolnictwa wyższego”.

BE2: „Chciałbym najpierw ukończyć studia w swoim mieście rodzinnym, a dopiero potem myśleć o wyjeździe”.

BE4: „Widziałam duży potencjał w możliwości studiowania tutaj przy jednoczesnym korzystaniu ze wsparcia bliskich. Pozostanie w regionie na czas studiów pozwoliło mi na płynne wejście w dorosłość bez drastycznego obniżenia standardu życia, co często wiąże się z przeprowadzką do innego miasta”.

BI4: „Niższe koszty nieruchomości i utrzymania...”

BE3: „Koszty utrzymania studiując na miejscu są o wiele bardziej korzystne. Dodatkowo nie chciałam zmieniać pracy, która aktualnie bardzo mi odpowiada”

Ważnymi aspektami psychologicznymi i społecznymi okazały się też opinie partnera/partnerki, ale też więzi rodzinne, bliskość domu rodzinnego i związane z nimi poczucie stabilizacji, bezpieczeństwa emocjonalnego. Ponadto województwo podlaskie postrzegane jest jako region o wyższym komforcie życia niż większe metropolie – bezpieczniejszy, mniej zatłoczony, bardziej zielony.

BE4: „Kluczowym czynnikiem był dom rodzinny i poczucie stabilizacji, jakie on daje”.

BE5: „Zdecydowanie więzi społeczne były kluczowym czynnikiem”.

BI2: „(...) większa aglomeracja, rozbudowany transport miejski oraz tereny zielone jakie oferuje miasto”.

BI4: „(...) niższe zatłoczenie miasta, wysokie bezpieczeństwo oraz świetna łączność z innymi miastami”.

BI3: „Preferencje żony”.

Warto podkreślić, że cała grupa młodych potencjalnych emigrantów z podregionu białostockiego wskazała, że rozważała emigrację poza województwo, a znacząca ich część nadal rozważa wyjazd i deklaruje brak jednoznacznej decyzji o pozostaniu (6 z 10 z nich odpowiedziało wprost, że nadal myślą o wyjeździe), z kolei jedynie jeden z imigrantów (1 z 5 osób) deklaruje chęć dalszej migracji.

W podregionie suwalskim widoczne było silne zakorzenienie lokalne, co wynikało z faktu, że imigranci do podregionu to w trzech z czterech przypadków reemigracje. Dominowały w związku z tym motywy związane z tożsamością lokalną i emocjonalnym związkiem z miejscem urodzenia. Ponadto wskazywano na edukację i relacje społeczne związane podczas studiów. Ważnym motywem jest znalezienie pracy w zawodzie. Niektórzy z respondentów wskazywali też na silne znaczenie bliskości rodziny, poczucie bezpieczeństwa oraz pragmatyczną oceną kosztów życia.

SI1: „Jest to moje miejsce urodzenia, więc siłą rzeczy ciągnie mnie w te strony”.

SI2, SI4: „Powrót do rodzinnego miasta”.

SE1: „Studia, przyjaciele”

SE3: „Zdecydowały rozpoczęte studia oraz stosunkowo dobra (jak na ten region) praca”.

SI3: „Znalezienie pracy w zawodzie”.

SE5: „Rodzina, niższe koszty utrzymania...”

W przypadku badanych z podregionu suwalskiego 4 z 7 potencjalnych emigrantów rozważało możliwość migracji poza województwo, jak również 2 spośród 4 imigrantów myślało o ponownej migracji.

Z kolei w podregionie łomżyńskim nad emigracją zastanawiały się jedynie dwie osoby. Jako powody pozostania w podregionie (byli to potencjalni emigranci) podawali podjęcie studiów na białostockiej uczelni, znalezienie pracy w obszarze zgodnym z kierunkiem studiów (ŁE6) oraz więzi rodzinne (ŁE10).

Poza podzieleniem się własnymi doświadczeniami poproszono respondentów o wskazanie co w ich opinii motywuje młodych ludzi do pozostania w województwie podlaskim i powstrzymuje ich od emigracji.

W przypadku badanych z podregionu białostockiego wskazano, że istotnym czynnikiem wpływającym na rezygnację młodzieży z migracji jest styl życia i walory środowiskowe regionu. Młodzi mieszkańcy udzielający wywiadu podkreślali wolniejsze tempo życia, spokój, obszerne tereny zielone, możliwość odpoczynku blisko natury, a jednocześnie dostęp do nowoczesnych udogodnień w mieście wojewódzkim. Zwrócono uwagę również na niższe koszty życia i mieszkań w kontekście czynnika, ale też istotnej bariery wyjazdowej. Koszty utrzymania i nieruchomości były postrzegane jako relatywnie korzystne. Część osób wskazała na barierę kosztową wyjazdu.

BI1: „(...) styl prowadzonego życia, brak wyścigu, który występuje w przypadku stolicy, a równocześnie zapewnienie wszelkich niezbędnych, podstawowych potrzeb do prowadzenia komfortowego życia...”

BI5: „Relacje międzyludzkie, praca, spokojne miasto, dużo zielonych terenów (...)”

BE3: „Moim zdaniem jest to spokój i stabilność, którą już posiadają (...) Dodatkowo koszty utrzymania w województwie podlaskim są mniejsze niż np. w stolicy państwa”.

BE4: „Ważna jest też tutejsza natura i spokój – dla wielu osób to, że mają lasy i bliskich obok siebie, jest cenniejsze niż szybkie życie w wielkim mieście”.

BE5: „Podlasie słynie ze spokoju, pięknego krajobrazu (...) Ogólny spokój i mniejsza dynamika regionu, na pewno powstrzymuje przed emigracją”.

BI1: „Średni koszt wynajmu mieszkań w porównaniu do innych miast wojewódzkich”.

BI4: „Koszty utrzymania są bardziej przystępne...”

BE8: „(...) obawa przed jeszcze wyższymi kosztami utrzymania w innym miejscu”.

Atutem województwa w opinii respondentów z podregionu białostockiego są również lokalne uczelnie (zwłaszcza w Białymstoku) i zaplecze sprzyjające rozwojowi akademickiemu, co podkreśla znaczenie edukacji, uczelni i infrastruktury dla studentów podczas podejmowania decyzji migracyjnych. Również wsparcie społeczne w postaci relacji, więzi rodzinnych i przynależności to silne czynniki skłaniające do pozostania czy zamieszkania w województwie.

BI2: „Możliwość rozwijania się intelektualnie oraz zawodowo. Dostęp do szeroko pojętej infrastruktury potrzebnej dla rozwijającego się studenta”.

BE1: „(...) możliwości kształcenia się na dobrych uczelniach, takich jak Uniwersytet Medyczny w Białymstoku, Politechnika Białostocka czy Uniwersytet w Białymstoku”.

BE10: „(...) świetne uczelnie medyczne – to może zachęcać młodych do pozostania”.

BE4: „Głównie więzi rodzinne i poczucie przynależności. Możliwość mieszkania w domu rodzinnym daje duży komfort na starcie i poczucie stabilizacji (...)”

BE7: „Myślę, że przede wszystkim bliskość rodziny i znajomych”.

BE8: „Więzi rodzinne, przywiązanie (...)”

Część respondentów z podregionu białostockiego dostrzegało sens mieszkania w województwie dzięki rynkowi pracy: lokalnym firmom, perspektywom zatrudnienia i niszą rozwojowym. Znacznie mają też dostęp do usług, kultury, handlu i gastronomii przy równocześnie spokojnym tempie życia (w odróżnieniu od metropolii).

BE1: „Istotne znaczenie mają również rozwijające się lokalne firmy, np. Kuchnia Vikinga, które dają perspektywy zatrudnienia na miejscu”.

BI2: „Możliwość rozwijania się (...) zawodowo”.

BI4: „(...) coraz częstsze otwarcia popularnych sieci handlowych czy gastronomicznych”.

Z kolei hamulcem wyjazdu emigracyjnego mogą być również ograniczenia finansowe, lęk przed zmianą lub samotnością, czy dziedziczone aktywa.

BE2: „(...) boją się samotności jaka może spotkać ich po wyjechaniu z miasta rodzinnego”.

BE6: „(...) boją się zmian bądź mają firmy/mieszkania odziedziczone po rodzicach”.

BE7: „(...) lęk przed zacyzowaniem wszystkiego od nowa”.

BE8: „(...) obawa przed jeszcze wyższymi kosztami utrzymania w innym miejscu”.

Najsilniejsze motywacje w opinii badanych z podregionu białostockiego to: spokój i styl życia oraz walory środowiskowe, niższe koszty życia/mieszkań, uczelnie i rozwój studencki, więzi rodzinne i wsparcie, rosnące możliwości pracy (lokalne firmy, nisze,

usługi), ale także obawa o finanse, lęk przed zmianą/samotnością, posiadane zasoby (mieszkanie/firma), obawa przed wyższymi kosztami w innych miastach.

Respondenci zamieszkujący z kolei podregion suwalski wskazali w kontekście czynników powodujących, że młodzi ludzie decydują się pozostać lub osiedlić w województwie podlaskim: silne relacje rodzinne, emocjonalne zakorzenienie i lokalną tożsamość. Istotne w opinii tej grupy były również walory środowiskowe regionu (puszcze, jeziora, zdrowsze powietrze), spokój, wolniejsze tempo życia, codzienny komfort i mobilność oraz poczucie bezpieczeństwa, co sprzyja pozostaniu.

SI1: „(...) osoby pozostają ze względu na powiązania rodzinne”.

SI3: „(...) główną motywacją (...) są więzy rodzinne i sentyment (...) Społeczeństwo charakteryzuje się silnym poczuciem przynależności i tradycji (...) i to zachęca do pozostania w Podlaskim”.

SE4: „(...) silne więzi rodzinne, które na Podlasiu są bardzo pielęgnowane. (...) unikalny klimat regionu, bliskość puszczy, jezior”.

SE5: „(...) mocno trzymają więzi rodzinne i przywiązanie do okolicy”.

SI4: „Żyć tam, gdzie jest zdrowe powietrze bez galopującego tempa życia”.

SE2: „(...) spokój i wolniejsze tempo życia... sprzyja poczuciu bezpieczeństwa i komfortu”.

SE3: „(...) kontakt z naturą (dużo jezior, zróżnicowane tereny). Dla części osób ważny jest też spokój i poczucie bezpieczeństwa”.

SI1: „Komfort w przemieszczaniu, które w większych miastach może wydłużać się nawet do kilku godzin”.

Podkreślono znaczenie kosztów życia, mieszkania, ale też łatwiejszej samodzielności. Wskazano także, że Białystok jako stolica województwa może przyciągać, a także zaakcentowano możliwość pracy zdalnej, jako czynnika, który sprzyja zamieszkaniu poza centrum kraju.

SE2: „Duże znaczenie mają niższe ceny mieszkań oraz ogólny koszt utrzymania (...)”

SE4: „(...) [młodzi ludzie] chcą szybko się usamodzielnąć – tutaj łatwiej o kredyt na mieszkanie czy wynajem niż w Warszawie”.

SE5: „(...) kwestie finansowe (koszty przeprowadzki i życia w innym miejscu)”.

SI1: „(...) miasta jak Białystok, większe, dają młodym ludziom możliwość lepszej pracy i szerszej oferty studiów”.

SI4: „Nasze czasy pokazały, iż można pracować zdalnie bez potrzeby przemieszczania się”.

Poza czynnikami przyciągającymi do województwa podlaskiego, podobnie do podregionu białostockiego, respondenci reprezentujący podregion suwalski również

naturalnie w swoich wypowiedziach poruszali aspekt czynników hamujących. W kontekście tym najsilniej wybrzmiał w ich wypowiedziach strach przed zmianą, samotnością i kosztami, a więc pewne obawy emocjonalne i ekonomiczne związane z wyjazdem.

SE1: „Strach przed zmianą miasta (...) ktoś może czuć się samotny (...)”

SE4: „Powstrzymuje ich lęk przed wysokimi kosztami życia w dużych miastach (...)”

SE5: „(...) strach przed nieznanym oraz kwestie finansowe (koszty przeprowadzki i życia w innym miejscu)”.

SE7: „(...) strach przed poradzeniem sobie samemu”

W opinii udzielających wywiadów z podregionu suwalskiego młodzi ludzie zostają w województwie podlaskim głównie z powodu silnych więzi rodzinnych i przywiązania do miejsca, a także dzięki spokojowi, naturze i niższym kosztom życia, którym często towarzyszy lęk przed zmianą i wyjazdem.

Najczęściej wskazywanym motywarem pozostania w województwie młodzieży w ocenie młodych osób z podregionu łomżyńskiego są silne więzi rodzinne, przywiązanie do miejsca i wsparcie bliskich. To zdecydowanie najczęściej wskazywany motyw. Młodzi pozostają, bo ich życie, rodzina i relacje zakorzenione są w regionie. Podobnie jak w innych częściach województwa wskazywano na to, że liczą się wolniejsze tempo życia, natura, bezpieczeństwo i przyjazne otoczenie. Poczucie zakorzenienia i stabilnej przyszłości to kolejny silny czynnik.

ŁI1, ŁE1, ŁE4, ŁE5, ŁE10: „Bliskość domu rodzinnego, rodziny”

ŁE3: „(...) silne więzi rodzinne. Młodzi ludzie często doceniają wsparcie najbliższych”.

ŁE6, ŁE7: „(...) przywiązanie do miejsca zamieszkania, relacje z otoczeniem (...)”

ŁE8: „(...) powstrzymuje ich (...) rodzina oraz relacje z innymi ludźmi, jakie tu zbudowali”.

ŁI1, ŁE1, ŁE5: „(...) spokojny i przyjazny region (...)”

ŁE2: „(...) balans (...) 'slow life' (...) kawa w ciszy i spokoju”

ŁE1, ŁE4: „(...) poczucie bezpieczeństwa”.

ŁE5: „(...) kontakt z naturą”.

ŁE9: „Niechęć do 'pędu życia' (...) Upodobanie spokojnych okolic”.

ŁE2: „Podlaskie staje się bezpieczną przystanią”.

ŁE8: „Powstrzymuje ich przede wszystkim poczucie stabilizacji (...) czują się bezpiecznie”.

Ponadto podkreślano niższe koszty życia i mieszkania, a także możliwość pracy i edukacji w regionie. Młodzi doceniają niższe ceny oraz ogólną przystępność życia

w porównaniu z dużymi miastami, a dla części z nich ważne są lokalne możliwości rozwoju zawodowego oraz dostępność do uczelni w regionie. Wskazano także na coraz lepszą mobilność i infrastrukturę.

ŁE1: „(...) niższe koszty utrzymania w porównaniu do większych miast. Ważne są również lokalne możliwości edukacji i pracy”.

ŁE4, ŁE5, ŁE6: „(...) niższe koszty życia (...) obawa przed wysokimi kosztami utrzymania (...)”

ŁE2: „(...) mogą pracować w regionie lub studiować na lokalnych, prestiżowych uczelniach”.

ŁE3: „Stabilizacja zawodowa”.

ŁE7: „Posiadana praca”.

ŁE2: „(...) poprawiająca się mobilność i infrastruktura drogowa (...) drogi są stale modernizowane”.

Analogicznie do pozostałych podregionów, w wypowiedziach respondentów z podregionu łomżyńskiego pojawiły się hamulce ewentualnych emigracji w postaci strachu przed zmianą, samotnością, stresem. W wyrażonej opinii zasugerowano, że czasem młodzi pozostają nie tylko dlatego, że region „przyciąga”, lecz także dlatego, że wyjazd „odpycha”.

ŁE1: „(...) obawa przed koniecznością zacyznania wszystkiego od nowa, mogą sobie nie poradzić”.

ŁE4: „(...) obawa przed wysokimi kosztami utrzymania i samotnością w dużym mieście”.

ŁE8: "Przeprowadzka (...) jest wyzwaniem, na które nie każdy ma odwagę i fundusze”.

ŁE9: „Brak odwagi, pewności siebie”.

Młodzi ludzie w opinii badanych z podregionu łomżyńskiego zostają głównie z powodu silnych więzi rodzinnych, poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji, spokojnego stylu życia oraz niższych kosztów utrzymania, a dodatkowo często powstrzymuje ich lęk przed zmianą i ryzykiem wyjazdu.

Biorąc pod uwagę zarówno doświadczenia i drogę życiową respondentów, jak również opinię na temat motywacji młodych osób do wyboru województwa podlaskiego na swoje miejsce zamieszkania można zauważyć, że w całym regionie ogromną rolę odgrywają silne więzi rodzinne, poczucie zakorzenienia, spokój, natura i niższe koszty życia. Wszystkie trzy podregiony podkreślają także walory środowiskowe i komfort codziennego funkcjonowania, choć każdy w nieco innym ujęciu.

Podregion białostocki odróżnia się silniejszym podkreśleniem roli edukacji, miejskiej infrastruktury i rosnących możliwości zawodowych, a także bardziej złożoną

dynamiką migracyjną. Młodzi tu zarówno są przyciągani, jak i częściej niż w innych częściach województwa rozważają wyjazd. W podregionie suwalskim najbardziej charakterystyczne są motywacje tożsamościowe i emocjonalne, powroty do rodzinnych miejsc oraz silne znaczenie przyrody i spokoju życia. Natomiast łomżyński ujawnia największą stabilność: młodzi ludzie przede wszystkim trwają w swoim środowisku ze względu na rodziny, bezpieczeństwo, przewidywalność i spokojny rytm życia, zaś czynniki ekonomiczne czy edukacyjne pełnią funkcję wspierającą, a nie decydującą.

Mimo różnic, wszystkie trzy podregiony łączy przekonanie, że województwo podlaskie daje młodym ludziom przede wszystkim bliskość – zarówno w sensie przestrzennym, między ludźmi i naturą, jak i w sensie psychologicznym, zapewniając poczucie bezpieczeństwa, przynależności i stabilności.

5. Postrzeganie województwa podlaskiego przez młodych mieszkańców

5.1. Ocena województwa podlaskiego jako miejsca do życia i rozwoju

W drugiej części przeprowadzonego badania skupiono się na ocenie województwa podlaskiego jako miejsca do życia i rozwoju przez młode osoby zamieszkujące jego podregiony. Najpierw poproszono respondentów o wyrażenie opinii na temat województwa podlaskiego jako atrakcyjnego miejsca do życia, pracy i rozwoju. Następnie jako pytania pogłębiające opinię pojawiały się dodatkowo prośby o wskazanie jak oceniają województwo pod względem:

- warunków bytowych i jakości życia (biorąc pod uwagę np. dostęp do pracy, poziom płac, koszty utrzymania, warunki mieszkaniowe, dostęp do usług publicznych i zdrowotnych, otoczenie kulturalne, sportowe i rekreacyjne, atrakcyjność przestrzeni regionu pod względem walorów przyrodniczych);
- mobilności i infrastruktury (np. warunki transportowe, również powiązania z innymi obszarami);
- kapitału społecznego (np. poziom zaufania do urzędów, samorządu, służb, aktywność społeczna, integracja lokalna).

Uczestnicy wywiadów wyrazili opinię, że województwo podlaskie jest atrakcyjne do życia z perspektywy spokoju, natury, bezpieczeństwa czy komfortu codzienności. Respondenci podkreślili wolniejsze tempo życia, bliskość przyrody i poczucie bezpieczeństwa, a także wygodę w codziennym funkcjonowaniu (dostępność usług i komunikacji).

BI1: „(...) jest ono komfortowe i umożliwia zachowanie balansu. Bliskość i dostępność terenów usługowych, komunikacyjnych oraz handlowych jest na satysfakcjonującym poziomie. Dodatkowym atutem z pewnością jest ilość obszarów zielonych”.

BE3: „(...) jest atrakcyjnym miejscem do życia pod względem spokoju i braku chaosu, którego zaznać można w większych miastach”.

ŁE1: „(...) jest atrakcyjnym miejscem do życia, zwłaszcza dla osób ceniących spokój, bliskość natury oraz bezpieczeństwo. Region oferuje dobre warunki do życia codziennego”.

SE2: „To jeden z najbardziej malowniczych obszarów w Polsce. Jest tu cisza, przestrzeń i naturalny spokój (...). To ogromna wartość, zwłaszcza dla osób ceniących balans i naturę”.

Równocześnie wiele głosów wskazuje na ograniczenia rynku pracy, mniejszą liczbę ofert na wyższych stanowiskach i niższe wynagrodzenia w porównaniu z innymi regionami.

BE1: „Minusem regionu są jednak niższe średnie zarobki w porównaniu do innych województw”.

BI4: „(...) w mniejszym stopniu sprzyja on rozwojowi zawodowemu, głównie ze względu na ograniczoną liczbę ofert pracy na wyższych stanowiskach”.

SI1: „(...) Poza Białymstokiem, do pracy i rozwoju jedynie w wąskim zakresie”.

BE8: „Minusem jest ograniczony rynek pracy i niższy poziom wynagrodzeń w porównaniu do innych województw”.

Pojawiły się również oceny w kontekście infrastruktury i usług. Wskazywane były dobre skomunikowanie i układ dróg, jak również rozsądne koszty życia. Pojawiają się jednak głosy o brakach infrastrukturalnych (np. brak lotniska).

ŁI1: „(...) dobrze skomunikowany region, płace adekwatne do kosztów życia, szeroka oferta zatrudnienia”.

ŁE6: „(...) rozbudowana infrastruktura drogowa, duże przedsiębiorstwa z każdej branży, bliskość natury”.

ŁE9: „[Region] posiada każdego typu usługi (...). Dopełnieniem byłoby lotnisko, którego niestety nie ma - co jest minusem”.

BI4: „(...) relatywnie niskie koszty utrzymania oraz dobrze rozwinięta infrastruktura”.

Według młodych ludzi zamieszkujących województwo podlaskie, którzy wzięli udział w wywiadach jest to region lepszy dla 'ustabilizowanych' specjalistów. Ich wypowiedzi sugerują, że osobom z doświadczeniem jest relatywnie łatwiej, natomiast absolwenci i osoby na starcie kariery są w trudniejszej sytuacji, przez co częściej myślą o migracji.

BE5: „(...) [region] bardziej atrakcyjny dla osób już w pewnym momencie swojej kariery (...). Warunki życia są tutaj na dobrym poziomie. Jeśli jednak ktoś dopiero poszukuje siebie (...) region białostocki może być niewystarczający”.

BE3: „Często osoby po studiach (...) zmuszone są do emigracji właśnie z powodu ciężkiej sytuacji na rynku pracy”.

BE10: „ [Uwarunkowania] bardziej sprzyjające dla ludzi w średnim wieku niż 20 latków pragnących rozwoju”.

ŁE8: „Wielu młodych, wykształconych ludzi wyjeżdża stąd do większych miast (...), mają problem ze znalezieniem pracy odpowiadającej ich kwalifikacjom”.

Podregion białostocki postrzegany jest jako ten o najlepszych warunkach w regionie, gdyż łączy funkcje akademickie, usługi i infrastrukturę, stwarzając lepsze warunki niż reszta województwa. Jednak równocześnie start zawodowy młodych bywa trudniejszy.

BE4: „Podregion białostocki łączy funkcje akademickie z bliskością natury. Jednak pod kątem dynamicznego rozwoju zawodowego, podregion ten wciąż wydaje się nieco ograniczony w porównaniu do centrum Polski”.

BE10: „Podregion [białostocki] daje z tych trzech największe, i moim zdaniem jedyne sensowne, możliwości pracy i rozwoju. Białystok jako stolica docenia specjalistów, ale młodym jest ciężko znaleźć pracę”.

BI4: „ (...) relatywnie niskie koszty utrzymania oraz dobrze rozwinięta infrastruktura”.

Podregion suwalski to z kolei miejsce o wyjątkowych walorach przyrodniczych i możliwości spokojnego życia, ale z wąskim rynkiem pracy. Był on bardzo wysoko oceniany do życia i wypoczynku, jednocześnie najczęściej krytykowany za niewielką liczbę firm i zawężone ścieżki rozwoju.

SE2: „(...) jeden z najbardziej malowniczych obszarów (...). Największym problemem pozostaje jednak praca, (...) często wygląda to tak, że jeśli ktoś chce się rozwijać (...) musi kształcić się pod konkretną firmę”.

SE4: „(...) bardzo atrakcyjne miejsce, szczególnie dla osób ceniących naturę i spokój, (...) podregion suwalski oceniam w tym kontekście bardzo wysoko”.

SE7: „Przyjemne miejsce do życia, natomiast do pracy i rozwoju rozważyłbym inne regiony”.

SE3: „[Suwalski] to podregion przygraniczny, przez co po części wynika podwyższona cena usług. Paliwa są droższe niż przykładowo w okolicach Białegostoku”.

Z kolei w przypadku podregionu łomżyńskiego przeważał obraz przyjaznego, spokojnego miejsca do osiedlania się, z mniejszymi możliwościami rozwoju kariery, choć respondenci wskazywali na pozytywne przykłady inwestycji i ścieżek karier.

ŁE1: „(...) to miejsce spokojne i przyjazne do życia, ale o ograniczonych możliwościach zatrudnienia i rozwoju kariery, szczególnie dla młodych ludzi (...), bardziej atrakcyjne do osiedlania się i życia rodzinnego niż do budowania ambitnej ścieżki zawodowej”.

ŁE5: „(...) jest dobrym miejscem do życia dzięki spokojowi i bliskości natury. Powiat zambrowski sprzyja życiu rodzinnemu, choć oferuje ograniczone możliwości rozwoju zawodowego”.

ŁE3: „(...) dynamicznie się rozwija, o czym świadczy powstawanie nowoczesnych zakładów (...) Szeroka dostępność miejsc pracy, osoby z odpowiednim wykształceniem mają realne szanse na rozwój”.

ŁE2: „(...) bez konieczności rezygnacji z rozwoju zawodowego (...) udało mi się znaleźć satysfakcjonującą pracę zgodną z wykształceniem i awansować (...) lokalny rynek pracy daje realne szanse na karierę”.

W opiniach pojawiły się też głosy odnoszące się konkretnych czynników zniechęcających do regionu, jak oczekiwania płacowo-kwalifikacyjne, wąska oferta kierunków (poza Białymstokiem), czy dojazdy w mniejszych miejscowościach.

SI1: „Pracodawcy oczekują wysokich kwalifikacji lub specjalizacji, a płacą do tego nieadekwatnie”.

SE3: „ (...) istnieje tu [w suwalskim] tylko jedna uczelnia wyższa z ograniczonym wyborem kierunków, w szczególności kierunków technicznych”.

BI5: „Inne podregiony [suwalski/łomżyński] dookoła są jeszcze mało rozbudowane (...) problemem często są dojazdy i mało perspektyw zawodowych”.

W wyrażanych opiniach można było zauważyć też pewne różnice, część badanych widzi systematyczną poprawę (inwestycje, infrastruktura), inni zachowują ocenę umiarkowaną ze względu na rynek pracy i porównanie do centrów kraju. Pojawiły się pojedyncze głosy podkreślające silne atuty miejsca zamieszkania (dobra praca, własna działalność), co może sugerować, że indywidualna ścieżka i wybrana branża silnie różnicują ocenę regionu.

BE7: „[Region] bardzo dynamicznie się rozwija (...). Liczba nowych inwestycji, jakość infrastruktury, dobrze wykorzystywane pieniądze publiczne i dotacje europejskie”.

SI2: „Są regiony o większej atrakcyjności, głównym walorem województwa podlaskiego jest raczej czyste środowisko oraz atrakcje turystyczne”.

SE1: „Duże miasta mają potencjał rozwoju, np. Białystok (...), mniejsze miejscowości np. Augustów (...) zaczynają się wyludniać a społeczeństwo zaczyna składać się w większości z osób starszych”.

SE5: „Mieszkam w podregionie suwalskim. Mam tu dobrą pracę, mam rodzinę, a okolica bardzo mi odpowiada ze względu na naturę”.

ŁE9: „Jeśli chodzi o pracę - zależy od umiejętności i branży. Ja poszłam w kierunku własnej działalności, która w moim podregionie [łomżyńskim] ma potencjał rozwoju”.

Województwo podlaskie jest wyraźnie wysoko oceniane jako miejsce do życia za spokój, naturę, bezpieczeństwo, relatywnie dobry komfort codziennego życia i infrastrukturę (zwłaszcza w podregionie białostockim). Najczęstszy minus dotyczy rynku pracy i rozwoju: mniej ofert na wyższych stanowiskach, niższe płace i węższe specjalizacje, co szczególnie dotyka osoby młode na starcie kariery. Wszędzie pracę i rozwój oceniano bardziej zachowawczo niż życie codzienne. Na tle całości Białystok wyróżnia się jako lokalny biegun możliwości, choć nadal „nie taki jak w centrum kraju”. Białystok to także akademickie centrum regionu, podregiony suwalski i łomżyński mają węższą ofertę edukacyjną, co jest zauważane przez młodych mieszkańców.

Po uzyskaniu opinii o atrakcyjności województwa poproszono o pogłębienie opinii w trzech aspektach wymienionych na początku niniejszego podrozdziału. I tak w kontekście warunków bytowych i jakości życia stwierdzono, że koszty życia są generalnie niższe niż w dużych miastach. Wielu badanych podkreśla niższe koszty utrzymania, zwłaszcza w porównaniu z dużymi aglomeracjami, wyjątkami są wysokie ceny mieszkań lub najmu w miejscowościach turystycznych. Dostęp do pracy to zdecydowanie największa słabość regionu. Mała liczba ofert, szczególnie dla osób bez doświadczenia (utrudnienie dla młodych osób), niskie płace, ograniczone

perspektywy rozwoju to cechy charakterystyczne rynku pracy, choć warto dodać, że niektórzy wskazywali, że sytuacja zależy od branży. W kwestii infrastruktury usług publicznych i zdrowotnych wskazywano, że jest ona dobra w dużych miastach, a słaba poza nimi. W Białymstoku dostęp do nich oceniany był dobrze lub bardzo dobrze, w mniejszych miejscowościach akcentowano braki specjalistów, długie kolejki, niską jakość usług oraz konieczność korzystania z prywatnej opieki lub wyjazdów do specjalistów poza region. Warunki mieszkaniowe oceniono jako raczej dobre i dostępne. Zwrócono uwagę na dostępność mieszkań (szczególnie na obrzeżach) o dość dobrym standardzie. Otoczenie przyrodnicze to zdecydowanie najmocniejszy atut województwa. Walory natury, spokój, parki narodowe, jeziora, puszcze to licznie i najczęściej wskazywane plusy regionu. W wielu wypowiedziach przyroda kompensuje wręcz słabości rynku pracy. W kwestii kultury, rekreacji i sportu wskazywano na dobrą dostępność różnego rodzaju wydarzeń i obiektów w Białymstoku i większych miastach, a słabą lub ich sezonowy charakter w mniejszych miejscowościach. W całym regionie dużym atutem jest możliwość rekreacji w naturze. Województwo podlaskie oferuje zatem w ocenie młodych mieszkańców poddanych badaniu ogólnie dobre warunki bytowe i jakość życia. Jest taniej, spokojniej, bezpieczniej i bliżej natury niż w dużych miastach, ale ograniczony rynek pracy, niższe płace i niedostatki opieki zdrowotnej oraz nierówny dostęp do kultury i sportu obniżają finalną ocenę, zwłaszcza poza Białymstokiem.

BI4: „(...) niskie koszty utrzymania, dobre warunki mieszkaniowe, wysoka atrakcyjność przyrodnicza oraz dostęp do środków rekreacyjnych czy kulturowych. Jednocześnie negatywnie oceniam dostęp do pracy i poziom wynagrodzeń, które są niższe”.

BI5: „(...) życie jest tu tańsze (...) Warunki mieszkaniowe są ok (...) czynsze są ok i przystępne (...) Sportowo i rekreacyjnie zostaje sporo do życzenia (...) walory przyrodnicze wysoko na plus (...) ogólnie nie jest źle i idzie to wszystko w dobrą stronę”.

SE2: „(...) w miastach turystycznych, takich jak Augustów, ceny wynajmu mieszkań są bardzo wysokie”.

BE10: „Dostęp do pracy – dla specjalistów szeroki, dla młodych skrajnie ograniczony. Poziom płac – około 30% niższy niż w dużych miastach”.

SI2: „Niższe wynagrodzenia w porównaniu do innych regionów przy porównywalnych kosztach utrzymania. Słaba dostępność usług zdrowotnych. Wysokie walory turystyczne”.

ŁE1: „Koszty utrzymania są tu niższe (...). Jednocześnie dostęp do pracy i poziom wynagrodzeń są bardziej ograniczone (...). Dostęp do podstawowych usług publicznych i zdrowotnych jest wystarczający, choć w mniejszych miejscowościach bywa znacznie utrudniony”.

ŁE2: „Bardzo krytycznie oceniam dostęp do usług zdrowotnych (...). Służba zdrowia jest uboga, brakuje lekarzy specjalistów, a SOR-y (...) tragedia”.

SE3: „Podstawowe potrzeby są zabezpieczone, ale na specjalistów często trzeba czekać (...), zdarza się, że ludzie szukają specjalistów w innych częściach Polski”.

BE2: „Otoczenie sportowe jest na dobrym poziomie, jednak (...) powinno być więcej infrastruktury. (...) w Białymstoku nie ma tego dużo, a wielu młodych i starszych chętnie by korzystało”.

ŁE6: „Walory przyrodnicze – jedne z lepszych miejsc w Europie”.

SE1: „Nie byłam w mieście, w którym czułabym się bezpieczniej niż w Białymstoku (...) województwo podlaskie jest atrakcyjne pod względem przestrzeni regionu oraz walorów przyrodniczych”.

ŁE5: „(...) dobre warunki bytowe i wysoka jakość życia, szczególnie dzięki niskim kosztom utrzymania, spokojnemu otoczeniu oraz walorom przyrodniczym”.

Z kolei biorąc pod uwagę mobilność i infrastrukturę stwierdzono, że Białystok cechuje dobra komunikacja miejska i odpowiednio rozbudowany system dróg, ale obrzeża i mniejsze miejscowości doświadczają wykluczenia komunikacyjnego. Najślabszym ogniwem w kontekście mobilności i infrastruktury w ocenie młodych mieszkańców województwa podlaskiego udzielających wywiadów jest transport publiczny cechujący się niewielką liczbą połączeń, rzadkimi kursami, niedogodnymi godzinami. W wielu lokalizacjach bez auta trudno o sprawne dojazdy, a nocna oferta komunikacji jest ograniczona, tak więc samochód jest w tym regionie podstawą mobilności. Autobusy często są wedle doświadczeń badanych przepełnione, a kolej wykorzystuje stary tabor i często się spóźnia, ma mocno ograniczoną ofertę połączeń i wymaga często podróży z przesiadkami. Równocześnie wskazywano na wyraźną poprawę dróg na głównych trasach (S8/Via Baltica poprawiły dojazd do Warszawy) i wskazywano na trwające modernizacje i rozbudowy sieci drogowej. Z kolei stan dróg lokalnych bywa w ocenie respondentów nierówny. Istotnym deficytem tak wizerunkowym, jak i funkcjonalnym wedle zgromadzonych opinii jest brak międzynarodowego portu lotniczego w województwie. Podkreślano za to dobrą sieć dróg rowerowych, szczególnie w Białymstoku, co stanowi mocną stroną miasta.

BI1: „Warunki transportowe są poprawne, jednakże niektóre obszary centrum miasta powinny być obsługiwane przez większą liczbę linii (...). Bardzo dobra sieć dróg rowerowych”.

BI2: „(...) bardzo słabo rozwinięty transport publiczny międzymiastowy, (...) stary tabor, (...) przepełnienie, (...) opóźnienia, (...) ograniczony rozkład jazdy w porównaniu z innymi województwami”.

BI5: „W Białymstoku jest dobrze, ale na obrzeżach i poza duży problem... [infrastruktura] praktycznie nie istnieje, jest trudna albo sprywatyzowana”.

BE7: „W mieście i jego okolicach bardzo dobry poziom. Sytuacja wygląda gorzej na wsiach, które często cierpią na wykluczenie komunikacyjne”.

BE10: „Samochód to podstawa (...). Podlaskie wewnętrznie jest słabo skomunikowane (...), zaletą jest szybki dojazd do stolicy drogą ekspresową”.

SI1: „Białystok TAK, ale w ograniczonym zakresie (brak międzynarodowego lotniska)”.

SI3: „Słabe skomunikowanie z innymi miastami wojewódzkimi (...), niewiele pociągów czy autobusów podmiejskich (...), mieszkańcy mniejszych miejscowości są zmuszeni do poruszania się głównie samochodem”.

SE4: „Trasa S8 do Warszawy i Via Baltica otworzyły region na świat. Kolej (Rail Baltica) przyspiesza (...). Jedyne minus to transport publiczny w mniejszych miejscowościach”.

ŁE8: „W podregionie łomżyńskim sytuacja wygląda naprawdę słabo (...), połączenia wsi z miastami bardzo ograniczone, a jeśli już są to rzadkie i w niedogodnych godzinach”.

ŁE9: „Minusem komunikacja międzymiastowa – mało połączeń autobusowych”.

Biorąc pod uwagę kapitał społeczny młodzi ludzie udzielający wywiadów często podkreślali silne więzi lokalne, życzliwość, poczucie wspólnoty i gotowość do wzajemnej pomocy. Kapitał społeczny oceniany był przeważnie na dobrym lub bardzo dobrym poziomie. W zakresie zaangażowania obywatelskiego wskazano wzrost, zwłaszcza lokalnie przywołując aktywność przy inicjatywach miejskich/wiejskich, działaniach kulturalnych (budżet obywatelski, dni miast, Koła Gospodyń Wiejskich, Gminne Ośrodki Kultury, świetlice). Podkreślono próby dialogu z młodymi ze strony władz regionalnych. W kontekście zaufania do instytucji opinie były zróżnicowane, część badanych wskazuje na sprawne urzędy i dobry kontakt z samorządem, z drugiej strony inni mówią o niskim zaufaniu, „zamkniętych kręgach” i słabej jakości obsługi (szczególnie w aspekcie zdrowia). Podkreślano również, że w mniejszych miejscowościach funkcjonuje silna integracja i przywiązanie do „małej ojczyzny”. Mocne więzi i oddolna aktywność wzmacniają kapitał społeczny, ale jego potencjał ogranicza niższe zaufanie do części instytucji.

BI4: „Województwo podlaskie oceniam raczej pozytywnie pod względem kapitału społecznego, szczególnie w zakresie silnych więzi lokalnych oraz zaangażowania w inicjatywy lokalne”.

BE7: „Urzędy dzięki wprowadzonym innowacjom działają szybko i sprawnie. Mieszkańcy również bardzo angażują się w organizowane inicjatywy czy wydarzenia”.

BE4: „Integracja lokalna jest na dobrym poziomie, a ludzie są tu dla siebie życzliwi. Mam wrażenie, że głos młodych jest brany pod uwagę, bo w regionie dzieje się sporo inicjatyw skierowanych właśnie do nas. (...) władze faktycznie szukają z nami dialogu i chcą poznać nasze zdanie, co oceniam bardzo pozytywnie”.

SE4: „Jest duża integracja lokalna i przywiązanie do "małej ojczyzny". Ludzie są życzliwi, choć na początku mogą wydawać się nieufni. Zaufanie do samorządów jest wyższe niż do władz centralnych. Aktywność społeczna rośnie – widać to po ruchach miejskich czy wolontariacie”.

ŁE8: „Powstają świetlice wiejskie, które nie stoją puste, lecz są aktywnie wykorzystywane. Działają również koła gospodyń wiejskich, które organizują festiwale i inne ciekawe wydarzenia kulturalne. Funkcjonują też Gminne Ośrodki Kultury”.

ŁE1: „W wielu miejscowościach istnieje silne poczucie wspólnoty i integracji lokalnej, a mieszkańcy chętnie angażują się w inicjatywy społeczne czy działania kulturalne (...). Poziom zaufania do lokalnych urzędów i samorządu jest umiarkowany – mieszkańcy często oczekują większej efektywności i transparentności w działaniu instytucji publicznych”.

ŁE2: „Często spotykam się z brakiem merytorycznej informacji zwrotnej i jasnych instrukcji (...), co znacząco obniża zaufanie do struktur samorządowych (...) Integracja lokalna opiera się przede wszystkim na bezpośrednich relacjach międzyludzkich i wzajemnej pomocy, co jest bardzo cenne, ale rzadko znajduje odzwierciedlenie w oficjalnych inicjatywach”.

SI2: „Częstym przypadkiem są tzw. zamknięte kręgi w lokalnych samorządach oraz służbach publicznych co często obniża poziom zaufania społeczeństwa do tych jednostek”.

SE6: „Integracja lokalna jest mocno zależna od poszczególnych grup (...) młode pokolenia okazują większe otwarcie na integrację niż starsze”.

ŁE3: „Niepokojący jest niski poziom zaufania do lokalnej służby zdrowia, wynikający z niedoborów nowoczesnego sprzętu medycznego i częstego odsyłania pacjentów do bardziej wyspecjalizowanych ośrodków”.

Województwo podlaskie jest postrzegane przez młodych mieszkańców jako region o dobrych warunkach bytowych, niskich kosztach życia i wyjątkowych walorach przyrodniczych, choć jednocześnie z ograniczonym rynkiem pracy oraz słabą dostępnością usług zdrowotnych poza Białymstokiem. Mobilność jest oceniana jako przeciętna. W dużych miastach infrastruktura działa dobrze, natomiast mniejsze miejscowości zmagają się z wykluczeniem komunikacyjnym i słabo rozwiniętym transportem publicznym. Kapitał społeczny oceniany jest wysoko dzięki silnym lokalnym więziom i zaangażowaniu mieszkańców, choć zaufanie do instytucji bywa zróżnicowane i w części przypadków ograniczone.

5.2. Diagnoza oczekiwań wobec regionu o wysokiej atrakcyjności

Część trzecia przeprowadzonego badania obejmowała zebranie opinii młodych ludzi mieszkających w województwie podlaskim na temat regionu o wysokiej atrakcyjności. W trakcie wywiadu każdy z uczestników został poproszony o wskazanie

czym powinien cechować się region będący atrakcyjną przestrzenią do życia, nauki, pracy i rozwoju kompetencji, a także jakie działania powinni podjąć pracodawcy, władze lokalne i jednostki edukacyjne w regionie, aby województwo podlaskie stało się takim miejscem.

Atrakcyjny region w ocenie młodych ludzi z województwa podlaskiego, biorących udział w wywiadach to przede wszystkim taki, który daje realne poczucie stabilizacji zawodowej. Młodzi mieszkańcy za ważne uznali dostęp do licznych, zróżnicowanych miejsc pracy – zarówno dla osób z doświadczeniem, jak i dla młodych. Ponadto bardzo ważne dla utrzymania ludzi w regionie są wysokie, odpowiednie do kosztów życia zarobki oraz możliwość rozwoju w lokalnych przedsiębiorstwach.

BE1: „Atrakcyjny region (...) powinien oferować: dużą liczbę miejsc pracy”.

BE4: „Atrakcyjny region musi przede wszystkim dawać poczucie stabilizacji i bezpieczeństwa. (...) Kluczowe są realne perspektywy finansowe, które pozwalają na samodzielność”.

SE3: „Atrakcyjny region powinien zapewniać przede wszystkim szeroki i chłonny rynek pracy, konkurencyjne wynagrodzenia oraz realne możliwości rozwoju”.

SE4: „Taki region powinien zapewniać stabilne i dobrze płatne miejsca pracy, które dają szansę na rozwój bez konieczności wyjazdu”.

Respondenci wyrazili również potrzebę dostępu do dobrej jakości szkół i uczelni, które odpowiadają na potrzeby rynku pracy. Ważne jest zarówno zaplecze akademickie, jak i nowoczesna infrastruktura edukacyjna w mniejszych miastach. Kluczowa jest także różnorodność dostępnych kierunków edukacji, tak aby każdy mógł znaleźć ścieżkę kształcenia bliską swoim zainteresowaniom.

ŁE4: „Silnym zapleczem akademickim, renomowanymi uczelniami, szeroką ofertą kierunków studiów (...)”

SI1: „Największy nacisk powinno położyć się na nowoczesne szkoły i uczelnie wyższe”.

ŁE8: „Atrakcyjny region powinien przede wszystkim oferować dostęp do uczelni prowadzących kierunki dostosowane do aktualnych potrzeb rynku pracy. (...) Kluczowe znaczenie ma również dostęp do dobrej, stabilnej pracy po zakończeniu studiów”.

BE1: „(...) dobre uczelnie wyższe oraz szkoły średnie (...)”

Istotne są możliwości rozwoju kompetencji i kariery. Rozwój to nie tylko edukacja w zakresie podstawowym, mieszkańcy oczekują dobrze funkcjonującego systemu kursów, szkoleń i szans na awans. Pracodawcy powinni inwestować w ludzi, a region powinien oferować łatwy dostęp do inicjatyw podnoszących kwalifikacje. Rozwój kompetencyjny powinien być dostępny lokalnie, bez konieczności wyjazdu do większych miast.

ŁE3: „Kluczowi są również pracodawcy stawiający na awanse wewnętrzne, realizujący innowacyjne projekty oraz finansujący podnoszenie kwalifikacji pracowników poprzez szkolenia i studia podyplomowe”.

BE5: „(...) szersza oferta miejsc do rozwoju kompetencji, wszelakie kursy i szkolenia, odbywane na miejscu”.

SE3: „(...) realne możliwości rozwoju (szkolenia, awanse, projekty)”

Sprawny transport jest jednym z elementów najsilniej wpływających na codzienny komfort. Region powinien zapewniać bezawaryjną komunikację zbiorową, płynny ruch w transporcie indywidualnym oraz dobrą infrastrukturę drogową, która ułatwia dostęp do pracy, uczelni czy usług. W opinii respondentów mobilność jest podstawą dobrej jakości życia.

BI1: „(...) dostępność i bliskość usług, jakość i bezawaryjność transportu zbiorowego oraz płynności w transporcie indywidualnym (...)”

ŁE2: „Kluczowym elementem jest efektywny system mobilności, oparty na wysokiej jakości infrastrukturze drogowej, co umożliwia swobodne przemieszczanie się między mniejszymi miejscowościami a ośrodkami miejskimi”.

SE3: „Ważna jest też (...) dobra infrastruktura transportowa, ułatwiająca dojazdy i mobilność”.

BE10: „Dobra komunikacja z pozostałymi częściami Polski”.

Podkreślano także dostępność mieszkań i stabilną sytuację na rynku nieruchomości. Mieszkania powinny być adekwatne do zarobków i dostępne zarówno dla osób młodych, jak i rodzin. Z kolei stabilność rynku mieszkaniowego była wskazywana jako ważna, gdyż buduje zaufanie do regionu i zachęca do pozostawania w nim na dłużej. Atrakcyjny region musi gwarantować również sprawną opiekę zdrowotną, dostęp do wysokiej jakości usług publicznych i łatwość załatwiania spraw administracyjnych. Dobre szkoły, przychodnie, urzędy i infrastruktura społeczna tworzą poczucie, że w regionie da się wygodnie i spokojnie żyć. Usługi powinny być dostępne bez barier czasowych i finansowych. Również bezpieczeństwo (zarówno społeczne, jak i ekonomiczne) jest jednym z najważniejszych warunków atrakcyjności regionu w opinii poddanych badaniom osób. Mieszkańcy chcą czuć, że mogą rozwijać się, żyć i wychowywać dzieci w spokojnym otoczeniu. Region bezpieczny to region przewidywalny, przyjazny i sprzyjający długoterminowym planom.

SI3: „Dostępność mieszkań w osiągalnych cenach dla ludzi (...) wchodzących na rynek pracy i zakładających rodziny”.

SE6: „(...) ofertę nieruchomości dostosowaną cenowo do zarobków ludzi mieszkających w tymże regionie”.

BE3: „ (...) brak problemów mieszkaniowych, tak aby życie i rozwój zawodowy nie wiązały się z nadmiernymi trudnościami”.

BE10: „stabilna sytuacja na rynku nieruchomości”

BE2: „(...) wysoka jakość usług publicznych, w tym edukacji i ochrony zdrowia, która zapewnia poczucie bezpieczeństwa i stabilności życiowej”.

ŁE2: „Poczucie bezpieczeństwa poprzez wydolną opiekę medyczną oraz sprawną administrację publiczną”.

ŁE7: „Wysoka jakość usług publicznych (...)”

ŁE9: „[Region] zapewniający bez utrudnień (np. czasowych, finansowych, odległościowych) wszystkich niezbędnych usług (...)”

BE4: „Atrakcyjny region musi przede wszystkim dawać poczucie stabilizacji i bezpieczeństwa”.

SI4: „Warunki do życia powinny obejmować bezpieczeństwo, sprawną opiekę zdrowotną, dobre szkoły (...)”

BE3: „Atrakcyjny region powinien być otwarty i przyjazny dla mieszkańców, bezpieczny i stale rozwijający się (...)”

Podkreślano także bliskość natury, czystość i estetykę przestrzeni. Dostęp do natury, w tym lasów, jezior czy zieleni miejskiej znacząco poprawia jakość życia i stanowi o unikalności regionu. Estetyczna, zadbana przestrzeń publiczna wpływa na komfort psychiczny oraz na atrakcyjność osiedlania się. Wielu respondentów traktuje przyrodę jako kluczowy atut regionów takich jak województwo podlaskie. Równocześnie ważna jest rozbudowana oferta kultury, rozrywki i integracji społecznej. Ludzie chcą mieć gdzie wychodzić, spotykać się i rozwijać swoje pasje. Atrakcyjny region zapewnia bogatą ofertę wydarzeń, instytucji kultury oraz miejsc sprzyjających integracji. Brak takich możliwości był często wskazywany jako bariera rozwoju mniejszych miejscowości.

BI1: „(...) dostępność terenów zielonych (...), poczucie bezpiecznego i spokojnego trybu życia”.

BE4: „Powinien [region] łączyć nowoczesność z naturą – tak, aby praca i rozwój zawodowy nie wymagały rezygnacji ze spokoju i bliskości lasów”.

SE1: „Zadbana przestrzeń miejska – czyste, dużo zieleni”.

SE5: „(...) dobra okolica/natura oraz warunki pozwalające normalnie żyć”.

BI5: „ (...) więcej kulturalnych miejsc np. na koncerty (...)”

ŁI1: „Dostęp do przestrzeni takich jak teatry, kina i wszelkiego rodzaju miejsca kultury i integracji społecznej”.

SE3: „Dostęp do kultury, sportu i rozrywki”.

BE6: „(...) [dostępność] miejsc do spotkań ze znajomymi bądź rozwijania swoich pasji”.

Atrakcyjny region to taki, który wspiera młodych ludzi i rozwija nowoczesne formy pracy, edukacji i integracji. Ważna jest otwartość na ich potrzeby, innowacyjność, kreatywność oraz tworzenie nowatorskich przestrzeni, takich jak coworkingi, inkubatory czy miejsca spotkań. W opinii badanych młodych mieszkańców taka otwartość społeczną, ale również technologiczną napędzać będzie rozwój regionu. Region powinien umożliwiać także życie w równowadze (work-life balance), bez nadmiernych kosztów i bez tracenia czasu na dojazdy. Koszty utrzymania muszą być adekwatne do zarobków, a mieszkańcy chcą mieć czas na życie poza pracą. Racjonalne koszty życia to jeden z najważniejszych czynników decydujących o tym, czy młodzi ludzie zostaną w regionie.

BI2: „Region powinien cechować się otwartością na młodych ludzi (...) miejscami co-workingowymi oraz punktami, w których można się zrelaksować i odpocząć”.

BE7: „Powinien cechować się otwartością, kreatywnością, innowacyjnością, dbałością o mieszkańców i ich potrzeby”.

SE4: „(...) otwartość na innowacje oraz stworzenie przestrzeni, w której młodzi ludzie czują, że mają realny wpływ na to, co dzieje się w ich otoczeniu”.

BE3: „Atrakcyjny region (...) stale rozwijający się korzystając z nowoczesnych technologii”.

BI1: „Powinien umożliwiać zachowanie balansu życiowego (...), w którym nie traci się czasu np. na zbędne dojazdy”.

SI3: „Region (...) oferujący rozsądny stosunek zarobków do wydatków zdecydowanie jest dla mnie atrakcyjny”.

SI2: „Optymalne koszty utrzymania”.

ŁE2: „Funkcjonalna równowaga, która pozwala na realizację celów zawodowych i edukacyjnych bez konieczności rezygnacji z wysokiej jakości życia codziennego”.

Podsumowując, atrakcyjny region to zatem taki, który zapewnia stabilną pracę, wysokiej jakości edukację, dostępne mieszkania i sprawne usługi publiczne, tworząc poczucie bezpieczeństwa oraz realne możliwości rozwoju. Jednocześnie oferuje dobrze zorganizowany transport, przyjazną, zadbaną przestrzeń z dostępem do natury, a także bogatą ofertę kultury, rekreacji i miejsc integracji. Kluczowa jest również otwartość na młodych, innowacyjność i sprzyjanie work-life balance, dzięki czemu mieszkańcy mogą żyć wygodnie, rozwijać się i planować przyszłość bez konieczności wyjazdu.

Po określeniu cech, jakie powinien posiadać region atrakcyjny do życia i rozwoju badanych młodych ludzi, poproszono o wskazanie, jakie działania powinni podjąć

pracodawcy, władze lokalne i jednostki edukacyjne w regionie, aby województwo podlaskie mogło stać się właśnie takim miejscem.

Młodzi mieszkańcy zasugerowali szereg takich działań. Najczęściej przewijającym się wątkiem było wskazanie do tworzenia stabilnych, dobrze płatnych miejsc pracy i oferowania jasnych ścieżek rozwoju. W tym kontekście pracodawcy powinni zwiększać liczbę ofert, podnosić konkurencyjność wynagrodzeń i wprowadzać przejrzyste ścieżki awansu, aby zatrzymać młodych i wysoko wykwalifikowanych pracowników. Stabilność zatrudnienia i możliwość rozwoju to zasadnicza zmiana, jaka mogłaby doprowadzić do ograniczenia migracji poza województwo. Niektórzy badani wskazali też potrzebę zbliżenia poziomu wynagrodzeń i liczby ofert pracy do standardów większych ośrodków, co miałyby podnieść konkurencyjność regionu i ograniczyć odpływ młodych. Pojawiła się również opinia o potrzebie zmian systemowych, które mogłyby odblokować szersze stosowanie stabilnych form pracy.

SE3: „Pracodawcy mogliby oferować (...) jasne ścieżki rozwoju oraz wynagrodzenia bardziej konkurencyjne wobec innych regionów (...), mogliby też oferować bardziej rozbudowane programy stażowe”.

BE2: „Pracodawcy powinni oferować (...) przejrzyste ścieżki awansu”.

SI1: „Tworzenie stabilnych i dobrze wynagradzanych miejsc pracy, szczególnie dla młodych i wysoko wykwalifikowanych osób”.

BE7: „Powinni przede wszystkim dopasować wynagrodzenia i liczbę ofert pracy do innych regionów Polski”.

SE5: „Pracodawcy: więcej ofert pracy w zawodach i realne ścieżki rozwoju; konkurencyjne wynagrodzenia; jasne zasady awansu i szkolenia dla młodych”.

SI3: „(...) po prostu możliwości uczciwej pracy, która doprowadziłaby ich do sukcesu i możliwości życia na godnym poziomie”.

BE8: „(...) pracodawcy powinni tworzyć stabilne i dobrze płatne miejsca pracy oraz oferować możliwości rozwoju zawodowego (...)”

BE10: „Władze – dokonać reformy w formach zatrudnienia i kosztach pracodawcy – to nie wina pracodawców, że pracujemy na śmieciowych umowach, tylko przytłaczające koszty etycznego zatrudnienia pracownika (...)”.

Inwestycje w ludzi i rozwój kompetencji pracowników powinien być zasadniczo standardem. Szkolenia, kursy, podyplomówki, budżety rozwojowe i współfinansowanie studiów zwiększyłyby produktywność przedsiębiorstw, ale i atrakcyjność regionu. Równocześnie, co było wskazywane bardzo często sugerowano otwarcie na osoby bez doświadczenia oraz wprowadzenie szerszego programu stażowego i praktyki. Przedsiębiorcy powinni dawać szansę kandydatom na start oraz rozbudowywać staże i praktyki (płatne w przypadku dłuższych form), co skróciłoby drogę wejścia na rynek pracy i zbliżyło kompetencje absolwentów do oczekiwań pracodawców.

SI1: „Inwestowanie w rozwój kompetencji pracowników np. szkolenia, kursy, studia podyplomowe”.

ŁE5: „Pracodawcy powinni inwestować w programy rozwoju kompetencji pracowników oraz współpracować z uczelniami i szkołami (...)”

BE4: „Pracodawcy powinni dawać większe szanse osobom bez doświadczenia i oferować szkolenia, które pozwolą się wdrożyć”.

SE1: „Powinni organizować praktyki i staże – płatne, jeżeli mają trwać dłużej niż miesiąc (...). Pracodawcy powinni przyjmować pracowników bez doświadczenia, ale z wykształceniem kierunkowym”.

Często w odpowiedziach respondentów pojawiał się aspekt rozszerzenia i unowocześnienia oferty kształcenia (zwłaszcza technicznej i praktycznej). Uczelnie i szkoły powinny dostosować kierunki do potrzeb gospodarki, wzmacniać rozwój umiejętności praktyczny, ale i dbać o poszerzanie kompetencji cyfrowych. Ważne jest też doradztwo zawodowe i wsparcie w wejściu na rynek pracy. Jednostki edukacyjne powinny tworzyć programy kształcenia z udziałem pracodawców, angażować praktyków i organizować praktyki/staże, tak by studenci zdobywali realne umiejętności. Lepsze powiązanie nauki z rynkiem pracy poprzez współpracę uczelni i szkół z biznesem pomoże zatrzymać absolwentów w regionie. Pojawiły się też głosy o wspólnych inicjatywach pracodawców, władz i uczelni w formie akademii kompetencji, ścieżek kształcenia „pod zawód” z gwarancją pracy i lokalnych inkubatorów, co mogłoby pokazać młodym ludziom jasną perspektywę rozwoju w regionie.

BE1: „Uczelnie powinny w większym stopniu stawiać na jakość kształcenia oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy”.

BE8: „Jednostki edukacyjne (...) powinny dostosowywać ofertę kształcenia do potrzeb rynku pracy, rozwijać kompetencje praktyczne i cyfrowe (...)”

SE3: „Jednostki edukacyjne mogłyby poszerzać ofertę kierunków (zwłaszcza technicznych) (...) rozwijać doradztwo zawodowe i ułatwiać zdobywanie kompetencji potrzebnych na rynku pracy”.

ŁE8: „Programy studiów mogłyby być tworzone we współpracy z pracodawcami, a część zajęć powinna być prowadzona przez praktyków (...). (...) już w trakcie studiów mogłoby podejmować pracę zgodną z kierunkiem kształcenia”.

BE2: „Niezbędna jest również współpraca uczelni z biznesem, aby programy nauczania odpowiadały na realne potrzeby lokalnej gospodarki”.

SE5: „Edukacja (...) lepsze powiązanie nauki z rynkiem pracy (praktyki, staże, współpraca z firmami) (...)”

SI4: „(...) wspólnie tworzone studia/akademie rozwijające kompetencje specjalistyczne i gwarantujące przyszłe zatrudnienia”.

ŁE1: „Jednostki edukacyjne powinny (...) promować współpracę z przedsiębiorstwami oraz umożliwiać rozwój kompetencji praktycznych i kreatywnych”.

ŁE4: „Jednostki edukacyjne powinny rozwijać nowoczesne kierunki studiów i współpracę z biznesem”.

Często przewijającym się wątkiem w wypowiedziach badanych młodych ludzi z województwa podlaskiego była konieczność inwestycji w transport i infrastrukturę publiczną. Priorytetem powinny być połączenia z większymi miastami (szczególnie kolejowe), ale też rozwój komunikacji miejskiej, infrastruktury mieszkaniowej oraz usługowej. Lepsza mobilność i zaplecze miejskie powinny podnieść atrakcyjność życia i pracy. Równocześnie warto zwrócić uwagę na ułatwienie startu życiowego i politykę mieszkaniową (tańsze mieszkania, dostępność najmu), która przewijała się w sugestiach respondentów jako istotna dla zatrzymania młodych. Równie ważna jest poprawa jakości usług medycznych i komunikacji na linii urząd – obywatel, tak aby podnieść jakość ochrony zdrowia i usprawnić przepływ informacji o wsparciu/dotacjach oraz procedurach z nimi związanych.

BE8: „Władze lokalne powinny inwestować w transport, infrastrukturę i mieszkalnictwo, poprawiać jakość usług publicznych”.

SE5: „Władze lokalne: poprawa połączeń transportowych (szczególnie kolejowych i połączeń z większymi miastami) (...) wspieranie dostępności mieszkań”.

BE6: „Przede wszystkim zacząłbym od doinwestowania w komunikację miejską”.

BE4: „Władze lokalne muszą (...) ułatwiać start życiowy (np. tańsze mieszkania)”.

ŁE2: „Władze lokalne muszą priorytetowo zainwestować w poprawę jakości usług medycznych (...). Równolegle niezbędna jest reforma komunikacji na linii urząd–obywatel, (...) transparentnych systemów informacyjnych (...)”.

ŁE1: „Władze lokalne powinny wspierać rozwój infrastruktury transportowej, mieszkalnej i usług publicznych”.

Zaakcentowano również potrzebę działań przyciągających inwestorów i wzmacniających przedsiębiorczość. Władze lokalne powinny rozwijać specjalne strefy ekonomiczne, ulgi i programy wsparcia, by przyciągać duże i nowoczesne firmy, ale też wspierać lokalny biznes. Podkreślono też potrzebę budowy lotniska jako elementu przełamania peryferyjności.

SE2: „Tworzenie i rozwijanie stref ekonomicznych oraz ulg dla przedsiębiorców, aby zachęcić duże firmy do inwestowania w regionie”.

BE6: „(...) dofinansowania dla przedsiębiorców na dni otwarte firm dla studentów oraz więcej miejsc na staże”.

ŁE10: „Przyciąganie inwestorów i inwestowanie w przemysł biotechnologiczny, farmaceutyczny, informatyczny, nowe technologie”.

ŁE6: „(...) stworzenie lotniska w województwie podlaskim, utworzenie specjalnych stref ekonomicznych oraz inwestycje poprawiające wykluczenie komunikacyjne”.

Pojawiały się też głosy o konieczności rozwoju oferty kultury i integracji. Władze i instytucje kulturalne powinny działać wspólnie nad bogatszym, całorocznym kalendarzem wydarzeń oraz praktycznymi instrumentami dostępu do kultury (bony, karnety). Takie działania wzmacniają więź z regionem i poprawiają jakość życia. Wskazano również na konieczność godzenia rozwoju gospodarczego z walorami spokoju i jakości życia, które są atutem regionu. Respondenci oczekiwaliby także systematycznego dialogu społecznego z młodymi ludźmi (badania, konsultacje) ze strony zarówno władz, jak i jednostek edukacyjnych, a także wdrażania ich pomysłów, co budowałoby poczucie współodpowiedzialności za rozwój regionu.

SE3: „(...) tworzyć i promować ofertę kulturalno-sportową przez cały rok”.

ŁI1: „Współpraca z istniejącymi już miejscami kultury. Np. bony, karnety itp. do takich miejsc”.

ŁE2: „Odejdźcie od wyłącznie małych, lokalnych inicjatyw na rzecz (...) wydarzeń o większej skali i różnorodności tematycznej”.

SE2: „Natura w regionie już stanowi ogromny atut, dlatego działania powinny skupić się przede wszystkim na rozwoju gospodarczym”.

BE4: „(...) pytać młodych o zdanie i wdrażać ich pomysły (...)”

ŁE3: „Niezbędne jest prowadzenie regularnego dialogu z młodymi ludźmi poprzez badania ankietowe, aby lepiej poznać ich potrzeby”.

ŁE9: „Jednostki edukacyjne – rozmowa ze studentami, uczniami, szczególnie z absolwentami i wdrażanie ich pomysłów”.

Poddani badaniu młodzi mieszkańcy województwa podlaskiego spójnie (bez względu na podregion zamieszkania) podkreślali, że kluczowe dla rozwoju regionu jest tworzenie stabilnych, dobrze płatnych miejsc pracy, szeroki dostęp do staży i praktyk oraz stwarzanie nowych możliwości rozwoju, działania te mogłyby znacząco ograniczyć migrację. Równie ważne są w ich opinii unowocześnienie oferty edukacyjnej i ściślejsza współpraca szkół i uczelni z biznesem, aby kształcenie lepiej odpowiadało na potrzeby rynku pracy. Badani wskazali też na potrzebę inwestycji w transport, mieszkalnictwo, usługi publiczne i infrastrukturę oraz przyciągania inwestorów i rozwijania kultury, co łącznie tworzyłoby warunki sprzyjające pozostawaniu i rozwojowi młodych ludzi w regionie.

6. Ocena czynników motywujących i barier migracyjnych

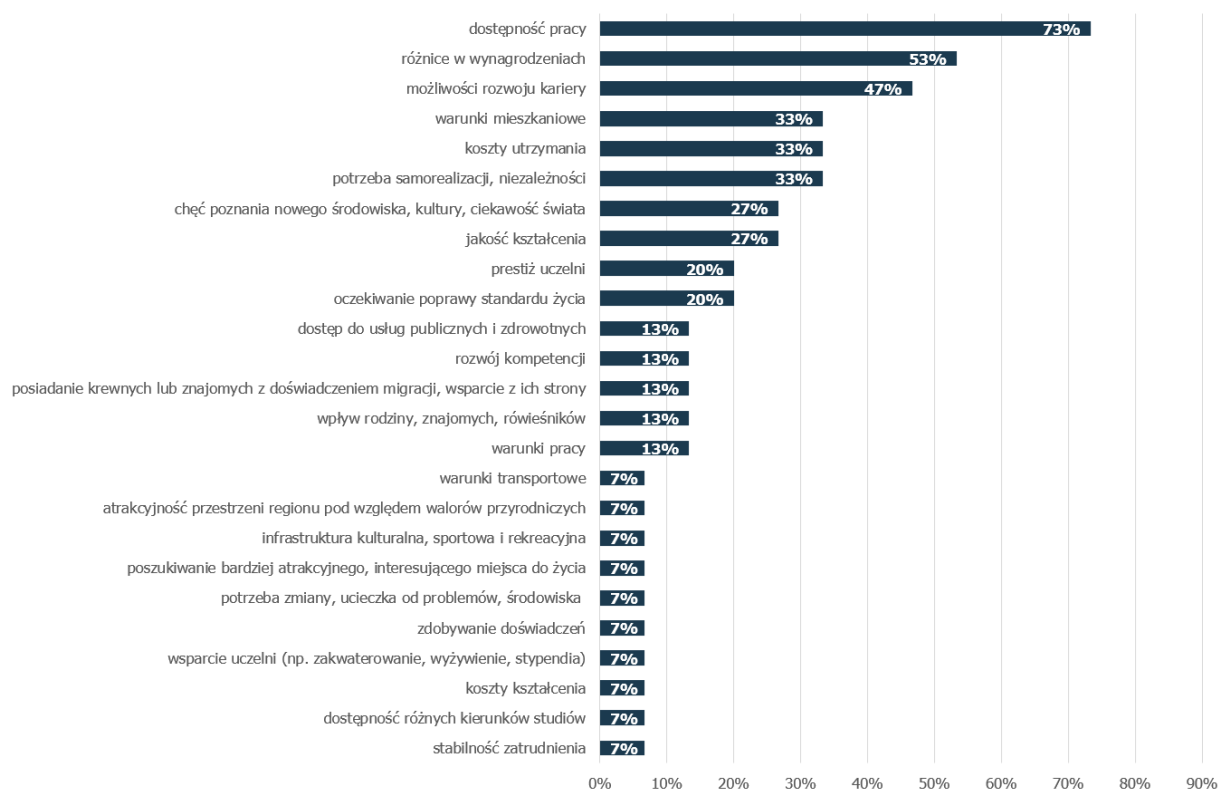
6.1. Kluczowe motywatory migracji w perspektywie młodych ludzi w podziale na poszczególne podregiony

W ostatniej części badania młodzi mieszkańcy reprezentujący województwo podlaskie zostali poproszeni o ocenę determinant i barier migracyjnych. W tym celu w pierwszej kolejności otrzymali listę czynników motywujących do migracji z prośbą o wskazanie, które z nich są w ich opinii kluczowe. Była to lista 33 czynników, które zostały wyodrębnione w wyniku przeglądu literatury zaprezentowanego w rozdziale trzecim niniejszej publikacji. Respondentów poproszono o wskazanie maksymalnie pięciu najistotniejszych determinant.

Analizując opinie młodych ludzi uzyskane w podregionie białostockim (Rysunek 9) można zauważyć, że trzy czynniki wskazywane najczęściej jako kluczowe to czynniki o charakterze ekonomicznym: dostępność pracy (73% wskazań), różnice w wynagrodzeniach (53% wskazań) oraz możliwość rozwoju kariery (47% wskazań). W wyróżnionych jako kluczowe determinantach silną obecność zaznaczyły: aspekt przestrzenno-infrastrukturalny (koszty utrzymania oraz warunki mieszkaniowe – oba wskazane w przypadku 33% odpowiedzi), kulturowo-aspiracyjny (potrzeba samorealizacji, niezależności – również 33% wskazań; chęć poznania nowego środowiska, ciekawość świata – 27% wskazań) oraz edukacyjny (jakość kształcenia – 27% odpowiedzi oraz prestiż uczelni – 20% odpowiedzi). Dopełnieniem pierwszych dziesięciu w powstałym rankingu czynników było oczekiwanie poprawy standardu życia, czynnik o charakterze ekonomicznym (wskazany w 20% przypadków). Część spośród wszystkich ocenianych czynników nie została wskazana przez żadnego z badanych jako kluczowa (8 czynników), była to cała grupa motywacji instytucjonalno-politycznych, jedna ekonomiczna (poziom bezrobocia i bezrobocie młodych), jedna edukacyjna (mobilność akademicka) oraz dwie społeczne (wzorce kulturowe w rodzinie/środowisku oraz otwartość i życzliwość lokalnej społeczności). Struktura wyborów respondentów w podregionie białostockim według grup czynników to dominacja czynników ekonomicznych, o umiarkowanym znaczeniu przestrzenno-infrastrukturalnych i kulturowo-aspiracyjno-psychologicznych oraz nieco mniejszym udziale edukacyjnych, z niewielkim wpływem społecznych.

Młodzi ludzie z podregionu białostockiego biorący udział w badaniu koncentrowali się przede wszystkim na indywidualnych możliwościach, takich jak dostępność pracy, wysokość wynagrodzenia czy perspektywy rozwoju zawodowego, a nie na ogólnych wskaźnikach sytuacji gospodarczej, np. poziomie bezrobocia. Również istotna okazała się jakość życia, zwłaszcza koszty utrzymania i warunki mieszkaniowe, które zostały ocenione podobnie wysoko jak czynnik aspiracyjny dotyczący potrzeby samorealizacji. W obszarze edukacji kluczowe znaczenie okazały się mieć jakość i prestiż, podczas gdy aspekty finansowe, różnorodność czy organizacja kształcenia

zeszły na dalszy plan. Czynniki społeczne i instytucjonalne mają natomiast znikomą siłę oddziaływania – wyjątek stanowi wpływ i wsparcie bliskich osób.

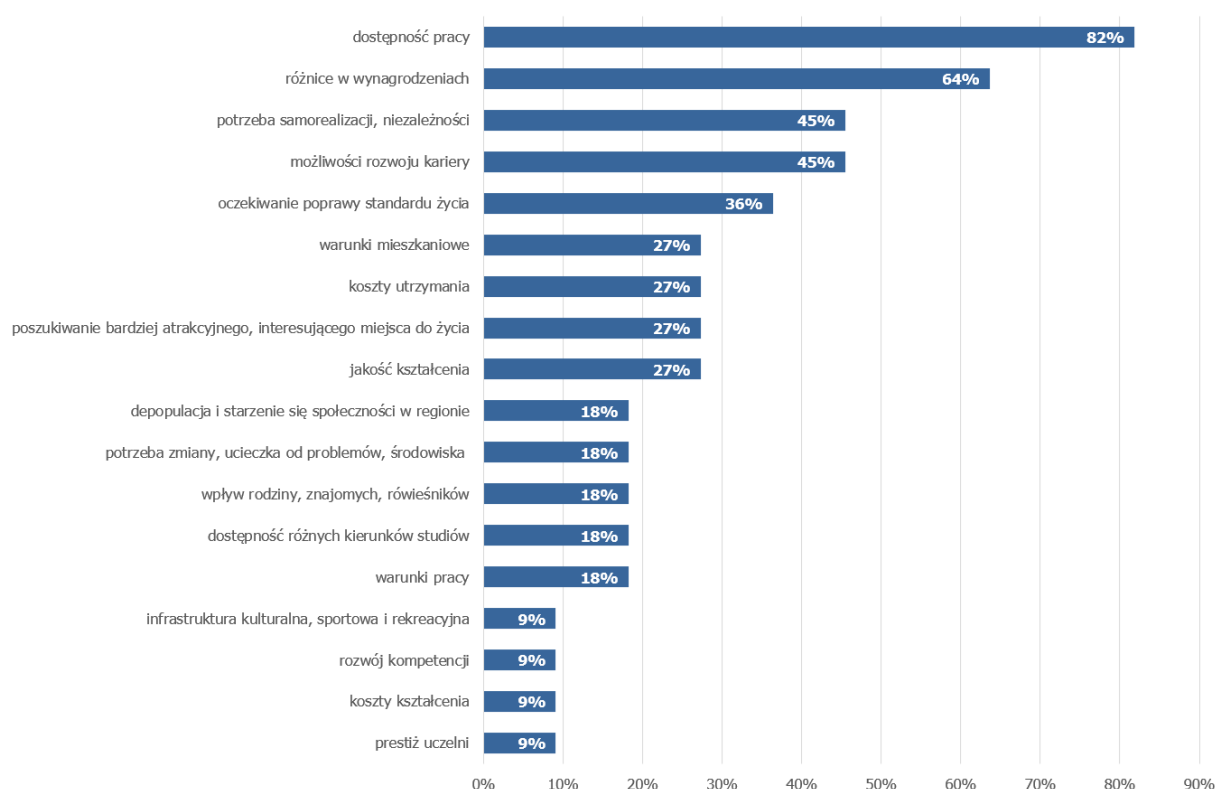

Rysunek 9. Zestaw kluczowych czynników motywujących do migracji w ocenie młodych ludzi wraz z odsetkiem wskazań – perspektywa podregionu białostockiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników wywiadów (N=15).

W odpowiedziach badanych z podregionu suwalskiego ponownie widać wyraźne skupienie na indywidualnych korzyściach i realnych możliwościach, które mogą poprawić sytuację ekonomiczną i życiową jednostki (Rysunek 10). Najwyżej ocenionymi pozostały czynniki bezpośrednio związane z rynkiem pracy, takie jak dostępność zatrudnienia (82% wskazań), różnice w wynagrodzeniach (64% odpowiedzi) czy możliwości rozwoju kariery (45% wskazań). To pokazuje silne skupienie młodych ludzi z podregionu na przede wszystkim tym, co przekłada się na realny standard życia. Znaczącą rolę w opiniach tej grupy badanych odgrywały również wybrane motywacje aspiracyjne. Wysoko oceniona potrzeba samorealizacji i niezależności (45% odpowiedzi) wskazuje, że migracja jest rozumiana nie tylko jako poprawa warunków ekonomicznych, lecz także jako sposób na rozwój osobisty. Podobnie kształtują się wyniki dotyczące determinant przestrzenno-infrastrukturalnych. W tym zakresie wybierane były koszty utrzymania, warunki mieszkaniowe czy ogólna atrakcyjność miejsca do życia (po 27% wskazań). Respondenci zwracają zatem uwagę na to, jaka będzie przewidywana jakość życia i jak będzie wyglądało codzienne życie w nowym miejscu. W obszarze edukacji

ponownie wyróżniono jakość kształcenia (27% odpowiedzi), podczas gdy czynniki związane z kosztami studiów czy prestiżem uczelni (po 9% wskazań), mają drugorzędne znaczenie. Z kolei czynniki społeczne wykazały niewielki wpływ (wśród nich wyróżnione jako jedyne oddziaływanie rodziny, znajomych i rówieśników – 18% wskazań). Wygląda więc na to, że decyzje migracyjne mogą być w tej grupie konsultowane i wspierane przez bliskich, ale motywacja do wyjazdu wynika głównie z indywidualnych dążeń. Dominującą grupą były ponownie czynniki ekonomiczne, uzupełniane perspektywą przestrzenno-infrastrukturalną i kulturowo-aspiracyjno-psychologiczną, z niewielkim wpływem determinant edukacyjnych i niewielkim społecznym.

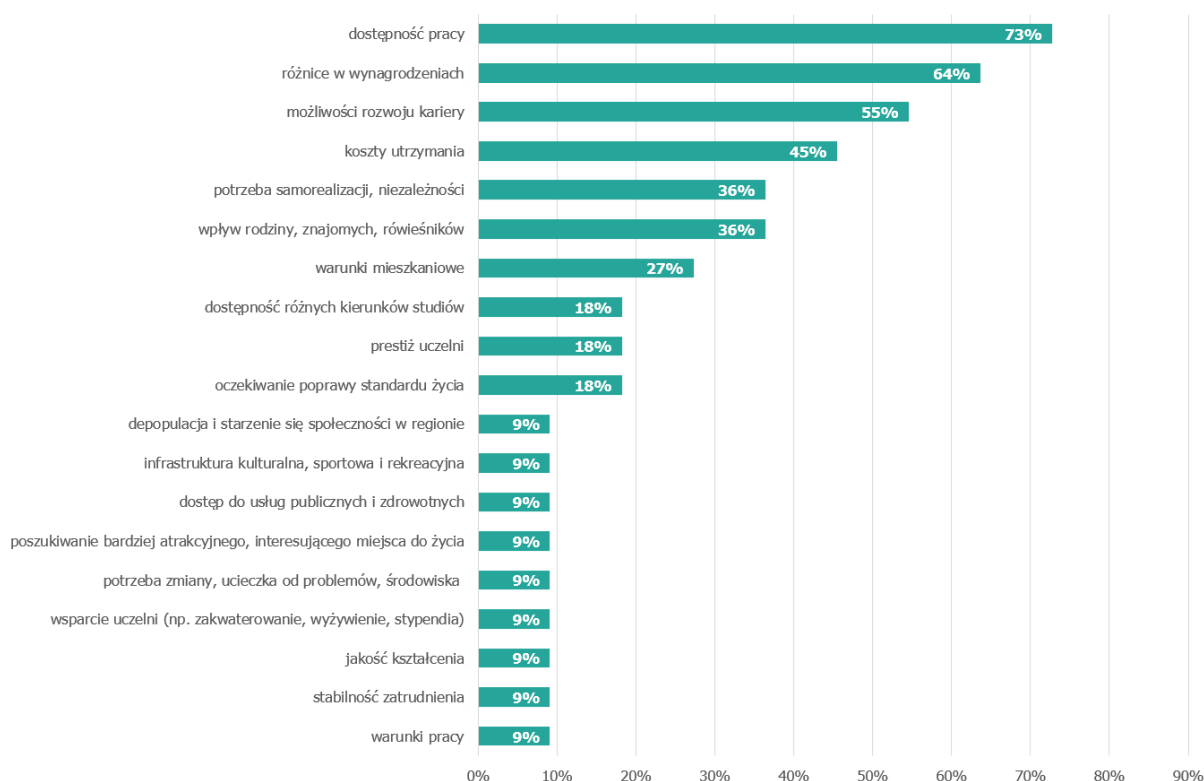
Rysunek 10. Zestaw kluczowych czynników motywujących do migracji w ocenie młodych ludzi wraz z odsetkiem wskazań – perspektywa podregionu suwalskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników wywiadów (N=11).

Warto zwrócić uwagę na szeroką grupę czynników (było ich w podregionie suwalskim 15), które nie zostały wskazane ani razu jako kluczowe. Znalazły się w niej poziom bezrobocia młodych, czy stabilność zatrudnienia, mobilność akademicka i wsparcie uczelni, wzorce kulturowe, wsparcie krewnych z doświadczeniem migracji, poziom życzliwości społeczności, ciekawość świata i nowych doświadczeń, dostęp do usług publicznych, atrakcyjność przyrodnicza, transportowa oraz cała grupę czynników instytucjonalno-politycznych. Oznacza to, że respondenci w pierwszej kolejności nie opierają swoich decyzji na makrotrendach, ofertach systemowych

ani uwarunkowaniach instytucjonalnych – nie postrzegają ich jako czynników decydujących.

Ostatnim analizowanym podregionem był podregion łomżyński (Rysunek 11).

Rysunek 11. Zestaw kluczowych czynników motywujących do migracji w ocenie młodych ludzi wraz z odsetkiem wskazań – perspektywa podregionu łomżyńskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników wywiadów (N=11).

W zestawie odpowiedzi z podregionu łomżyńskiego ponownie dominowało ekonomiczne podejście do decyzji migracyjnych. Najwyżej ocenione czynniki to dostępność pracy (73% wskazań), różnice w wynagrodzeniach (64% odpowiedzi) oraz możliwości rozwoju kariery (55%) (do zestawu istotnych ekonomicznych czynników można dodać jeszcze oczekiwanie poprawy standardu życia –18% wskazań oraz pojawiające się już rzadko warunki pracy i stabilność zatrudnienia – po 9 % wskazań). Respondenci i w tym podregionie kierują się przede wszystkim twardymi, mierzalnymi korzyściami ekonomicznymi, które bezpośrednio przekładają się na poprawę sytuacji materialnej i zawodowej. Znaczną wagę okazały się mieć również uwarunkowania przestrzenno-infrastrukturalne. Liczniej wskazywano koszty utrzymania (45%), warunki mieszkaniowe (27%), a także rzadziej oceniane jako kluczowe czynniki takie jak dostęp do usług publicznych, infrastruktura kulturalna, sportowa i rekreacyjna oraz depopulacja i starzenie się społeczności w regionie. Migracja postrzegana była w tej grupie nie tylko jako zmiana w obszarze pracy, ale też jako możliwość poprawy jakości życia (gdzie mogą mieszkać, jakie są koszty,

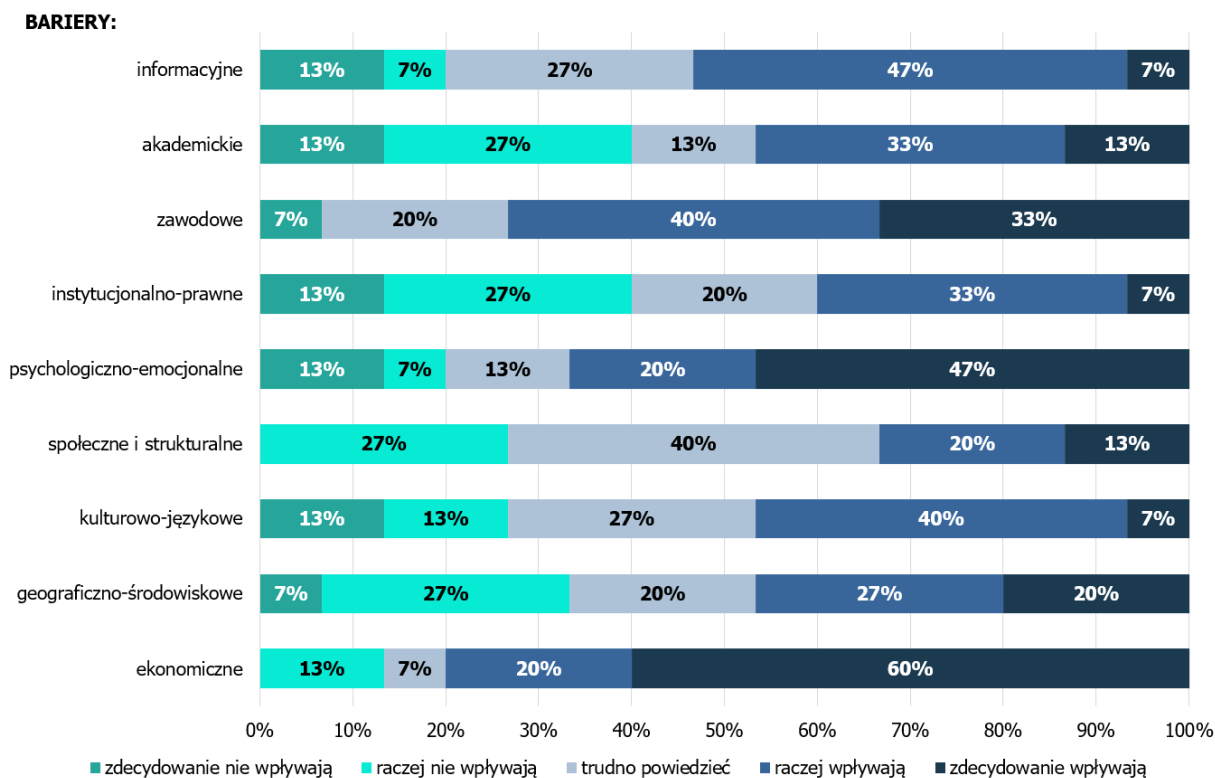
jakie zaplecze oferuje lokalne otoczenie). Dość wysoko uplasowały się również motywacje aspiracyjne i indywidualne, zwłaszcza potrzeba samorealizacji i niezależności (36% odpowiedzi), ale także wskazywane rzadziej potrzeba zmiany, ucieczka od problemów, środowiska czy poszukiwanie bardziej atrakcyjnego, interesującego miejsca do życia, tak więc decyzje migracyjne nie są wyłącznie ekonomiczne, lecz mają również wymiar osobistego rozwoju. Jednocześnie inne czynniki z tej grupy, jak ciekawość świata, zdobywanie doświadczeń, rozwój kompetencji nie były wskazywane jako kluczowe w ogóle. W obszarze edukacji znaczenie przypisano różnorodności i prestiżowi związanych z kształceniem (po 18% wskazań), a także wsparciu uczelni i ponownie jakości kształcenia (choć wskazywanej tu zdecydowanie rzadziej), podczas gdy koszty studiów, mobilność akademicka czy wsparcie uczelni nie odgrywają kluczowej roli. Jedynym społecznym czynnikiem o wysokim znaczeniu pozostaje wpływ rodziny, znajomych i rówieśników (36% odpowiedzi), co potwierdza, że decyzje są zakorzenione w osobistych relacjach, a nie w szerzej rozumianej sytuacji społecznej. Pozostałe społeczne czynniki (otwartość społeczności, wzorce kulturowe, doświadczenie migracyjne bliskich) nie przyciągnęły uwagi. Tu również można zauważyć, że grupa czynników nie wskazywanych w ogóle była dość obszerna (14). Jako kluczowe dominowały czynniki ekonomiczne, podczas gdy grupa przestrzenno-infrastrukturalna również była silnie reprezentowana. Czynniki aspiracyjne także mają zauważalny udział za sprawą samorealizacji, zaś edukacyjne to wpływ umiarkowany. Społeczne to jedynie jeden wysoko oceniony czynnik, zaś instytucjonalne pomijane w pierwszej kolejności.

6.2. Bariery wpływające na decyzje migracyjne w ocenie młodych osób w podziale na poszczególne podregiony

W dalszej kolejności badani zostali poproszeni również o ocenę wskazanych barier migracyjnych. Respondenci mieli ocenić podane 9 grup barier w skali od 1 do 5 określając, w jakim stopniu podana grupa barier w ich opinii wpływa na decyzję o rezygnacji z migracji i pozostaniu w miejscu zamieszkania. Ocena mogła przyjąć wartości: 1 – zdecydowanie nie wpływa, 2 – raczej nie wpływa, 3 – trudno powiedzieć, 4 – raczej wpływa lub 5 – zdecydowanie wpływa na decyzje migracyjne.

Wśród respondentów związanych z podregionem białostockim najsilniej odczuwane bariery (najwyższy odsetek odpowiedzi „raczej wpływają” i „zdecydowanie wpływają”) to bariery ekonomiczne (80% odpowiedzi sugerujących pewną siłę wpływu i 60% uznających je za zdecydowanie wpływające) (Rysunek 12). Ekonomia to najmocniej odczuwany czynnik blokujący – koszty wyjazdu, koszty transportu, koszty relokacji (związane z osiedleniem się w nowym miejscu), ograniczone możliwości finansowe rodziny, ryzyko finansowe związane z migracją, czy koszty utrzymania w miejscu docelowym. Drugą grupą ocenioną jako raczej bądź zdecydowanie wpływającą na decyzje migracyjne była grupa barier zawodowych (33% opinii o zdecydowanym wpływie oraz 40% o wpływie). Wymienione tu: obawa

przed pracą poniżej kwalifikacji i dyskryminacją na rynku pracy, poczucie braku wystarczającego doświadczenia i kwalifikacji uznano zatem za istotne bariery migracji. Wskazano również na wysoką rolę lęku przed zmianą, niepewności dotyczącej przyszłości, stresu związanego z adaptacją, silnego przywiązania i/lub ewentualnej zależności finansowej od rodziny i znajomych, obawy przed niepowodzeniem, czy przywiązania do regionu. Stanowiły one opis grupy barier psychologiczno-emocjonalnych, którą jako oddziałujące lub silnie oddziałujące wskazało sumarycznie 67% respondentów. Silniejszy wpływ, a więc podkreślany przez ponad połowę badanych można zauważyć też w ocenie barier informacyjnych (sumarycznie 54% wskazań, w tym 7% zdecydowanego wpływu). Respondenci zatem również wyraźnie zaznaczyli istotę braku wiedzy lub niepewności co do warunków życia i zatrudnienia w nowym miejscu. Równocześnie 27% nie potrafiło określić oddziaływania tej grupy barier.

Rysunek 12. Ocena wpływu wybranych grup barier migracyjnych na decyzję o rezygnacji z migracji i pozostaniu w miejscu zamieszkania – perspektywa podregionu białostockiego

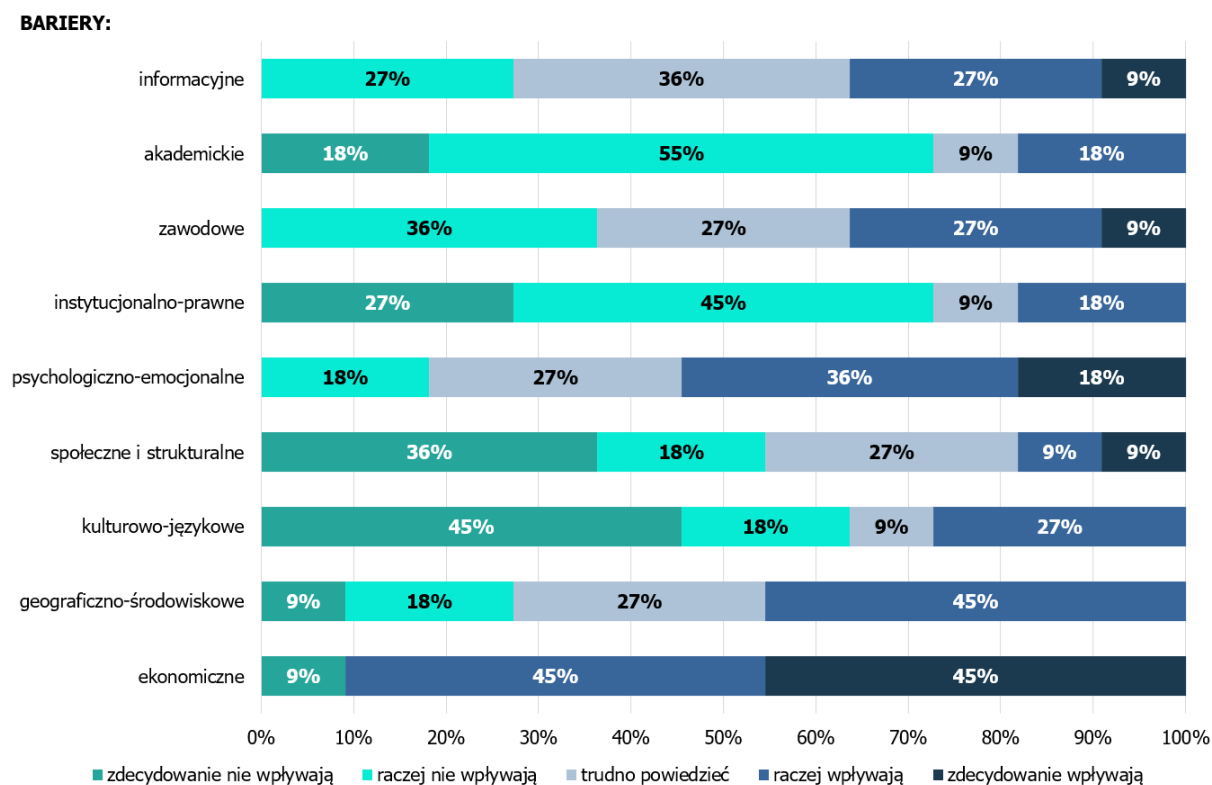
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników wywiadów (N=15).

Bariery kulturalno-językowe (różnice językowe, różnice kulturowe i obyczajowe) można uznać za oddziałujące w stopniu umiarkowanym (47% opinii o wpływie i 27% odpowiedzi sugerujących niepewność). Na podobnym poziomie oceniono bariery geograficzno-środowiskowe (duża fizyczna odległość, czas podróży, trudność podróży) – 47% respondentów uważa, że wpływają one na decyzje migracyjne,

a 34%, że nie wpływają. Biurokracja i wymogi formalne, regulacje i przepisy dotyczące pobytu, stanowiące bariery instytucjonalno-prawne zostały ocenione w 40% przypadków jako wpływające na decyzje migracyjne i równocześnie 40% jako niewpływające. Bariery akademickie, obejmujące obawy przed wydłużeniem czasu studiów, różnice programowe i niepewność dotyczącą uznawalności zaliczeń czy trudności w adaptacji do nowego systemu edukacyjnego wiązały się w 46% odpowiedzi z wskazaniem ich oddziaływania oraz 40% wskazań o braku ich oddziaływania. Największą niepewność w odpowiedziach można zauważyć w przypadku barier społecznych i strukturalnych (wskazanie „trudno powiedzieć” wybrało aż 40% poddanych wywiadam młodych ludzi z podregionu białostockiego). Respondenci nie mieli w większości jasnej opinii o oddziaływaniu braku sieci wsparcia społecznego, różnic statusu społecznego i poziomu zamożności czy segregacji przestrzennej. Równocześnie 33% wskazało na ich oddziaływanie, a 27% skłaniało się ku stwierdzeniu, że raczej nie wpływają one na decyzje migracyjne. Najpewniej respondenci czuli się podczas oceny czynników ekonomicznych (jedynie 7% wybrało odpowiedź „trudno powiedzieć”).

Analizując odpowiedzi badanych młodych ludzi z podregionu suwalskiego (Rysunek 13) można zauważyć, że za zdecydowanie najsilniej oddziałujące na decyzje migracyjne bariery uznano bariery ekonomiczne. Prawie wszyscy respondenci potwierdzili ich wpływ, z czego połowa określiła go jako zdecydowany. Kolejną wysoko ocenioną grupą były bariery psychologiczno-emocjonalne, łącznie 54% osób uznało je za wpływające na decyzje migracyjne. Równocześnie 27% wskazało, że jest to trudne do określenia. Na podobnym poziomie oceniono bariery geograficzno-środowiskowe (45% wskazań na „raczej wpływają”, brak osób wskazujących na zdecydowany wpływ), tu również jedna czwarta respondentów nie była w stanie określić czy taki wpływ istnieje lub nie. W przypadku barier informacyjnych badani wykazali największą niepewność ze wszystkich kategorii (36% odpowiedzi „trudno powiedzieć”). Ci, którzy zdecydowali się ocenić wpływ podzielili się na dwie grupy – nieco większą wskazującą na istnienie wpływu oraz nieco mniejszą zaprzeczającą jego istnienie. Podobnie oceniono bariery zawodowe, które podobny odsetek osób ocenił zarówno jako mające wpływ (36%), niemające wpływu (36%) oraz takie, w przypadku których ten wpływ trudno ocenić (27%). Pozostałe grupy barier zostały uznane przez większość oceniających młodych ludzi (w każdym przypadku ponad 50% wskazań) za bariery niewpływające bądź raczej niewpływające na decyzje migracyjne. Były to między innymi bariery kulturowo-językowe (45% – „zdecydowanie nie wpływają”, co było najwyższym odsetkiem tej odpowiedzi biorąc pod uwagę odpowiedzi w podregionie suwalskim i 18% – „raczej nie wpływają”). Podobnie bariery instytucjonalno-prawne (72% respondentów uważało, że nie wpływają lub raczej nie wpływają) oraz akademickie (73% odpowiedzi raczej bądź zdecydowanie nie wpływają). Z kolei w przypadku barier społecznych i strukturalnych łącznie 54% uznało brak wpływu, a jedynie 18%

potwierdziło wpływ na decyzje migracyjne, a 27% określiło, że jest to trudne do wskazania.

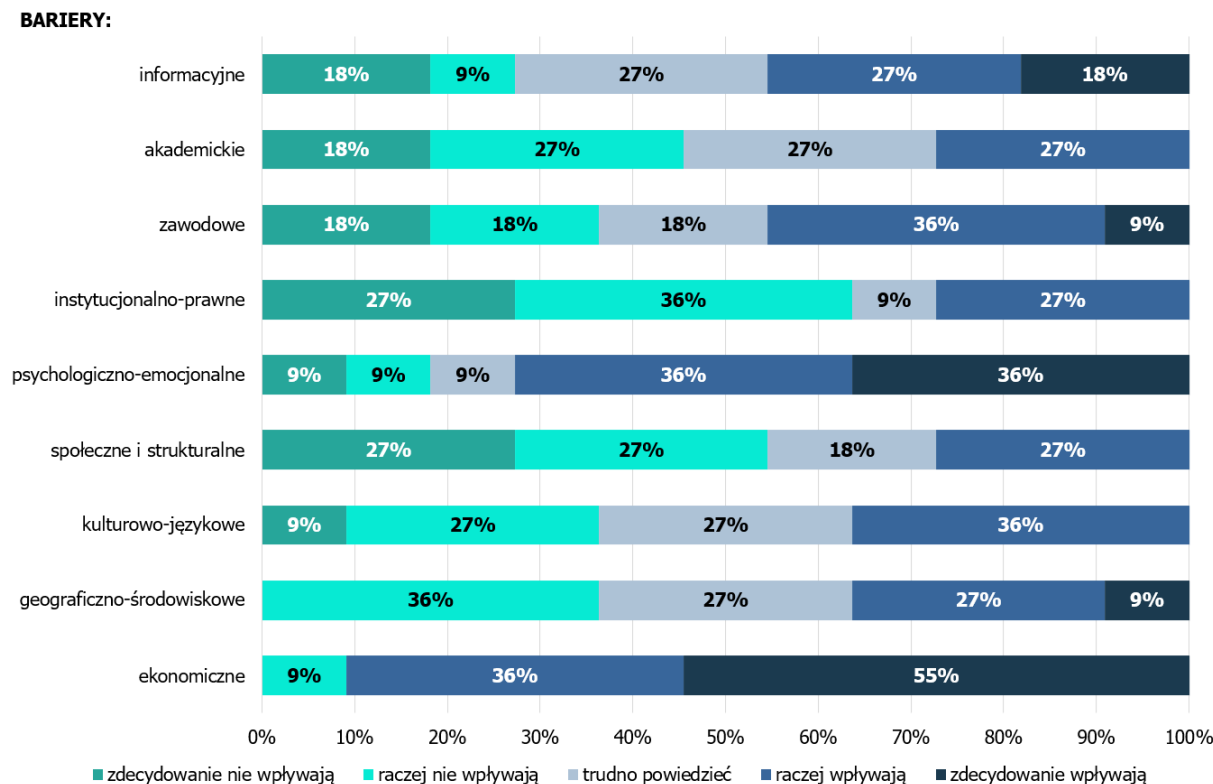

Rysunek 13. Ocena wpływu wybranych grup barier migracyjnych na decyzję o rezygnacji z migracji i pozostaniu w miejscu zamieszkania – perspektywa podregionu suwalskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników wywiadów (N=11).

W podregionie łomżyńskim (Rysunek 14) za najsilniej odczuwane podczas decyzji migracyjnych bariery ponownie uznano ekonomiczne (91% sumarycznych odpowiedzi „raczej wpływają” i „zdecydowanie wpływają”). Silnymi bodźcami powstrzymującymi przed migracją w ocenie respondentów z podregionu łomżyńskiego były również bariery psychologiczno-emocjonalne (72% - zdecydowanie lub raczej wpływają). Pozostałe grupy barier odbiegały znacząco od tych dwóch dość zdecydowanie wskazanych jako oddziałujące grup. Bariery zawodowe, jak również informacyjne wskazało jako wpływające na decyzje migracyjne 45% osób poddanych wywiadam. Jako grupy barier nieoddziałujących raczej bądź zdecydowanie wskazano głównie bariery instytucjonalno-prawne (63% odpowiedzi wskazujących na brak wpływu), a także społeczne i strukturalne (54% odpowiedzi wskazujących na brak wpływu) oraz akademickie (45% wskazań „raczej nie” lub „zdecydowanie nie wpływają”). W przypadku barier kulturowo-językowych oraz geograficzno-środowiskowych ocena wyglądała podobnie. W obu przypadkach 36% badanych wskazało na brak wpływu, drugie 36% na występowanie wpływu a 27% nie było w stanie określić w tym względzie swojego stanowiska. W przypadku barier kulturowo-językowych pojawiło

się więcej opinii zdecydowanych w przypadku braku wpływu, a w przypadku geograficzno-środowiskowych w przypadku jego istnienia.

Rysunek 14. Ocena wpływu wybranych grup barier migracyjnych na decyzję o rezygnacji z migracji i pozostaniu w miejscu zamieszkania – perspektywa podregionu łomżyńskiego

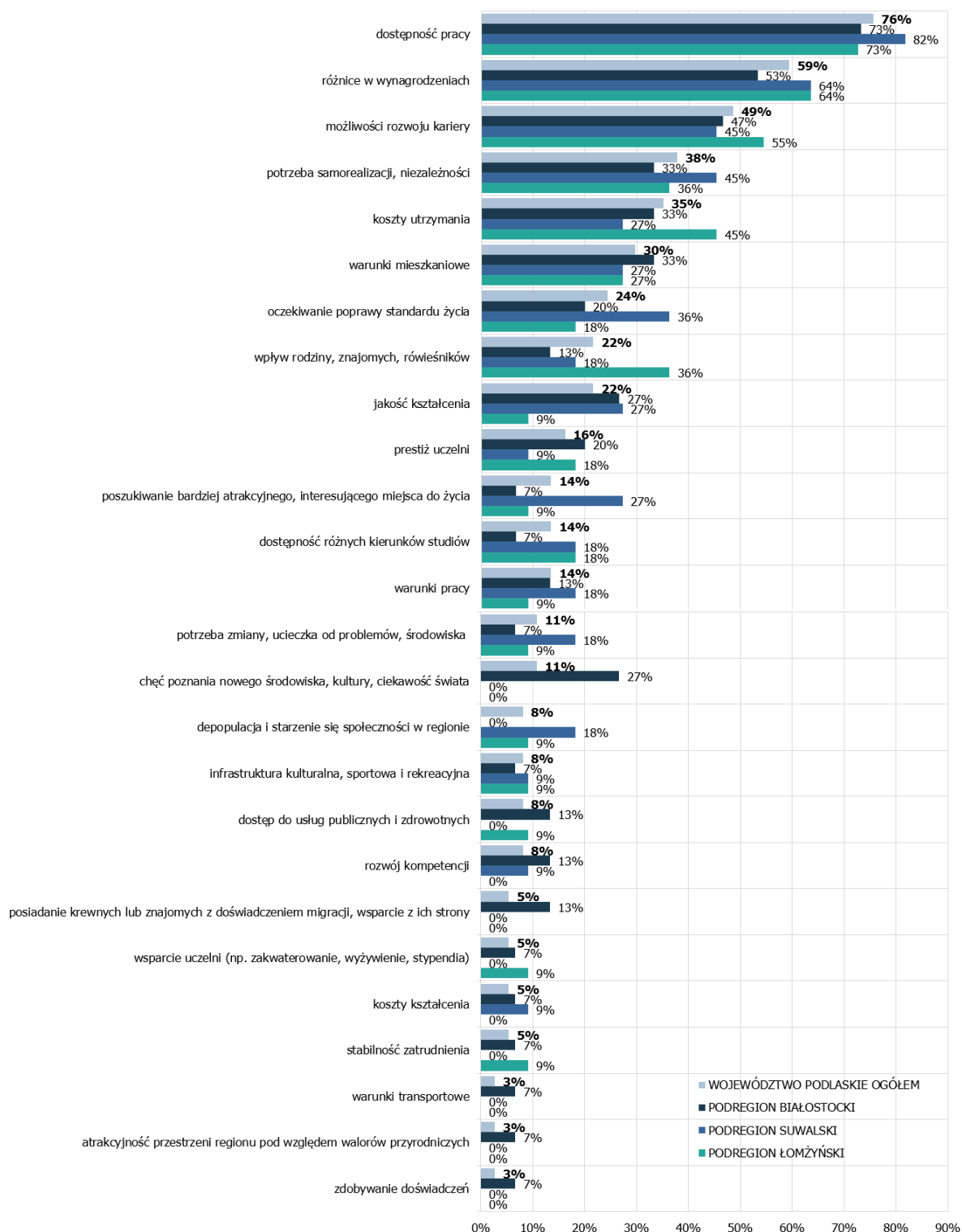
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników wywiadów (N=11).

Obszarami dużej niepewności w ocenie w podregionie łomżyńskim (w każdym z przypadków po 27% odpowiedzi) były bariery kulturowo-językowe, geograficzno-środowiskowe, akademickie i informacyjne.

6.3. Kluczowe determinanty i bariery migracyjne według młodych ludzi – ujęcie zbiorcze

Podsumowując charakterystyczne dla poszczególnych podregionów zestawy determinant i barier migracyjnych warto porównać wyniki w poszczególnych podregionach oraz zestawzić je z wynikami dla całego województwa podlaskiego.

Biorąc pod uwagę determinanty migracyjne można zauważyć, że zbiory kluczowych czynników wpływających na decyzje migracyjne nie były tożsame dla poszczególnych podregionów. Istota niektórych czynników była dostrzegana tylko przez reprezentantów młodych ludzi z jedynie jednego podregionu, a w zestawieniu znalazły się również czynniki, których kluczowy charakter podkreślany był w każdym z nich (Rysunek 15).

Rysunek 15. Zestaw kluczowych czynników motywujących do migracji w ocenie młodych ludzi w województwie podlaskim wraz z odsetkiem wskazań – ujęcie zbiorcze

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników wywiadów (województwo podlaskie N=37; podregion białostocki N=15; podregion suwalski N=11; podregion łomżyński N=11).

W zestawieniu przedstawionym na rysunku 15, lista czynników została uporządkowana wedle rankingu powstałego na bazie wszystkich uzyskanych opinii, a więc z perspektywy poddanej wywiadam młodzieży z województwa podlaskiego. Przy każdym z czynników wskazano ponadto odsetek odpowiedzi sugerujących kluczowość danego czynnika w ocenie respondentów w poszczególnych podregionach. Warto zauważyć, że znalazło się tu 26 czynników, a nie wyjściowe 33. Wynika to z faktu, że niektóre z czynników nie zostały ocenione jako kluczowe przez żadnego z respondentów, a na finalnej liście znalazły się czynniki, które zostały wskazane jako kluczowe przez przynajmniej jednego respondenta. Czynniki, które w ocenie udzielających wywiadów młodych ludzi z województwa podlaskiego nie zostały wskazane jako istotne dla decyzji migracyjnych w pierwszej kolejności objęły całą grupę czynników instytucjonalnych i politycznych, a więc: programy wsparcia finansowego dla regionów, poziom zaufania do lokalnych instytucji (urzędy, samorząd, służby publiczne) oraz bariery administracyjne i prawne (skomplikowanie lokalnych przepisów, sprawność urzędów, zbyt długie i nieprzyjazne procedury). Ponadto za kluczowe żaden z badanych nie uznał: poziomu otwartości i życzliwości społeczności lokalnej oraz wzorców kulturowych w rodzinie/środowisku lokalnym (migracja jako naturalny, zwyczajowy etap życia) – oba czynniki o charakterze społecznym. Nie wskazano również edukacyjnego czynnika: dostępność oferty mobilności akademickiej (np. Erasmus+) oraz ekonomicznego: poziom bezrobocia i bezrobocie młodych.

Porównując uzyskane zestawy czynników widoczne jest, że wszystkie trzy podregiony są do siebie podobne pod względem ogólnych priorytetów migracyjnych, chociaż różnią się kilkoma akcentami, które mogą sugerować pewną specyfikę lokalnego myślenia i motywacji. Trzy determinanty ekonomiczne pozostają kluczowym fundamentem decyzji, wskazując na dominację myślenia w kategoriach realnego zysku i bezpieczeństwa zawodowego, a nie szeroko rozumianej sytuacji makroekonomicznej. We wszystkich trzech podregionach dominowały: dostępność pracy (jest na pierwszym miejscu w każdej z trzech grup oceniających z odsetkiem od około 70% do ponad 80% wskazań), różnice w wynagrodzeniach – zawsze na drugim miejscu (53-64% wskazań) oraz możliwości rozwoju kariery wskazywana jako trzecia najbardziej kluczowa determinanta (w każdym z przypadków minimum 45% wskazań). Zdecydowanie skupienie na pracy, wynagrodzeniu i perspektywach rozwoju w ujęciu ekonomicznym było dominującym spojrzeniem wśród badanych młodych ludzi w województwie podlaskim. Drugim silnym aspektem motywacyjnym była potrzeba samorealizacji, niezależności z grupy czynników kulturowych, aspiracyjnych i psychologicznych. W podregionie suwalskim właśnie ten motywator uzyskał tę samą liczbę wskazań co możliwość rozwoju kariery (około 45%), a w przypadku pozostałych podregionów znalazł się w ścisłej czołówce rankingu uzyskując (36% i 33% wskazań). Można zauważyć również, że duże znaczenie miały determinanty przestrzenne, infrastrukturalna i regionalne. Ważne w każdym

podregionie okazały się koszty utrzymania i warunki mieszkaniowe. Codzienna jakość życia ma zatem duże znaczenie w każdym z podregionów.

Dużą różnicą w nadanych ocenach cechował się między innymi czynnik chęci poznania nowego środowiska, kultury, ciekawość świata (wskazany tylko przez badanych z podregionu białostockiego w 27% przypadków). Również poszukiwanie bardziej atrakcyjnego miejsca do życia zostało zaakcentowane w jednym podregionie, na ten czynnik większą uwagę zwrócili respondenci z podregionu suwalskiego (27%, przy jednostkowych wskazaniach w pozostałych regionach). Wyraźniej niżej w kwestii istotności dla decyzji migracyjnych oceniono jakość kształcenia w podregionie łomżyńskim, z kolei depopulacja i starzenie się społeczeństwa zauważalna jako kluczowy czynnik była w podregionach suwalskim i łomżyńskim, podregion białostocki to jedyny obszar, gdzie młodzi badani mieszkańcy nie widzieli tego czynnika jako motywatora migracji. W podregionie łomżyńskim wyjątkowo wysoko w porównaniu do pozostałych podregionów oceniono wpływ rodziny, znajomych, rówieśników, tu sieci społeczne okazały się mieć większe znaczenie. Podobnie w przypadku kosztów utrzymania, które pomimo tego, że wskazywane we wszystkich podregionach wysoko, to najsilniej odczuwalne jako motywator migracji właśnie w tym regionie. Z kolei oczekiwanie poprawy standardu życia oraz potrzeba samorealizacji i niezależności, uznane za istotne z perspektywy decyzji migracyjnych we wszystkich regionach, jako silniejszy motywator zostały uznane przez badanych młodych ludzi z podregionu suwalskiego.

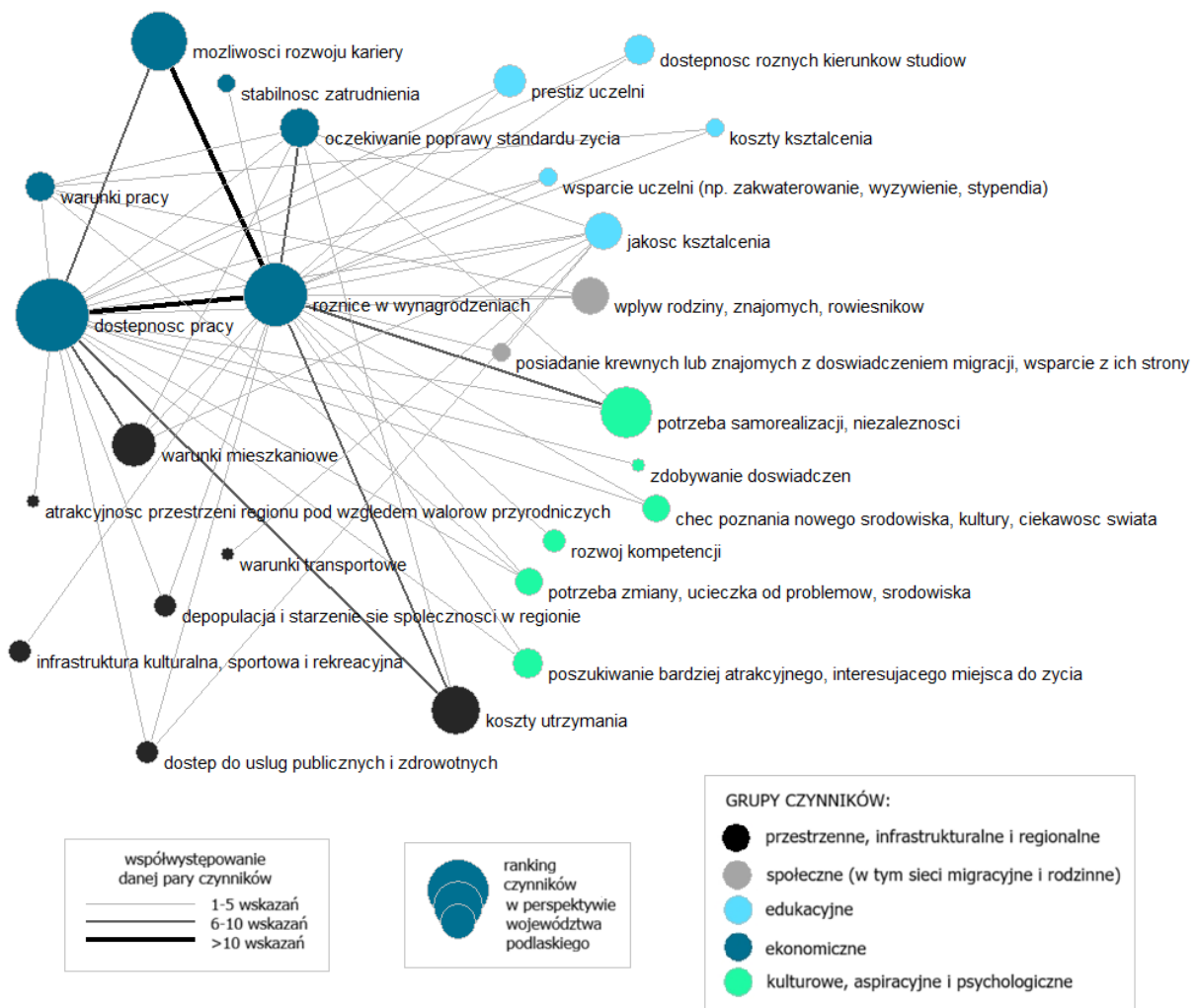
Można również zauważyć, że podregion białostocki cechował się największym zróżnicowaniem w ocenach respondentów. Badani w pozostałych dwóch regionach cechowali się bardziej zgodnymi opiniami.

Biorąc pod uwagę, że proces migracyjny jest złożony, a decyzje migracyjne wynikają z kombinacji wielu jednocześnie występujących motywatorów, a nie pojedynczych czynników⁸⁵ uzyskany zestaw 26 determinant migracyjnych ujęto w formie sieci powiązań (Rysunek 16). Na powstałej wizualizacji widoczne są węzły obrazujące poszczególne motywacje. Ich kolorystyka odzwierciedla przynależność do poszczególnej grupy czynników. Z kolei wielkość węzłów sieci odzwierciedla pozycję w rankingu czynników wedle opinii na temat ich kluczowego znaczenia dla decyzji migracyjnych, uzyskanych wśród młodych ludzi udzielających wywiadów, reprezentujących województwo podlaskie. Im większy jest dany węzeł tym częściej dany czynnik wskazywany był jako kluczowy. Z kolei połączenia pomiędzy węzłami wskazują na współwystępowanie danej pary czynników w jednostkowej ocenie respondenta. Im większa liczba wskazań (większa liczba respondentów) ujmowała razem daną parę czynników, tym połączenie ich na obrazie sieci będzie wyraźniej dostrzegalne. Tak zaprezentowany zbiór determinant pokazuje, że nie tylko zestaw

---

⁸⁵ Hagen-Zanker J., Hennessey G., Mazzilli C. (2023). Subjective and intangible factors in migration decision-making: A review of side-lined literature. *Migration Studies* 11 (2), s. 349-359. <https://doi.org/10.1093/migration/mnad003>.

trzech najczęściej wskazywanych czynników ekonomicznych był powtarzającym się wzorcem. Na przykład dostępność pracy wskazywana często z możliwością rozwoju kariery, z tą samą częstością pojawiała się w ocenach respondentów z warunkami mieszkaniowymi, czy kosztami utrzymania. Sieć potwierdza dominację czynników ekonomicznych, ale pokazuje też, że grupy determinant przestrzenno-infrastrukturalno-regionalnych, kulturowo-aspiracyjno-psychologicznych czy edukacyjnych, choć wskazywane rzadziej stanowiły istotne dopełnienie systemów interakcji pomiędzy czynnikami i wpływały na siłę ich wspólnego oddziaływania na decyzje migracyjne.

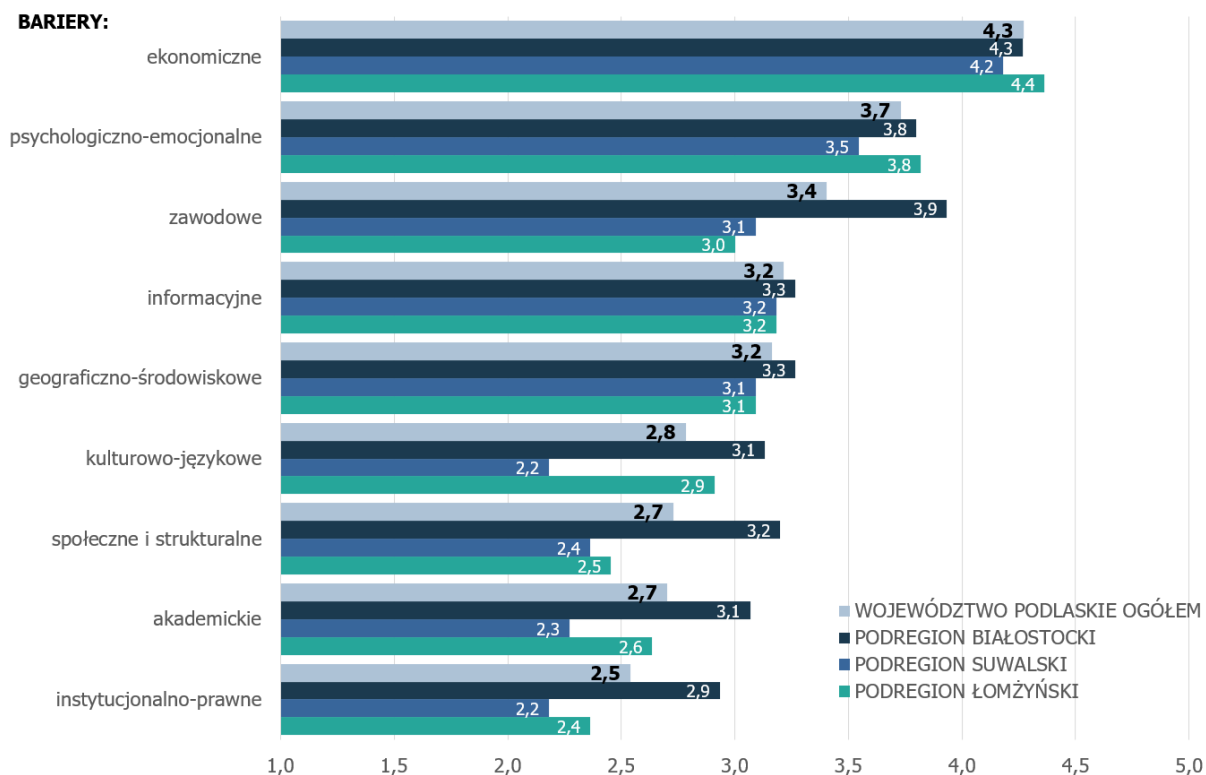

Rysunek 16. Sieć powiązań pomiędzy kluczowymi czynnikami motywującymi do migracji w perspektywie młodych ludzi z województwa podlaskiego – ujęcie zbiorcze

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników wywiadów (N=37).

W ostatnim etapie prowadzonych analiz skupiono się na ujęciu zbiorczym ocen w zakresie barier migracyjnych. Przygotowano zestawienie umożliwiające porównanie

średnich wyznaczonych z ocen barier migracyjnych przez młodzież z województwa podlaskiego biorącą udział w badaniach (Rysunek 17).

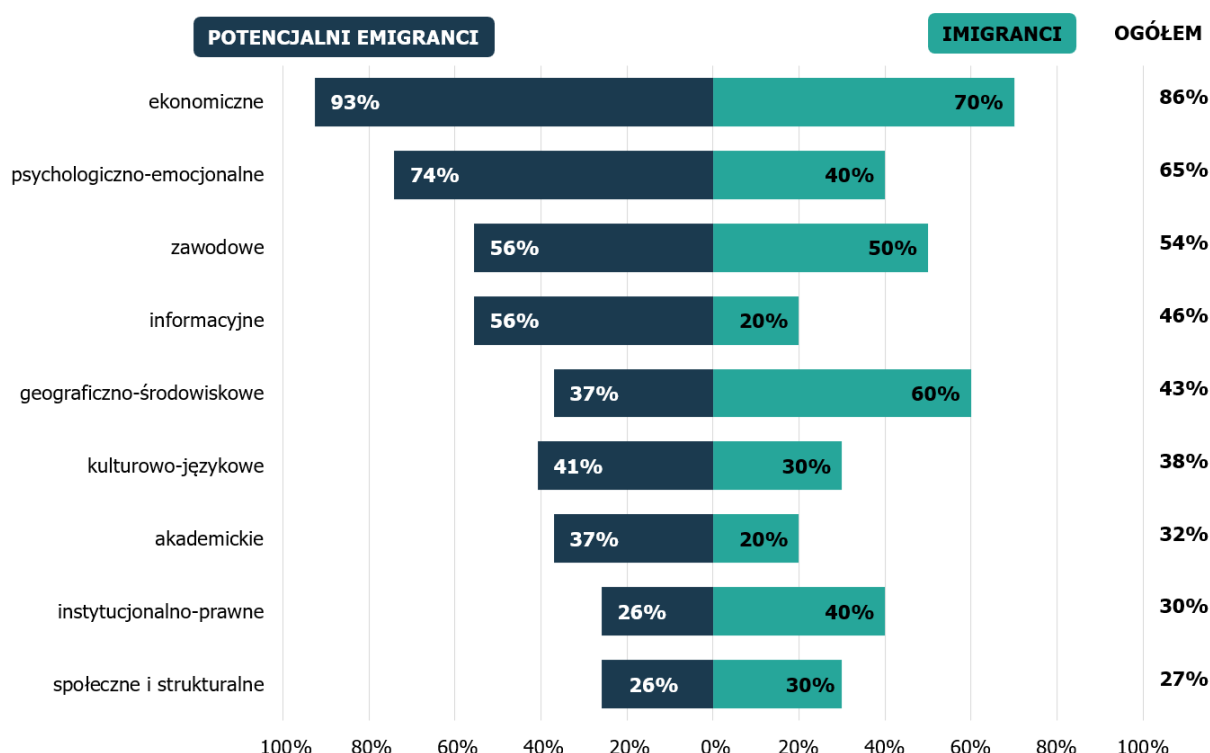
Rysunek 17. Ranking grup barier migracyjnych w perspektywie młodych ludzi z województwa podlaskiego wraz ze średnimi ocenami wpływu na decyzje o rezygnacji z migracji i pozostaniu w miejscu zamieszkania – ujęcie zbiorcze

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników wywiadów (N=37).

Analizując uzyskane średnie można zauważyć, że bariery ekonomiczne są głównym czynnikiem powstrzymującym migrację w całym województwie, ale to w podregionie łomżyńskim mają one najbardziej jednoznaczne i najsilniejsze oddziaływanie. Bariery psychologiczno-emocjonalne były ocenione jako silne wszędzie, lecz w przypadku podregionu suwalskiego respondenci wskazali na ich nieco mniejsze oddziaływanie. Bariery zawodowe były najsilniej odczuwalne przez młodych ludzi z podregionu białostockiego. Z kolei bariery informacyjne i geograficzno-środowiskowe z perspektywy uśrednionych ocen były postrzegane podobnie, choć mając w pamięci analizy w poszczególnych podregionach warto zauważyć, że informacyjne cechowały się w każdym z podregionów jednym z najwyższych odsetków odpowiedzi sugerujących trudność w ich ocenie. W przypadku barier kulturowo-językowych mają one większe znaczenie dla badanych młodych z podregionu białostockiego i łomżyńskiego. W przypadku podregionu suwalskiego znacząco większy odsetek badanych uznał, że nie oddziałują one na decyzje migracyjne, co wpłynęło na poziom uśrednionej oceny. Bariery społeczno-

strukturalne oddziałują głównie w perspektywie udzielających wywiadów młodych z podregionu białostockiego. Podobnie bariery akademickie oraz instytucjonalno-prawne okazały się być wyraźniej odczuwalne w podregionie białostockim niż w pozostałych częściach województwa. Ogólnie można zauważyć, że w przypadku barier ocenianych wyżej w kontekście ich znaczenia dla decyzji migracyjnych respondenci z poszczególnych podregionów byli raczej zgodni (wyjątek stanowią bariery zawodowe). Wyraźniejsze różnice dotyczyły barier ocenionych jako słabiej oddziałujące.

Ostatnim aspektem analizy zbiorczej, który zdecydowano się poruszyć było porównanie oceny barier migracyjnych z perspektywy potencjalnych młodych emigrantów z województwa podlaskiego, a imigrantów do regionu (Rysunek 18).

Rysunek 18. Odsetek ocen wskazujących na wpływ danej grupy barier migracyjnych na decyzję o rezygnacji z migracji i pozostaniu w miejscu zamieszkania – ujęcie zbiorcze

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników wywiadów (ogólnie N=37, potencjalni emigranci N=27, imigranci N=10).

Na rysunku 18 ujęto jedynie oceny wskazujące na wpływ danej grupy barier („raczej wpływają” oraz „zdecydowanie wpływają”). Analizując odsetek młodych osób, które wskazały na wpływ poszczególnych barier widoczne jest, że nieco inaczej postrzegane są one przez młode osoby, które dopiero stoją przed decyzją o ewentualnej migracji, a młodymi ludźmi, którzy mają już za sobą doświadczenie migracji do województwa podlaskiego. Pomimo spójnego spojrzenia na istotność wpływu barier ekonomicznych w obu grupach, potencjalni emigranci silniej akcentują

bariery ekonomiczne, informacyjne i psychologiczno-emocjonalne, czyli te związane z kosztami wyjazdu, brakiem wiedzy o realiach życia oraz lękiem przed zmianą. Są to bariery odczuwane głównie przed migracją. Imigranci natomiast częściej wskazują na bariery geograficzno-środowiskowe i instytucjonalno-prawne, czyli realne trudności związane z podróżą, odległością, biurokracją i formalnościami, które silniej odczuwalne są dopiero po przyjeździe.

Wnioski i rekomendacje

W wyniku przeprowadzonego przeglądu literatury dotyczącej migracji oraz mobilności młodych ludzi można zauważyć, że migracje stanowią złożone i wielowymiarowe procesy społeczne. W ujęciu współczesnym migracja traktowana jest jako forma trwałej lub długookresowej mobilności przestrzennej, kształtowanej przez czynniki ekonomiczne, społeczne, polityczne i kulturowe. Wyraźnie podkreśla się różnorodność form migracji oraz przenikalność motywów migracyjnych. Decyzje migracyjne nie wynikają z pojedynczych przyczyn, lecz ze współdziałania wielu czynników.

Z kolei w kontekście migracji młodych ludzi podkreśla się, że mobilność w fazie przejścia do dorosłości jest elementem trajektorii życiowych i wpływa na kształtowanie kompetencji, tożsamości oraz aspiracji. Młodzież cechuje najwyższa gotowość do przemieszczania się, wynikająca z różnorodnych motywów, w tym edukacyjnych, zawodowych, aspiracyjnych czy społecznych. Równocześnie migracje młodych są silnie zróżnicowane przestrzennie, a w Polsce szczególnie widoczny jest odpływ z obszarów peryferyjnych do metropolii, co prowadzi do polaryzacji i pogłębiającej się depopulacji. Województwo podlaskie charakteryzuje się trwałym ujemnym saldem migracji, przy czym największy odpływ dotyczy właśnie osób młodych. Dane statystyczne wskazują na silną migrację wewnętrzną, głównie z dużych miast do stref podmiejskich oraz trwały odpływ mieszkańców do innych regionów kraju. Peryferyjne powiaty tracą najwięcej ludności, co wzmacnia procesy depopulacyjne i starzenie się ludności.

Przeprowadzony przegląd literatury dotyczącej determinant decyzji migracyjnych pozwala na identyfikację wieloaspektowego zestawu zarówno czynników motywujących do migracji jak i grup barier wpływających na porzucanie decyzji migracyjnych. Zidentyfikowane czynniki motywujące obejmowały determinanty o charakterze ekonomicznym, edukacyjnym, społecznym, kulturowo-aspiracyjnym, przestrzennym oraz instytucjonalno-politycznym. W odniesieniu do planowanych badań Autorki dokonały wyboru najważniejszych elementów z każdej kategorii, aby umożliwić ich ocenę w kontekście migracji młodzieży z województwa podlaskiego. Warto zauważyć, że poza czynnikami motywującymi literatura wskazuje na szerokie spektrum barier migracyjnych, od ekonomicznych, przez psychologiczne, kulturowe, społeczne i informacyjne, aż po instytucjonalne. To one powodują, że mimo występowania czynników sprzyjających migracji, nie każda osoba młoda ma możliwość realizacji mobilności. Bariery te współkształtują decyzje o pozostaniu w regionie lub rezygnacji z wyjazdu, wpływając jednocześnie na rozwój lokalnych społeczności.

Warto podkreślić, że przedstawiona w publikacji synteza determinant migracji stanowiła podstawę do dalszych analiz empirycznych, których celem była identyfikacja i ocena czynników wpływających na decyzje migracyjne młodych ludzi

w województwie podlaskim oraz wskazanie mechanizmów wzmacniających lub ograniczających ich skłonność do wyjazdów.

Analizując uzyskane wyniki badań jakościowych dotyczące opinii i doświadczeń młodych ludzi w odniesieniu do motywatorów emigracji z województwa podlaskiego oraz powodów pozostawania/imigracji można wskazać, że we wszystkich podregionach czynniki zawodowo-ekonomiczne były opisywane jako zdecydowanie najważniejszy motyw wyjazdów. Młodzi wskazywali na: większy rynek pracy, wyższe zarobki, więcej ścieżek kariery oraz bardziej atrakcyjne warunki zatrudnienia poza regionem podlaskim. Edukacja i rozwój kompetencji z perspektywy ich obecnych doświadczeń i przymysłów również pełnią istotną rolę, wyjeżdżają po „lepsze studia”, prestiż, większy wybór kierunków i możliwość zdobycia bardziej rozpoznawalnych kwalifikacji. W każdym podregionie sugerowano podczas wywiadów również motywacje aspiracyjne, jak samorealizacja, potrzeba zmiany, niezależność, chęć wejścia w nowe środowisko czy „odżycia” dzięki nowym ludziom i miejskiemu stylowi życia. Styl życia dużych miast, ich oferta kulturalna, różnorodność społeczna i dynamika uznawane były za silny magnes, zwłaszcza dla osób poszukujących intensywniejszego tempa rozwoju. Z kolei jako główne powody pozostania lub imigracji młodzi respondenci wymieniali silne więzi rodzinne i zakorzenienie, niższe koszty życia, ale także spokój, bezpieczeństwo i bliskość natury. Szczególnie wśród respondentów z podregionu białostockiego pojawił się wątek lokalnych uczelni oraz wygody mieszkania blisko domu. W całym województwie widoczna była wysoka wartość przypisywana komfortowi codzienności, który region zdecydowanie w oczach badanych zapewnia w porównaniu z dużymi metropoliami.

Biorąc pod uwagę różnice w opiniach formułowanych podczas wywiadów, to podregion białostocki cechowała największa liczba deklaracji związanych z rozważaniami wyjazdu poza podregion i województwo. Obok silnych motywów ekonomicznych wyraźnie akcentowane jako motywacje były potrzeba zmiany, poznawania świata, samodzielności i bardziej różnorodnego życia. Równocześnie w podregionie białostockim młodzi poddani badaniu cenili lokalne uczelnie oraz niższe koszty życia przy równoczesnym zachowaniu jego komfortu, wskazywali na poczucie stabilizacji i bliskość rodziny, które jednak nie powodowały porzucenia rozważań o ewentualnej emigracji.

W podregionie suwalskim mniejsza niż w białostockim liczba respondentów deklarowała rozważanie emigracji. W podregionie dominują motywy ekonomiczne (brak perspektyw, niskie płace), ale silniej niż w Białymstoku pojawia się element prestiżowo-psychologiczny, a więc chęć „wyrwania się”, poczucie peryferyjności, wpływ wzorców aspiracyjnych. Podkreślano ważną rolę sieci społecznych (znajomi w dużych miastach). Powody pozostawania w podregionie suwalskim to w największym stopniu: lokalna tożsamość, reemigracje, rodzina, natura, spokój, niskie koszty oraz możliwość realizowania kariery przy wykorzystaniu formy pracy zdalnej. Częściej niż w innych podregionach pojawia się lęk przed zmianą jako bariera wyjazdu.

Podregion łomżyński cechowała najmniejsza liczba deklaracji o bieżącym rozważaniu emigracji. Motywacje wyjazdu były prawie wyłącznie ekonomiczne i zawodowe (wyższe zarobki, brak ofert zgodnych z kwalifikacjami), a pozostanie w regionie wynikało głównie z silnych więzi rodzinnych, przywiązania do miejsca, poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji oraz niższych kosztów życia. Spokojny styl życia, bliskość natury i mało dynamiczne otoczenie były tu mocniej akcentowane.

W trzech analizowanych podregionach z perspektywy obecnych doświadczeń i opinii na temat migracji poddanych badaniu młodych osób wyraźnie zaznaczony był rdzeń motywatorów emigracji: lepszy rynek pracy, wyższe zarobki, szersze możliwości rozwoju oraz atrakcyjniejsze uczelnie i środowiska miejskie. To co natomiast odróżniało poszczególne grupy reprezentujące różne podregiony to skala skłonności do wyjazdu (najwyższa w Białymstoku, najniższa w Łomży), znaczenie motywacji aspiracyjnych (wyższe w Białymstoku i Suwałkach) oraz stopień zakorzenienia lokalnego (wyższy w Łomży i Suwałkach). Mimo tych różnic wszystkie trzy podregiony łączy przekonanie, że województwo podlaskie oferuje młodym ludziom przede wszystkim bliskość w relacjach ludzkich, w relacjach z naturą i silne poczucie bezpieczeństwa. To właśnie te aspekty stanowią główną przeciwwagę dla ekonomicznych motywów wyjazdu i decydują o pozostaniu części młodych w regionie.

Natomiast biorąc pod uwagę opinie młodych mieszkańców województwa podlaskiego dotyczące atrakcyjności regionu jako miejsca do życia, pracy i rozwoju, można wskazać kilka wyraźnych obszarów wspólnych oraz różnic wynikających z lokalnych uwarunkowań poszczególnych podregionów, które współbrzmiały z ich opiniami wynikającymi z dotychczasowych doświadczeń migracyjnych i postrzegania migracji. Respondenci byli zgodni co do tego, że województwo podlaskie jest miejscem spokojnym, bezpiecznym i bliskim naturze. Młodzi ludzie poddani badaniu podkreślali spokój, ciszę, walory przyrodnicze (lasy, jeziora, parki narodowe), poczucie bezpieczeństwa oraz przyjazne warunki życia codziennego. Dla wielu te elementy to kluczowy atut regionu. Uznawali również, że koszty życia i mieszkań są wyraźnie korzystniejsze niż w dużych miastach Polski. To aspekt wyraźnie podnoszący komfort życia i jednocześnie swego rodzaju bariera wyjazdu (wyższe koszty utrzymania gdzie indziej). Badana młodzież, niestety również zgodnie stwierdziła, że rynek pracy jest główną słabością regionu (mała liczba ofert pracy dla młodych, niższe wynagrodzenia niż w innych województwach, ograniczone perspektywy rozwoju zawodowego, gorsza sytuacja absolwentów na starcie), a praca i rozwój kształtują się na znacznie gorszym poziomie niż jakość życia. Co budujące, wskazywano również na silny regionalny kapitał społeczny. Wysokie poczucie wspólnoty, życzliwość mieszkańców i lokalna integracja to elementy wskazywane w całym regionie. Wątpliwości dotyczyły natomiast zaufania do instytucji, głównie w obszarze administracji i służby zdrowia.

Możliwe do zauważenia było w udzielanych opiniach pewne zróżnicowanie dotyczące jakości infrastruktury. Białystok uznawano za miejsce dobrze rozwinięte

pod względem usług i transportu, natomiast mniejsze miejscowości borykają się z wykluczeniem komunikacyjnym, słabą dostępnością transportu publicznego oraz znacząco ograniczonymi usługami zdrowotnymi i kulturalnymi. Pomimo, że podregion białostocki był najwyżej oceniany pod względem infrastruktury, usług publicznych i edukacji (centrum akademickie), to młodzi mieszkańcy udzielający wywiadów wskazali, że start zawodowy jest tu trudny, a podregion daje najlepsze możliwości raczej specjalistom z doświadczeniem. W ich ocenie to region najbardziej dynamicznie rozwijający się w województwie, ale niedorównujący dużym ośrodkom centralnej Polski. W tej części badań w podregionie suwalskim najczęściej podkreślano walory przyrodnicze i jakości życia, ale równocześnie najbardziej ograniczony rynek pracy, wąskie ścieżki kariery, a także wyższe ceny niektórych usług i produktów (region przygraniczny). W świetle zebranych opinii podregion suwalski to miejsce świetne do życia, ale trudniejsze do rozwoju zawodowego, szczególnie w wąskich specjalizacjach. Z kolei łomżyński to miejsce przyjazne, spokojne, rodzinne, z poprawiającą się infrastrukturą i rosnącą liczbą inwestycji, nadal jednak cechujące się mniejszą dostępnością miejsc pracy i zdecydowanie skromniejszą ofertą edukacyjną. Bardzo silne okazało się tu zakorzenienie lokalne i przywiązanie do stabilizacji.

Jednoznacznie w badaniach wskazano również, że region o wysokiej atrakcyjności dla młodych ludzi musi zapewniać stabilne i dobrze płatne miejsca pracy, a także nowoczesną ofertę edukacyjną, w tym jasne ścieżki rozwoju (z programami stażowymi i praktykami) oraz nowoczesne uczelnie, ściśle współpracujące z biznesem. Ważna jest też dobra infrastruktura transportowa, a więc konieczne są działania w kierunku sprawnego transportu (zwłaszcza kolejowego) i likwidacji wykluczenia komunikacyjnego. Istotne dla atrakcyjnego regionu są też dostępne mieszkania i sprawne usługi publiczne, zwłaszcza zdrowotne i administracyjne. Młodzi oczekiwali również bogatej oferty kultury i rekreacji, nie tylko w Białymstoku, tworzenia miejsc sprzyjających młodym (coworking, przestrzenie kreatywne), działań na rzecz wspierania równowagi w środowisku pracy i życia prywatnego (work-life balance), czy rozwoju stref ekonomicznych i przyciągania inwestorów. Region atrakcyjny to też otwarty na młodych i ich potrzeby, prowadzący dialog z młodymi mieszkańcami.

Z kolei biorąc pod uwagę ostatnią część badań skupiono się na tym co w opinii młodzieży z województwa i poszczególnych podregionów jest najważniejsze i jakie bariery mają największą wagę w kontekście migracji. Respondenci przeprowadzili konkretną hierarchizację wskazanych motywów i barier. Uzyskane tu wyniki były zgodne z przeanalizowanymi danymi jakościowymi. Równocześnie ogólne spojrzenie młodych poddanych badaniu pozostaje spójne w całym województwie. Najsilniejsze motywy migracji we wszystkich podregionach mają charakter ekonomiczny: dostępność pracy, różnice w wynagrodzeniach i możliwości rozwoju kariery są zdecydowanie najczęściej wskazywane jako kluczowe. Duże znaczenie mają również czynniki przestrzenno-infrastrukturalne (koszty utrzymania, warunki mieszkaniowe)

oraz aspiracyjne (samorealizacja, niezależność). Edukacja, choć ważna, ma znaczenie umiarkowane i podporządkowane kwestiom zawodowym. Czynniki społeczne są istotne jedynie w kontekście wsparcia rodziny i bliskich, a determinanty instytucjonalno-polityczne są w praktyce pomijane – młodzi respondenci nie postrzegają ich jako decydujących. Podregion białostocki cechowały najbardziej różnorodne wskazania, mimo to ekonomia dominuje (praca, płace, kariera), ale wyraźnie pojawiają się też potrzeba samorealizacji, ciekawość świata, jakość i prestiż edukacji. Podregion suwalski to najsilniej akcentowana dostępność pracy i różnice płac oraz wysoko oceniona potrzeba samodzielności i rozwoju osobistego. Z kolei podregion łomżyński cechowało najbardziej spójne ujęcie, dominacja twardych czynników ekonomicznych, znaczący udział czynników przestrzennych, wysoka rola sieci społecznych, ale niższa rola edukacji i aspiracji kulturowych niż w dwóch pozostałych podregionach.

Z kolei bariery migracyjne we wszystkich podregionach mają ten sam rdzeń: dominują bariery ekonomiczne (koszty wyjazdu, ryzyko finansowe) oraz psychologiczno-emocjonalne (lęk przed zmianą, obawa o samotność i niepowodzenie). Bariery te wpływają zarówno na decyzję o niewyjeżdżaniu, jak i na obawy przed migracją. Zauważono również pewną dysproporcję w postrzeganiu migracji przez potencjalnych emigrantów jak i imigrantów. Pierwsi z wymienionych mocniej odczuwają bariery finansowe, emocjonalne i informacyjne, natomiast drudzy częściej podkreślają bariery geograficzne i instytucjonalne, czyli te związane z funkcjonowaniem po migracji.

Biorąc pod uwagę zarówno przeprowadzony przegląd źródeł wtórnych, jak i analizy zebranych danych pierwotnych, opracowano zestaw rekomendacji wspierających przeciwdziałanie odpływowi młodych osób w województwie podlaskim (Tabela 4). Adresatami rekomendacji są samorząd wojewódzki i samorządy lokalne, jednostki edukacyjne, ośrodki doradztwa zawodowego, instytucje rynku pracy, pracodawcy, ośrodki innowacji i wsparcia biznesu w regionie (jak Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna, Białostocki Park Naukowo-Technologiczny, inkubatory przedsiębiorczości, Podlaska Fundacja Rozwoju Regionalnego czy ośrodki szkoleniowe i doradcze), operatorzy transportowi, Ministerstwo Infrastruktury, instytucje kultury i organizacje młodzieżowe.

Tabela 4. Wnioski, rekomendacje oraz ich adresaci

Nr	Wnioski	Rekomendacje	Adresaci
1	Uwarunkowania rynku pracy są kluczowym motywatorem emigracji młodych z województwa podlaskiego.	Należy rozszerzyć lokalną ofertę zatrudnienia, zwłaszcza w branżach rozwijających się (IT, biotechnologia, produkcja zaawansowana). Zaleca się wprowadzanie płatnych staży i programów dla absolwentów, wspierających "start w karierę".	Samorząd wojewódzki i lokalny, pracodawcy, instytucje rynku pracy, ośrodki innowacji i wsparcia biznesu

Nr	Wnioski	Rekomendacje	Adresaci
		<p>Należałoby wprowadzić zachęty podatkowe i preferencje inwestycyjne dla firm zwiększających zatrudnienie młodych.</p> <p>Wartościowym byłoby tworzenie inkubatorów i przestrzeni coworkingowych wspierających przedsiębiorczość młodych.</p>	działające na terenie regionu
2	<p>Młodzi cenią jakość życia w regionie (natura, spokój, bezpieczeństwo), lecz jest ona niewystarczająca, by zatrzymać ich bez poprawy perspektyw rozwoju.</p>	<p>Niezbędne jest rozwijanie oferty kulturalnej i rekreacyjnej poza Białymstokiem (wydarzenia całoroczne, infrastruktura rekreacyjna).</p> <p>Ważne jest wspieranie lokalnych inicjatyw i przestrzeni integracji dla młodych (kluby młodzieżowe, centra aktywności społecznej).</p> <p>Należałoby ukierunkować promocję wizerunku regionu na miejsce łączące wysoką jakość życia z możliwościami rozwoju.</p>	<p>Samorząd wojewódzki i lokalny, instytucje kultury, organizacje młodzieżowe</p>
3	<p>Transport i mobilność są jednym z największych ograniczeń rozwojowych poza Białymstokiem.</p>	<p>Istotne jest wzmocnienie połączeń kolejowych i autobusowych między podregionami i dużymi miastami oraz zwiększenie częstotliwości kursów, poprawa jakości taboru, lepsze dopasowanie rozkładów.</p> <p>Warto rozważyć szersze wprowadzenie innowacyjnej formy transportu, jaką jest transport elastyczny (transport na żądanie na terenach peryferyjnych).</p> <p>Warto byłoby poprawić integrację infrastruktury rowerowej z transportem zbiorowym.</p>	<p>Samorząd wojewódzki i lokalny, operatorzy transportowi, Ministerstwo Infrastruktury</p>
4	<p>Jedne z najsilniej odczuwalnych barier migracyjnych w województwie podlaskim to bariery ekonomiczne i psychologiczne.</p>	<p>Warto rozwijać programy wsparcia finansowego dla osób rozpoczynających karierę w regionie (np. dopłaty do wynajmu, granty startowe).</p> <p>Możliwe byłoby tworzenie w regionie mechanizmów wsparcia psychologicznego i mentoringowego w procesach przechodzenia z edukacji do pracy.</p> <p>Rozbudowa działań informacyjnych, jak rzetelne dane o rynku pracy, ofercie edukacyjnej, czy możliwościach rozwoju wzmocni pozostałe działania.</p>	<p>Samorząd wojewódzki i lokalny, uczelnie, szkoły ponadpodstawowe, ośrodki doradztwa zawodowego, pracodawcy</p>
5	<p>Edukacja w regionie pełni podwójną rolę: przyciąga i zatrzymuje, ale jednocześnie wypycha</p>	<p>Dostosowanie kierunków studiów i szkół branżowych do aktualnych potrzeb gospodarki regionu.</p>	<p>Uczelnie, szkoły średnie i branżowe, pracodawcy,</p>

Nr	Wnioski	Rekomendacje	Adresaci
	przez wąską ofertę kierunków poza Białymstokiem.	<p>Działania na rzecz rozwoju kierunków technicznych, kreatywnych i cyfrowych, również w Suwałkach i Łomży.</p> <p>Zacieśnianie współpracy uczelni i szkół z biznesem (programy dualne, staże, zajęcia prowadzone przez praktyków).</p> <p>Wsparcie mobilności edukacyjnej wewnątrz regionu i tworzenie zachęt do reemigracji absolwentów.</p>	samorząd wojewódzki i lokalny
6	Młodzi chcą być współautorami zmian w regionie, ale brakuje im okazji do realnego wpływu na jego rozwój i systematycznego dialogu z nimi.	<p>Zaleca się regularne konsultacje społeczne z młodzieżą, w tym panele, debaty oraz tworzenie odrębnych mechanizmów partycypacyjnych (np. młodzieżowych funduszy inicjatyw), które umożliwią młodym współdecydowanie o części środków publicznych. Projekty młodzieżowe mogą być również zgłaszane w ramach ustawowego budżetu obywatelskiego, o ile spełniają wymóg ogólnodostępności.</p> <p>Wartym rozważania byłoby powołanie organu, np. Regionalnej Rady Młodzieżowej, złożonej z młodych osób, współdecydującej o politykach dotyczących edukacji, transportu i rynku pracy.</p> <p>Wartościowe będzie również wzmocnienie kanałów informacyjnych o działaniach i programach wspierających młodych.</p>	Samorząd wojewódzki i lokalny, uczelnie, organizacje młodzieżowe
7	Region potrzebuje planu zatrzymania młodych opartego na równowadze pomiędzy pracą i jakością życia.	<p>Tworzenie pakietów zachęt dla absolwentów (np. program powrotów, granty startowe).</p> <p>Zwiększenie uwagi w zakresie zrównoważonego rozwoju podregionów i inwestycje nie tylko w Białymstoku, ale i w Suwałkach oraz Łomży.</p> <p>Systematyczne diagnozowanie sytuacji młodzieży (np. co 1-2 lata) pozwoliłoby na bieżąco reagować na zmieniające się trendy, preferencje zawodowe, mobilność, oczekiwania wobec edukacji, transportu, pracy, mieszkań czy jakości życia. Zaleca się zatem regularne badania i analizy tej grupy mieszkańców regionu.</p>	Samorząd wojewódzki i lokalny, instytucje edukacyjne, instytucje rynku pracy, organizacje młodzieżowe, instytucje badawcze, uczelnie

Źródło: opracowanie własne.

Bibliografia

1. Arango J. (2000). Explaining migration: A critical view. *International Social Science Journal*, 52(165), s. 283-296. <https://doi.org/10.1111/1468-2451.00259>.
2. Belmonte M., Conte A., Ghio D., Kalantaryan S., McMahon S. (2020). Youth and migration: An overview. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2760/625356JRC>.
3. Brooks R., Waters J. (2011). Student mobilities, migration and the internationalization of higher education. London: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9780230305588>.
4. Cairns D. (2014). Youth transitions, international student mobility and spatial reflexivity: Being mobile? London: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9781137388513>.
5. Cairns D., Krzaklewska E., Cuzzocrea V., Allaste A. A. (2018). Mobility, education and employability in the European Union: Inside Erasmus. Cham: Palgrave Macmillan / Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-76926-4>.
6. Cecchini S. (2024). Migration and human capital. UNEN Policy Brief, dostęp online: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2024/01/unen_policy_brief_february_2024.pdf [08.02.2026].
7. Czakon P. (2025). Prekaryzacja pracy. Propozycja socjologicznego ujęcia zjawiska. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Seria: Organizacja I Zarządzanie*, 112, s. 123-133.
8. de Haas H. (2021). A theory of migration: the aspirations-capabilities framework. *Comparative Migration Studies*, 9:8, s. 1-35. <https://doi.org/10.1186/s40878-020-00210-4>.
9. de Haas H., Castles S., Miller M. J. (2020). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* (6th ed.). New York & London: The Guilford Press / Bloomsbury Academic. ISBN: 9781462542895.
10. Dolińska A. (2024). Determinanty migracji młodzieży w kontekście lokalnych warunków rynku pracy – wnioski z badań własnych, [w:] Jończy R., Rokitowska-Malcher J. (red.), *Współczesne migracje osób młodych – wybrane zagadnienia*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, s. 13-29.
11. Favell A. (2008). *Eurostars and Eurocities: Free movement and mobility in an integrating Europe*. Chichester: Wiley. <https://doi.org/10.1002/9780470712818>.

12. Fihel A., Kaczmarczyk P., Stefańska R. (2012). Recent Trends in International Migration in Poland. *Central and Eastern European Migration Review*, 1(1), s. 69-90.
13. Findlay A. M., King R., Smith F., Geddes A., Skeldon R. (2012). World class? An investigation of globalisation, difference and international student mobility. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 37(1), s. 118-131.
14. Godlewska A., Szeszko A. (2025). Sytuacja demograficzna województwa podlaskiego w 2024 r. / Demographic situation of Podlaskie Voivodship in 2024. Białystok: Urząd Statystyczny w Białymstoku.
15. Górny A., Kaczmarczyk P. (2003). Uwarunkowania i mechanizmy migracji zarobkowych w świetle wybranych koncepcji teoretycznych. Instytut Studiów Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
16. Hagen-Zanker J., Hennessey G., Mazzilli C. (2023). Subjective and intangible factors in migration decision-making: A review of side-lined literature. *Migration Studies* 11 (2), s. 349-359.
<https://doi.org/10.1093/migration/mnad003>.
17. Handcock M. S., Gile K. J. (2011). Comment: On the concept of snowball sampling. *Sociological methodology*, 41(1), s. 367-371.
18. Janicki W. (2006). Analiza migracji wewnętrznych i międzynarodowych na obszarze Unii Europejskiej – razem czy osobno? *Studia Demograficzne*, 2(150), s. 66-77.
19. Jończy R., Rokitowska-Malcher J. (2024). Powrót do domu? Analiza deklarowanych warunków wyjazdów i powrotów młodych zagranicznych migrantów zarobkowych z województwa opolskiego, s. 90-109, [w:] Jończy R., Rokitowska-Malcher J. (red.), *Współczesne migracje osób młodych – wybrane zagadnienia*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. <https://doi.org/10.15611/2024.78.9.06>.
20. Jończy R., Romaniszyn K. (2025). Migracje młodzieży z obszarów peryferyjnych na studia do dużych ośrodków regionalnych. Raport z rozpoznawczych badań studiów przypadków. Opole: Centrum Badań Migracji, Depopulacji i Rozwoju Uniwersytetu Opolskiego.
21. Kaczmarczyk P. (2021). Młodzi a migracje – oczywiste i nieoczywiste relacje. Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego.
22. Kałuża-Kopias D. (2020). Przestrzenny zasięg migracji a wiek migrantów na przykładzie największych miast w Polsce. *Wiadomości Statystyczne. The Polish Statistician*, 65(12), s. 9-24.
<https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.5728>.
23. King R. (2012). *Theories and Typologies of Migration: An Overview and a Primer*. Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations, nr 3/12, Malmö: Malmö University.

24. King R., Skeldon R. (2010). "Mind the gap!" Integrating approaches to internal and international migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), s. 1619-1646.
<https://doi.org/10.1080/1369183X.2010.489380>
25. Korpi M., Clark W. A. V. (2015). Internal migration and human capital theory: To what extent is it selective? *Economics Letters*, 136, s. 31-34.
<https://doi.org/10.1016/j.econlet.2015.08.016>.
26. Kozielska J. (2020). Aspiracje migracyjne młodzieży akademickiej. *Kultura – Społeczeństwo – Edukacja*, 1(17), s. 299-318.
27. Lee E. S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), s. 47-57.
28. Li X., Xu H., Chen J., Chen Q., Zhang J., Di Z. (2016). Characterizing the international migration barriers with a probabilistic multilateral migration model. *Scientific Reports*, 6, article 32522, s. 1-14.
<https://doi.org/10.1038/srep32522>.
29. Massey D. S., Arango J., Hugo G., Kouaouci A., Pellegrino A., Taylor J. E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), s. 431-466.
<http://www.jstor.org/stable/2938462>.
30. Młynarczuk-Sokołowska A. (2020). Doświadczenie migracji w badaniach, edukacji i praktyce życia codziennego. Tytułem wprowadzenia. *Kultura I Edukacja*, 3(129), s. 9-14. <https://doi.org/10.15804/kie.2020.03.01>.
31. Núñez-Martínez J., Rodríguez-Fernández L., Rodríguez L. F. (2025). The proximity of hybrid universities as a key factor for rural development. *Social Sciences*, 14, article 467, s. 1-20.
<https://doi.org/10.3390/socsci14080467>
32. O'Reilly K. (2015). Migration theories: A critical overview. [w:] Triandafyllidou A. (red.), *Routledge Handbook of Immigration and Refugee Studies*. London & New York: Routledge, s. 1-11.
33. Parker C., Scott S., Geddes A. (2019). Snowball sampling. *SAGE research methods foundations*. <https://doi.org/10.4135/9781526421036831710>.
34. Rajtarski K. (2022). Jakość życia a procesy migracyjne na przykładzie powiatów województwa podlaskiego w 2018 roku. *Akademia Zarządzania*, 6(2), s. 281-289. <https://doi.org/10.24427/az-2022-0026>.
35. Royer J., Leibert, T. (2024). Suspended in time? Peripheralised and "left behind" places in Germany, *Geographica Helvetica* 79, s. 221-237.
<https://doi.org/10.5194/gh-79-221-2024>.
36. Sironi A. (red.), Bauloz C. (red.), Emmanuel M. (red.). (2004). *Glossary on Migration*. Geneva: International Organization for Migration (IOM). ISSN 1813-2278.
37. Standing G. (2016). *The precariat: The new dangerous class*. London: Bloomsbury Publishing.

38. Stark O., Bloom D. E. (1985). The new economics of labor migration. *The American Economic Review*, 75, s. 173-178.
39. Szukalski P. (2025). Skąd i dokąd uciekają młodzi Polacy? *Demografia I Gerontologia Społeczna – Biuletyn Informacyjny*, 6, s. 1-4.
40. Ślęzak Belowska, E., Jelinkova, M., Bielewska, A., & Yilmaz, S. (2024). Migration theories at a glance. MINTE. dostęp online: https://minte.edu.pl/wp-content/uploads/2024/11/2_migration-theories.pdf, [08.02.2026]
41. Van Mol C., Timmerman C. (2014). Should I stay or should I go? An analysis of the determinants of intra-European student mobility. *Population, Space and Place*, 20, s. 465-479. <https://doi.org/10.1002/psp.1833>.
42. Zintegrowana Platforma Edukacyjna, Serwis Ministerstwa Edukacji Narodowej: <https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/D10e2yIE1>, [08.02.2026].

Wykaz tabel

Tabela 1. Zadania, metody i rezultaty badań	9
Tabela 2. Wybrane czynniki migracyjne	34
Tabela 3. Wybrane grupy barier wpływające na decyzje migracyjne	37
Tabela 4. Wnioski, rekomendacje oraz ich adresaci.....	89

Wykaz rysunków

Rysunek 1. Procedura badawcza	11
Rysunek 2. Podział migracji stałych	14
Rysunek 3. Kategoryzacja migracji ze względu na różne kryteria	15
Rysunek 4. Migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności na pobyt stały – województwo podlaskie	22
Rysunek 5. Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały według województwa obecnego i poprzedniego zamieszkania w 2024 roku – województwo podlaskie	23
Rysunek 6. Migracje wewnątrzwojewódzkie na pobyt stały według kierunków w 2024 roku – województwo podlaskie.....	23
Rysunek 7. Mapa przedstawiająca saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności w 2024 roku – województwo podlaskie.....	24
Rysunek 8. Motywy migracji na poziomie indywidualnym migrujących w kontekście wybranych teorii migracyjnych i prawdopodobieństwa powrotu	30
Rysunek 9. Zestaw kluczowych czynników motywujących do migracji w ocenie młodych ludzi wraz z odsetkiem wskazań – perspektywa podregionu białostockiego	70
Rysunek 10. Zestaw kluczowych czynników motywujących do migracji w ocenie młodych ludzi wraz z odsetkiem wskazań – perspektywa podregionu suwalskiego	71
Rysunek 11. Zestaw kluczowych czynników motywujących do migracji w ocenie młodych ludzi wraz z odsetkiem wskazań – perspektywa podregionu łomżyńskiego	72
Rysunek 12. Ocena wpływu wybranych grup barier migracyjnych na decyzję o rezygnacji z migracji i pozostaniu w miejscu zamieszkania – perspektywa podregionu białostockiego.....	74
Rysunek 13. Ocena wpływu wybranych grup barier migracyjnych na decyzję o rezygnacji z migracji i pozostaniu w miejscu zamieszkania – perspektywa podregionu suwalskiego.....	76

Rysunek 14. Ocena wpływu wybranych grup barier migracyjnych na decyzję o rezygnacji z migracji i pozostaniu w miejscu zamieszkania – perspektywa podregionu łomżyńskiego.....	77
Rysunek 15. Zestaw kluczowych czynników motywujących do migracji w ocenie młodych ludzi z województwa podlaskiego wraz z odsetkiem wskazań – ujęcie zbiorcze	78
Rysunek 16. Sieć powiązań pomiędzy kluczowymi czynnikami motywującymi do migracji w perspektywie młodych ludzi z województwa podlaskiego biorących udział w badaniu – ujęcie zbiorcze.....	81
Rysunek 17. Ranking grup barier migracyjnych w perspektywie młodych ludzi z województwa podlaskiego wraz ze średnimi ocenami wpływu na decyzje o rezygnacji z migracji i pozostaniu w miejscu zamieszkania – ujęcie zbiorcze .	82
Rysunek 18. Odsetek ocen wskazujących na wpływ danej grupy barier migracyjnych na decyzję o rezygnacji z migracji i pozostaniu w miejscu zamieszkania – ujęcie zbiorcze	83

Załącznik 1.

Scenariusz indywidualnego wywiadu pogłębionego (IDI) wśród osób młodych w wieku powyżej 18 roku życia, które stoją przed decyzją o ewentualnej emigracji z województwa podlaskiego

Powitanie i wprowadzenie – 5 min – krótka informacja o projekcie i agendzie spotkania

- przedstawienie się, podziękowanie za udział w wywiadzie
- przedstawienie celu spotkania (identyfikacja kluczowych determinant wpływających na decyzje migracyjne młodych ludzi w województwie podlaskim)
- przedstawienie informacji o projekcie, w ramach którego realizowane jest badanie – **Zbudowanie systemu koordynacji i monitorowania regionalnych działań na rzecz kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, w tym uczenia się dorosłych**
- prośba o ewentualne podpisanie listy obecności, podpisy na tej liście będą jednocześnie podpisami pod oświadczeniem związanym z RODO

Pytania do wywiadu indywidualnego – od 45 do 55 minut

Część 1. Identyfikacja czynników motywujących do emigracji lub pozostania w województwie podlaskim

1. Czy rozważała Pan/Pani wyjazd na stałe z województwa podlaskiego? Jeśli tak, to dokąd? Jeśli nie, proszę przejść do pytania 4.
2. Co zdecydowało o pozostaniu w województwie podlaskim?
3. Jakie argumenty za wyjazdem z województwa podlaskiego Pan/Pani rozważał/a? Czego oczekiwałby/łaby Pan/Pani po takiej zmianie?
4. Co w Pana/Pani opinii motywuje młodych ludzi do pozostania w województwie podlaskim? Co powstrzymuje ich od emigracji?
5. Co w Pana/Pani opinii powoduje, że młodzi ludzie emigrują (wyjeżdżają na stałe) z województwa podlaskiego?

Część 2. Ocena województwa podlaskiego jako miejsca do życia i rozwoju

1. Czy w Pana/Pani opinii województwo podlaskie jest atrakcyjnym miejscem do życia, pracy i rozwoju? Jak ocenia Pan/Pani z tej perspektywy swój podregion zamieszkania (białostocki/suwalski/łomżyński)?
2. Jak ocenia Pan/Pani województwo podlaskie pod względem warunków bytowych i jakości życia (np. dostęp do pracy, poziom płac, koszty utrzymania, dostęp do usług publicznych i zdrowotnych, otoczenie kulturalne, sportowe i rekreacyjne, atrakcyjność przestrzeni regionu pod względem walorów przyrodniczych)?

3. Jak ocenia Pan/Pani województwo podlaskie pod względem mobilności i infrastruktury (np. warunki transportowe, również powiązania z innymi obszarami, warunki mieszkaniowe)?
4. Jak ocenia Pan/Pani województwo podlaskie pod względem kapitału społecznego (np. poziom zaufania do urzędów, samorządu, służb, aktywność społeczna, integracja lokalna)?

Część 3. Diagnoza oczekiwań co do regionu o wysokiej atrakcyjności

1. Czym powinien cechować się region postrzegany przez Pana/Panią jako atrakcyjna przestrzeń do życia, nauki, pracy i rozwoju kompetencji?
2. Jakie działania powinni podjąć pracodawcy, władze lokalne i jednostki edukacyjne w regionie, aby województwo podlaskie stało się takim miejscem?

Załącznik do wywiadu – Ocena determinant i barier migracyjnych

1. Czy ma Pan/Pani w swoim życiu doświadczenie migracji?

- tak (proszę przejść do pytania 2)
- nie (proszę przejść do pytania 4)

2. Proszę wskazać z jakiego/jakich i do jakiego/jakich miejsc były to migracje (kraj i w przypadku Polski region)

.....

3. Jaki był charakter tych migracji?

- ekonomiczna (poszukiwanie lub poprawa warunków zatrudnienia, rozwój kariery, poprawa standardu życia)
- edukacyjna (studia, szkolenia)
- społeczna (motywowane więziami społecznymi, połączenie z rodziną, migracja małżeńska, wejście w nowy etap życia)
- kulturowa/aspiracyjna/psychologiczna (samorealizacja, potrzeba niezależności, rozwój kompetencji i zdobywanie doświadczeń, ciekawość świata, potrzeba zmiany, ucieczka od problemów, poszukiwanie bardziej atrakcyjnego miejsca do życia)
- przestrzenna/infrastrukturalna/regionalna (poszukiwanie niższych kosztów utrzymania, pełniejszego dostępu do usług publicznych i zdrowotnych, lepszej infrastruktury kulturalna, sportowa i rekreacyjna, stanu środowiska naturalnego w regionie, warunków mieszkaniowych i transportowych)
- instytucjonalna/polityczna (brak poczucia bezpieczeństwa, prześladowania, konflikty zbrojne, migracja przymusowa, poszukiwanie sprawności lokalnej administracji i przyjazności przepisów)
- inna .....

4. Proszę ocenić jakie według Pana/Pani czynniki motywujące do migracji są kluczowe. Proszę z poniższej listy 33 czynników wskazać maksymalnie 5, które Pana/Pani zdaniem są najistotniejsze (wstawiając X w odpowiednie miejsce obok czynnika):

Lp.	Czynniki	X
1.	różnice w wynagrodzeniach	
2.	dostępność pracy	
3.	warunki pracy	
4.	stabilność zatrudnienia	
5.	poziom bezrobocia i bezrobocie młodych	
6.	możliwości rozwoju kariery	
7.	oczekiwanie poprawy standardu życia	
8.	prestż uczelni	
9.	dostępność różnych kierunków studiów	
10.	jakość kształcenia	
11.	koszty kształcenia	
12.	dostępność oferty mobilności akademickiej (np. Erasmus+)	
13.	wsparcie uczelni (np. zakwaterowanie, wyżywienie, stypendia)	
14.	wpływ rodziny, znajomych, rówieśników	
15.	wzorce kulturowe w rodzinie/środowisku lokalnym (migracja jako naturalny, zwyczajowy etap życia)	
16.	posiadanie krewnych lub znajomych z doświadczeniem migracji, wsparcie z ich strony	
17.	poziom otwartości i życzliwości społeczności lokalnej	
18.	potrzeba samorealizacji, niezależności	
19.	rozwój kompetencji	
20.	chęć poznania nowego środowiska, kultury, ciekawość świata	
21.	zdobywanie doświadczeń	
22.	potrzeba zmiany, ucieczka od problemów, środowiska	
23.	poszukiwanie bardziej atrakcyjnego, interesującego miejsca do życia	
24.	koszty utrzymania	
25.	dostęp do usług publicznych i zdrowotnych	
26.	infrastruktura kulturalna, sportowa i rekreacyjna	
27.	atrakcyjność przestrzeni regionu pod względem walorów przyrodniczych	
28.	warunki mieszkaniowe	
29.	warunki transportowe	

Lp.	Czynniki	X
30.	depopulacja i starzenie się społeczności w regionie	
31.	programy wsparcia finansowego dla regionów	
32.	poziom zaufania do lokalnych instytucji (urzędy, samorząd, służby publiczne)	
33.	bariery administracyjne i prawne (skomplikowanie lokalnych przepisów, sprawność urzędów, zbyt długie i nieprzyjazne procedury)	

5. Proszę ocenić w skali 1-5 w jakim stopniu poniższe grupy barier w Pana/Pani opinii wpływają na decyzję o rezygnacji z migracji i pozostaniu w miejscu zamieszkania?

(1 – zdecydowanie nie wpływają, 2 – raczej nie wpływają, 3 – trudno powiedzieć, 4 – raczej wpływają, 5 – zdecydowanie wpływają)

Lp.	Bariery	1	2	3	4	5
1.	EKONOMICZNE - koszty wyjazdu, koszty transportu, koszty relokacji (związane z osiedleniem się w nowym miejscu), ograniczone możliwości finansowe rodziny, ryzyko finansowe związane z migracją, koszty utrzymania w miejscu docelowym					
2.	GEOGRAFICZNO-SRODOWISKOWE - duża fizyczna odległość, czas podróży, trudność podróży					
3.	KULTUROWO-JĘZYKOWE - różnice językowe, różnice kulturowe i obyczajowe					
4.	SPOŁECZNE I STRUKTURALNE - brak sieci wsparcia społecznego, różnice statusu społecznego i poziomu zamożności, segregacja przestrzenna					
5.	PSYCHOLOGICZNO-EMOCJONALNE - lęk przed zmianą, niepewność dotycząca przyszłości, stres związany z adaptacją, silne przywiązanie i/lub ewentualna zależność finansowa do rodziny i znajomych, obawa przed niepowodzeniem, przywiązanie do regionu					
6.	INSTYTUCJONALNO-PRAWNE - biurokracja i wymogi formalne, regulacje i przepisy dotyczące pobytu					
7.	ZAWODOWE - obawa przed pracą poniżej kwalifikacji i dyskryminacją na rynku pracy, poczucie braku wystarczającego doświadczenia i kwalifikacji					
8.	AKADEMICKIE - obawy przed wydłużeniem czasu studiów, różnice programowe i niepewność dotycząca uznawalności zaliczeń, trudności w adaptacji do nowego systemu edukacyjnego					
9.	INFORMACYJNE - brak wiedzy lub niepewność co do warunków życia i zatrudnienia w nowym miejscu					

METRYCZKA:

Wiek: .....

Płeć: .....

Miejsce obecnego stałego zamieszkania:

- wieś
- mniejsze miasto (do 50 tys. mieszkańców)
- większe miasto (powyżej 50 tys. mieszkańców)

Obecny podregion stałego zamieszkania:

- białostocki
- suwalski
- łomżyński

Jest Pan/Pani:

- osobą uczącą się
- osobą pracującą
- osobą bezrobotną

Załącznik 2.

Scenariusz wywiadu indywidualnego (IDI) wśród osób młodych w wieku powyżej 18 roku życia, którzy stanowią zasób imigracyjny województwa podlaskiego

Powitanie i wprowadzenie – 5 min – krótka informacja o projekcie i agendzie spotkania

- przedstawienie się, podziękowanie za udział w wywiadzie
- przedstawienie celu spotkania (identyfikacja kluczowych determinant wpływających na decyzje migracyjne młodych ludzi w województwie podlaskim)
- przedstawienie informacji o projekcie, w ramach którego realizowane jest badanie – **Zbudowanie systemu koordynacji i monitorowania regionalnych działań na rzecz kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, w tym uczenia się dorosłych**
- prośba o ewentualne podpisanie listy obecności, podpisy na tej liście będą jednocześnie podpisaniami pod oświadczeniem związanym z RODO

Pytania do wywiadu indywidualnego – od 45 do 55 minut

Część 1. Identyfikacja czynników motywujących do imigracji do województwem podlaskim

1. Co zadecydowało w Pana/Pani przypadku o wyborze województwa podlaskiego na miejsce swojego zamieszkania?
2. Czy rozważała Pan/Pani kiedykolwiek kolejną migrację i wyjazd na stałe z województwa podlaskiego? Jeśli tak, to dokąd? Jeśli nie, proszę przejść do pytania 4.
3. Jakie argumenty za wyjazdem Pan/Pani rozważał/a? Czego oczekiwałby/łaby Pan/Pani po takiej zmianie?
4. Co w Pana/Pani opinii motywuje młodych ludzi do pozostania w województwie podlaskim? Co powstrzymuje ich od emigracji?
5. Co w Pana/Pani opinii powoduje, że młodzi ludzie emigrują (wyjeżdżają na stałe) z województwa podlaskiego?

Część 2. Ocena województwa podlaskiego jako miejsca do życia i rozwoju przez młode osoby

1. Czy w Pana/Pani opinii województwo podlaskie jest atrakcyjnym miejscem do życia, pracy i rozwoju? Jak ocenia Pan/Pani z tej perspektywy swój podregion zamieszkania (białostocki/suwalski/łomżyński)?
2. Jak ocenia Pan/Pani województwo podlaskie pod względem warunków bytowych i jakości życia (biorąc pod uwagę np. dostęp do pracy, poziom płac, koszty utrzymania, warunki mieszkaniowe, dostęp do usług publicznych i zdrowotnych, otoczenie kulturalne, sportowe i rekreacyjne, atrakcyjność przestrzeni regionu pod względem walorów przyrodniczych)?

3. Jak ocenia Pan/Pani województwo podlaskie pod względem mobilności i infrastruktury (np. warunki transportowe, również powiązania z innymi obszarami)?
4. Jak ocenia Pan/Pani województwo podlaskie pod względem kapitału społecznego (np. poziom zaufania do urzędów, samorządu, służb, aktywność społeczna, integracja lokalna)?

Część 3. Diagnoza oczekiwań co do regionu o wysokiej atrakcyjności

1. Czym powinien cechować region postrzegany przez Pana/Panią jako atrakcyjna przestrzeń do życia, nauki, pracy i rozwoju kompetencji?
2. Jakie działania powinni podjąć pracodawcy, władze lokalne i jednostki edukacyjne w regionie, aby województwo podlaskie stało się takim miejscem?

Załącznik do wywiadu – Ocena determinant i barier migracyjnych

1. Czy ma Pan/Pani w swoim życiu więcej doświadczeń migracji niż ta do województwa podlaskiego?

- tak (proszę przejść do pytania 2)
- nie (proszę przejść do pytania 4)

2. Proszę wskazać z jakiego/jakich i do jakiego/jakich miejsc były to migracje (kraj i w przypadku Polski region)

.....

3. Jaki był charakter tych migracji?

- ekonomiczna (poszukiwanie lub poprawa warunków zatrudnienia, rozwój kariery, poprawa standardu życia)
- edukacyjna (studia, szkolenia)
- społeczna (motywowane więziami społecznymi, połączenie z rodziną, migracja małżeńska, wejście w nowy etap życia)
- kulturowa/aspiracyjna/psychologiczna (samorealizacja, potrzeba niezależności, rozwój kompetencji i zdobywanie doświadczeń, ciekawość świata, potrzeba zmiany, ucieczka od problemów, poszukiwanie bardziej atrakcyjnego miejsca do życia)
- przestrzenna/infrastrukturalna/regionalna (poszukiwanie niższych kosztów utrzymania, pełniejszego dostępu do usług publicznych i zdrowotnych, lepszej infrastruktury kulturalna, sportowa i rekreacyjna, stanu środowiska naturalnego w regionie, warunków mieszkaniowych i transportowych)
- instytucjonalna/polityczna (brak poczucia bezpieczeństwa, prześladowania, konflikty zbrojne, migracja przymusowa, poszukiwanie sprawności lokalnej administracji i przyjazności przepisów)
- inna .....

4. Proszę ocenić jakie według Pana/Pani czynniki motywujące do migracji są kluczowe. Proszę z poniższej listy 33 czynników wskazać maksymalnie 5, które Pana/Pani zdaniem są najistotniejsze (wstawiając X w odpowiednie miejsce obok czynnika):

Lp.	Czynniki	X
1.	różnice w wynagrodzeniach	
2.	dostępność pracy	
3.	warunki pracy	
4.	stabilność zatrudnienia	
5.	poziom bezrobocia i bezrobocie młodych	
6.	możliwości rozwoju kariery	
7.	oczekiwanie poprawy standardu życia	
8.	prestż uczelni	
9.	dostępność różnych kierunków studiów	
10.	jakość kształcenia	
11.	koszty kształcenia	
12.	dostępność oferty mobilności akademickiej (np. Erasmus+)	
13.	wsparcie uczelni (np. zakwaterowanie, wyżywienie, stypendia)	
14.	wpływ rodziny, znajomych, rówieśników	
15.	wzorce kulturowe w rodzinie/środowisku lokalnym (migracja jako naturalny, zwyczajowy etap życia)	
16.	posiadanie krewnych lub znajomych z doświadczeniem migracji, wsparcie z ich strony	
17.	poziom otwartości i życzliwości społeczności lokalnej	
18.	potrzeba samorealizacji, niezależności	
19.	rozwój kompetencji	
20.	chęć poznania nowego środowiska, kultury, ciekawość świata	
21.	zdobywanie doświadczeń	
22.	potrzeba zmiany, ucieczka od problemów, środowiska	
23.	poszukiwanie bardziej atrakcyjnego, interesującego miejsca do życia	
24.	koszty utrzymania	
25.	dostęp do usług publicznych i zdrowotnych	
26.	infrastruktura kulturalna, sportowa i rekreacyjna	
27.	atrakcyjność przestrzeni regionu pod względem walorów przyrodniczych	
28.	warunki mieszkaniowe	
29.	warunki transportowe	

Lp.	Czynniki	X
30.	depopulacja i starzenie się społeczności w regionie	
31.	programy wsparcia finansowego dla regionów	
32.	poziom zaufania do lokalnych instytucji (urzędy, samorząd, służby publiczne)	
33.	bariery administracyjne i prawne (skomplikowanie lokalnych przepisów, sprawność urzędów, zbyt długie i nieprzyjazne procedury)	

5. Proszę ocenić w skali 1-5 w jakim stopniu poniższe grupy barier w Pana/Pani opinii wpływają na decyzję o rezygnacji z migracji i pozostaniu w miejscu zamieszkania?

(1 – zdecydowanie nie wpływają, 2 – raczej nie wpływają, 3 – trudno powiedzieć, 4 – raczej wpływają, 5 – zdecydowanie wpływają)

Lp.	Bariery	1	2	3	4	5
1.	EKONOMICZNE - koszty wyjazdu, koszty transportu, koszty relokacji (związane z osiedleniem się w nowym miejscu), ograniczone możliwości finansowe rodziny, ryzyko finansowe związane z migracją, koszty utrzymania w miejscu docelowym					
2.	GEOGRAFICZNO-SRODOWISKOWE - duża fizyczna odległość, czas podróży, trudność podróży					
3.	KULTUROWO-JĘZYKOWE - różnice językowe, różnice kulturowe i obyczajowe					
4.	SPOŁECZNE I STRUKTURALNE - brak sieci wsparcia społecznego, różnice statusu społecznego i poziomu zamożności, segregacja przestrzenna					
5.	PSYCHOLOGICZNO-EMOCJONALNE - lęk przed zmianą, niepewność dotycząca przyszłości, stres związany z adaptacją, silne przywiązanie i/lub ewentualna zależność finansowa do rodziny i znajomych, obawa przed niepowodzeniem, przywiązanie do regionu					
6.	INSTYTUCJONALNO-PRAWNE - biurokracja i wymogi formalne, regulacje i przepisy dotyczące pobytu					
7.	ZAWODOWE - obawa przed pracą poniżej kwalifikacji i dyskryminacją na rynku pracy, poczucie braku wystarczającego doświadczenia i kwalifikacji					
8.	AKADEMICKIE - obawy przed wydłużeniem czasu studiów, różnice programowe i niepewność dotycząca uznawalności zaliczeń, trudności w adaptacji do nowego systemu edukacyjnego					
9.	INFORMACYJNE - brak wiedzy lub niepewność co do warunków życia i zatrudnienia w nowym miejscu					

METRYCZKA:

Wiek: .....

Płeć: .....

Miejsce obecnego stałego zamieszkania:

- wieś
- mniejsze miasto (do 50 tys. mieszkańców)
- większe miasto (powyżej 50 tys. mieszkańców)

Obecny podregion stałego zamieszkania:

- białostocki
- suwalski
- łomżyński

Jest Pan/Pani:

- osobą uczącą się
- osobą pracującą
- osobą bezrobotną

Słownik zastosowanych skrótów

IDI – Individual In-Depth Interview (indywidualny wywiad pogłębiony)

NELM – New Economics of Labour Migration (nowa ekonomia migracji pracy)

UE – Unia Europejska

BE... – potencjalny emigrant, podregion białostocki

BI... – imigrant, podregion białostocki

SE... – potencjalny emigrant, podregion suwalski

SI... – imigrant, podregion suwalski

ŁE... – potencjalny emigrant, podregion łomżyński

ŁI... – imigrant, podregion łomżyński